

Școala non-violenței
- ghid metodologic pentru cadre didactice

INSPECTORATUL ȘCOLAR AL JUDEȚULUI IAȘI
CENTRUL JUDEȚEAN DE RESURSE ȘI ASISTENȚĂ
EDUCAȚIONALĂ IAȘI
CENTRUL JUDEȚEAN DE ASISTENȚĂ PSIHOPEDAGOGICĂ IAȘI

Școala non-violenței

- ghid metodologic pentru cadrele didactice -

EDITURA „SPIRU HARET” IAȘI
2011

Autori:

Dan Butnaru – prof. psiholog CJAPP Iași

Anca Hardulea – prof. psihopedagog CJAPP Iași

Ana-Nicoleta Hulubă (Grigore) – doctorand Universitatea „Al I. Cuza” Iași

Cristina Morărașu – prof. psihopedagog Colegiul Economic Administrativ Iași

Dorina Sălăvăstru – conf. univ. dr. Universitatea „Al I. Cuza” Iași

Loredana Stiuș – prof. psihopedagog Șc. „Vasile Conta” Iași

Ana Maria Șurubaru – prof. psihopedagog Școala „Ștefan Bârsănescu” Iași

Ana-Camelia Tamaș – prof. psihopedagog Colegiul „Costache Negruzzi” Iași

Alina Vasilescu – prof. psihopedagog CJAPP Iași

Elena-Manuela Vlasie – prof. psihopedagog CJRAE Iași

Doru-Valentin Vlasov – prof. psihopedagog CJAPP Iași

Laura Amarandei – prof. psih. Gr. Șc. Economic „Virgil Madgearu” Iași, 2010

Mirela Grigore – ing. CJRAE Iași

Tehnoredactare: Doru-Valentin Vlasov

CUPRINS

Cap. 1. Care este starea de fapt sau de unde pornim?	5
1.1. Analiză factuală asupra violenței școlare la nivelul judetului Iasi	5
<i>Prof. psihopedagog Dan Butnaru – CJAPP Iași</i>	
<i>Prof. psihopedagog Anca Hardulea – CJAPP Iași</i>	
<i>Prof. psihopedagog Alina Vasilescu – CJAPP Iași</i>	
<i>Prof. psihopedagog Doru Valentin Vlasov – CJAPP Iași</i>	
1.2. Violența în mediul școlar: forme de manifestare și impactul psihologic asupra copiilor- victimă	21
<i>Conf. univ. dr. Dorina Sălăvăstru – Universitatea „Al I. Cuza” Iași</i>	
<i>Doctorand Ana- Nicoleta Hulubă (Grigore) - Universitatea „Al I. Cuza” Iași</i>	
Cap.2. Cum identificăm violența?	35
2.1. Strategii de identificare a violenței la nivelul școlii	35
<i>Prof. psihopedagog Ana Maria Șurubaru – Școala ”Ștefan Bârsănescu” Iași</i>	
2.2. Strategii de identificare a violenței la nivel individual	39
<i>Prof. psihopedagog Dan Butnaru – CJAPP Iași</i>	
<i>Prof. psihopedagog Doru Valentin Vlasov – CJAPP Iași</i>	
Cap. 3. Cum prevenim ?	47
3.1. Strategii de prevenire a violenței la nivelul școlii	47
<i>Prof. psihopedagog Loredana Stiuji- Școala „Vasile Conta” Iași</i>	
3.2. Strategii de prevenire a violenței la nivelul clasei	51
<i>Prof. psihopedagog Anca Hardulea – CJAPP Iași</i>	
Cap.4. Cum intervenim?	62
4.1. Strategii de intervenție la nivelul școlii	62
<i>Prof. psihopedagog Anca Hardulea – CJAPP Iași</i>	
<i>Prof. psihopedagog Laura Amarandei – Grupul Școlar „Virgil Madgearu” Iași-2010</i>	
4.2. Strategii de intervenție la nivelul clasei	64
<i>Prof. psihopedagog Ana- Camelia Tamaș – Colegiul „Costache Negruzzi” Iși</i>	

Prof. psihopedagog Cristina Morărașu – Colegiul Economic Administrativ Iași

4.3. Strategii de intervenție individuală 76

Prof. psihopedagog Elena- Manuela Vlasie – CJRAE Iași

Cap. 5. Care sunt documentele legislative care reglementează activitatea de prevenire și reducere a violenței? 82

Prof. psihopedagog Alina Vasilescu – CJAPP Iași

Cap. 6. Cine ne sprijină în activitatea de prevenire și reducere a violenței? 90

Ing. Mirela Grigore - CJRAE Iași

Cap. 1. Care este starea de fapt sau de unde pornim?

1.1. Analiză factuală asupra violenței școlare la nivelul județului Iași

ARGUMENTAREA STUDIULUI

Violența umană reprezintă o problemă actuală ce îngrijorează societatea în ansamblul ei, astfel că, specialiști din diferite domenii, lideri de opinie, politicieni și mass media aduc cu frecvență constantă în atenția publicului larg această problemă. Diferitele forme de violență se află pe agenda politică a instituțiilor naționale și internaționale. Există violență în viața publică, în cea privată, în instituții, printre care școala, ca spațiu public instituționalizat, ocupă un loc privilegiat.

Violența în școală reprezintă „orice formă de manifestare a unor comportamente precum: exprimare inadecvată sau jignitoare; bruscare, lovire; nerespectarea regulamentului școlar în vigoare; comportament care intră sub incidența legii” (MEC, Prevenirea și combaterea violenței în școală, 2006).

Violența este o realitate proprie naturii umane ce are continuitate în istoria umanității, prin urmare eradicarea ei reprezintă o utopie. Necesitatea evaluării dimensiunilor fenomenului de violență în școală, identificarea situațiilor de violență școlară și elaborarea unei tipologii a fenomenului, analiza cauzelor generatoare de violență, elaborarea unor programe educaționale de conștientizare și schimbare a atitudinii față de violență, prin conștientizarea consecințelor ei negative, nedezirabile, reprezintă o prioritate pentru spațiul educațional și toți actorii săi.

Începând cu anul 2007, Ministerul Educației Cercetării și Tineretului, prin OMECT nr. 1409/ 2007 privind Strategia MECT cu privire la reducerea fenomenului de violență în unitățile de învățământ a dispus elaborarea de către fiecare unitate de învățământ a propriei strategii anti-violență.

În acest context, necesitatea realizării unei analize factuale a fenomenului de violență școlară în județul Iași - analiză care să surprindă dificultățile curente sau potențiale cu care se confruntă elevii, cadrele didactice și echipele manageriale din județ în ceea ce privește fenomenul și care să determine modificarea conduitei cadrelor didactice în vederea formării elevilor în spiritul non- violenței - devine prioritară.

SCOPUL ȘI OBIECTIVELE STUDIULUI

În accepțiunea prezentei cercetări, violența în școală cuprinde orice forma de manifestare a unor comportamente precum: violența verbală și psihologică (poreclire, tachinare, amenințare, hărțuire); violența fizică; comportamente care intră sub incidența legii (viol, consum/comercializare de droguri, furt); ofensă adusă statutului/autorității cadrului didactic; alte tipuri de comportament deviant în relație cu școala (vezi și capitolul referitor la metodologia cercetării).

Pornind de la această definiție scopul vizat de proiect a avut în vedere evaluarea dimensiunilor fenomenului de violență școlară la nivelul județului Iași, elaborarea de strategii de ameliorare a fenomenului și implementarea acestora la nivelul unităților școlare.

Obiectivele propuse în vederea realizării scopului au urmărit:

- Identificarea dimensiunilor fenomenului de violență școlară, a categoriilor (zone, școli, cicluri de învățământ, nivele de vârstă) cu risc crescut de violență;

- Identificarea formelor de violență școlară și elaborarea unei tipologii a fenomenului;
- Analiza cauzelor generatoare de violență școlară;
- Elaborarea de strategii de ameliorare a fenomenului de violență, cu aplicabilitate la nivel județean, zonal, local.

METODOLOGIA CERCETĂRII

Demersul investigativ privind fenomenul de violență școlară a constat în realizarea unei anchete prin chestionar și a inclus atât aspecte cantitative cât și calitative.

Metoda chestionarului a fost utilizată în scopul evaluării dimensiunii fenomenului de violență în școală și al evidențierii perspectivei pe care cadrele didactice din unitățile de învățământ și elevii o au asupra acestui fenomen.

Chestionarul adresat cadrelor didactice din unitățile școlare s-a concentrat asupra următoarelor aspecte:

- caracteristici ale școlii: tipul de unitate (școală cu clase I-VIII /unitate de învățământ post obligatoriu), mediul în care este situată unitatea școlară (rural- urban), elemente privind abandonul și absenteismul școlar ș.a.;
- tipurile de violență școlară, manifestate la nivelul sistemului de relații: elevi- elevi, elevi- profesori, profesori- elevi; în cadrul fiecărei relații au fost investigate cauzele/ motivele manifestării comportamentelor violente și intensitatea manifestărilor violente;
- reprezentările privind securitatea personală în școală;
- identificarea diferitelor măsuri de prevenție și intervenție dezvoltate la nivelul școlii.

Chestionarul adresat elevilor a vizat următoarele aspecte:

- tipurile manifestărilor de violență; locul desfășurării; actorii implicați și intensitatea/frecvența fenomenului; cauzele/ motivele manifestării comportamentelor violente în cadrul diferitelor tipuri de relații;
- reprezentările privind securitatea personală în școală;
- identificarea diferitelor măsuri de prevenție și intervenție dezvoltate la nivelul școlii.

EȘANTIONUL STUDIULUI

Pentru a putea identifica fenomenele de violență și formele sale de manifestare, precum și cauzele și soluțiile posibile de prevenție și intervenție am încercat să surprindem reprezentările a două categorii de actori ai comunității educative – cadre didactice și elevi.

Ancheta prin chestionar, realizată la nivelul anului școlar 2009- 2010, care și-a propus evaluarea dimensiunii fenomenului de violență școlară, s-a realizat pe un eșantion reprezentativ de 29 unități de învățământ gimnazial (școli cu clase I-VIII) și post-gimnazial (licee, grupuri școlare). Proiectarea eșantionului de unități de învățământ a luat în considerare, ca principală caracteristică, zonele geografice de referință de la nivelul județului, astfel încât să fie cuprinse unități școlare din principalele 7 zone.

Proiectarea eșantionului de elevi a vizat includerea elevilor de la nivelul fiecărui an de studiu din învățământul gimnazial (clasele I- VIII). Astfel ancheta s-a desfășurat pe un număr de 478 elevi, reprezentând 8.68 % din populația școlară a unităților școlare incluse în studiu.

Eșantionul cadre didactice a inclus un număr de 104 profesori din aceleași unități școlare.

REZULTATELE CERCETĂRII

1. Estimări asupra dimensiunii fenomenului de violență în școală

Unul dintre principalele obiective ale cercetării a fost evaluarea dimensiunilor fenomenului violenței în școală. O primă problemă în evaluarea violenței școlare o constituie definirea acesteia, “selectarea” acelor conduite care pot fi încadrate în acest fenomen. Am optat pentru definiția care prezintă violența ca fiind înțeleasă ca „orice formă de manifestare a unor comportamente ca:

- exprimare neadecvată sau jignitoare;
- bruscare, împingere, lovire, rănire;
- comportament care intră sub incidența legii (viol, consum/comercializare de droguri, vandalism, furt);
- ofensă adusă autorității cadrului didactic;
- încălcarea regulamentului școlar (întârziere la ore, părăsirea clasei în timpul orei, fumatul în școală etc.)”

Opțiunea pentru această definiție a violenței s-a bazat pe considerațiile unor specialiști în domeniu, care apreciază că formele „mai ușoare” de manifestare reprezintă „stadii incipiente” ale fenomenelor grave de violență. Aceștia se referă la probabilitatea că nesupunerea sau nerespectarea unor norme elementare de conduită (respectarea programului școlar, de exemplu) constituie premise pentru încălcarea normelor morale sau reglementărilor legale care dirijează ansamblul sistemului de relații dintre indivizi. Totodată, această opțiune a fost impusă și de caracterul explorator al cercetării, fapt ce a presupus identificarea variatelor forme de violență școlară, indiferent de „nivelul de gravitate” a conduitelor respective.

În vederea realizării obiectivului propus, a fost organizată o anchetă pe bază de chestionar pe un eșantion reprezentativ la nivelul unităților școlare de nivel gimnazial, liceal și profesional. Prin intermediul chestionarului utilizat în anchetă s-a urmărit evaluarea fenomenului de violență în școală, din perspectiva ponderii elevilor cu manifestări de violență la nivelul unităților școlare, precum și ponderea celor care au fost victime ale unor acte de violență petrecute în școală.

Conduitele violente ale elevilor par, conform datelor obținute, să fie mai frecvente în școlile aflate la limita cu mediul urban, comparativ cu ariile rurale aflate la distanță mai mare de un oraș. S-ar putea considera că statutul mai înalt al cadrelor didactice – care tinde să se mențină în ariile rurale izolate – implică o mai mare autoritate a acestora, pe de-o parte, și autoritatea familiei, mai puțin afectată de criza contemporană de autoritate a părinților la care fac referire diferite studii în domeniul sociologiei familiei, pe de altă parte, reușesc să mențină mai bine sub control conduita copiilor și tinerilor, să prevină cu mai multă eficiență manifestările de violență.

Mărimea școlii (numărul de elevi din școală) constituie un alt criteriu – identificat de cercetare - care diferențiază unitățile de învățământ în ceea ce privește manifestarea violenței școlare. Altfel spus, cu cât numărul de elevi dintr-o școală este mai mare, cu atât riscul manifestării unor conduite care ignoră normele școlare este mai ridicat. Această constatare - probată statistic – este ilustrată de următoarele date: frecvența manifestărilor de violență în școlile cu peste 600 de elevi este mai mare decât în școlile cu un număr mai mic de elevi. În școlile de talie mai mare se manifestă, de altfel, mai frecvent și în proporție mai mare – conform datelor furnizate de directorii acestor unități – fenomene de abandon școlar și absenteism, situații considerate ca abateri de la regulamentul școlar și incluse în ceea ce am definit prin violență școlară. Acest fapt sugerează dificultățile întâmpinate de managerii școlari și cadrele didactice

din unitățile de învățământ cu efective numeroase de elevi în controlul, monitorizarea și ”gestionarea” resurselor umane ale școlii – în cazul de față elevi – a atitudinilor și comportamentului acestora. De multe ori, efectivele numeroase de elevi la nivelul școlii implică un număr mare de elevi pe clasă, ceea ce poate determina deteriorarea climatului educativ prin scăderea posibilității de contact personal a profesorului cu toți elevii clasei, creșterea interstimulării etc. Asupra acestei situații atrag atenția și cadrele didactice intervievate, punând-o în relație cu manifestarea conduitelor violente ale elevilor.

2. Paliere de manifestare a violenței – frecvența cu care aceste manifestări apar în școală

Chestionarul a surprins 3 paliere de manifestare a violenței: *violența între elevi*, *violența elevilor față de profesori*, *violența profesorilor față de elevi*.

Violența între elevi este semnalată de 59.41 % dintre elevi și 36.54 % dintre profesori ca având frecvența *des* și *foarte des*.

Violența elevilor față de profesori este semnalată, cu scoruri mici, 5.44 % cu frecvența *des* de către elevi respectiv 0 % de către profesori. Aceeași caracteristică apare în cazul elevilor în proporție de 28.45 % respectiv 50 % în cazul cadrelor didactice cu frecvența *rar*. Nu trebuie exclus faptul că răspunsurile elevilor pot fi influențate de manifestarea unor tendințe de teribilism, specifice vârstei. Cu toate acestea trebuie să avem în vedere faptul că, în precizările făcute în prima parte a chestionarului, violența este definită ca manifestare a unor comportamente, ca ”exprimare neadecvată sau jignitoare, ofensă adusă cadrului didactic, întârziere la ore, părăsirea clasei în timpul orei etc.” și că, deși elevii au făcut referire la acestea, profesorii, din teama pierderii/știrbirii autorității nu au recunoscut ca manifeste astfel de comportamente. Observăm astfel că, deși identificate sporadic, situațiile de violență ale elevilor față de profesori există sub diverse fațete, ele ridicând semne de întrebare vis-a-vis de manifestarea autorității cadrelor didactice.

Variabila *violența profesorilor față de elevi* apare cu frecvența de manifestare *des* și *foarte des* în proporție de 0% în răspunsurile pe care le dau profesorii în chestionare și în proporție de 7.11% în răspunsurile elevilor la aceeași întrebare. La aceeași variabilă, frecvența de manifestare *rar* apare în proporție de 44.23% în chestionarele cadrelor didactice și 35.98% în chestionarele elevilor. Cu aceleași rezerve prezentate și la variabila anterioară, remarcăm, deși cu frecvență redusă de manifestare, existența manifestărilor de violență a profesorilor față de elevi.

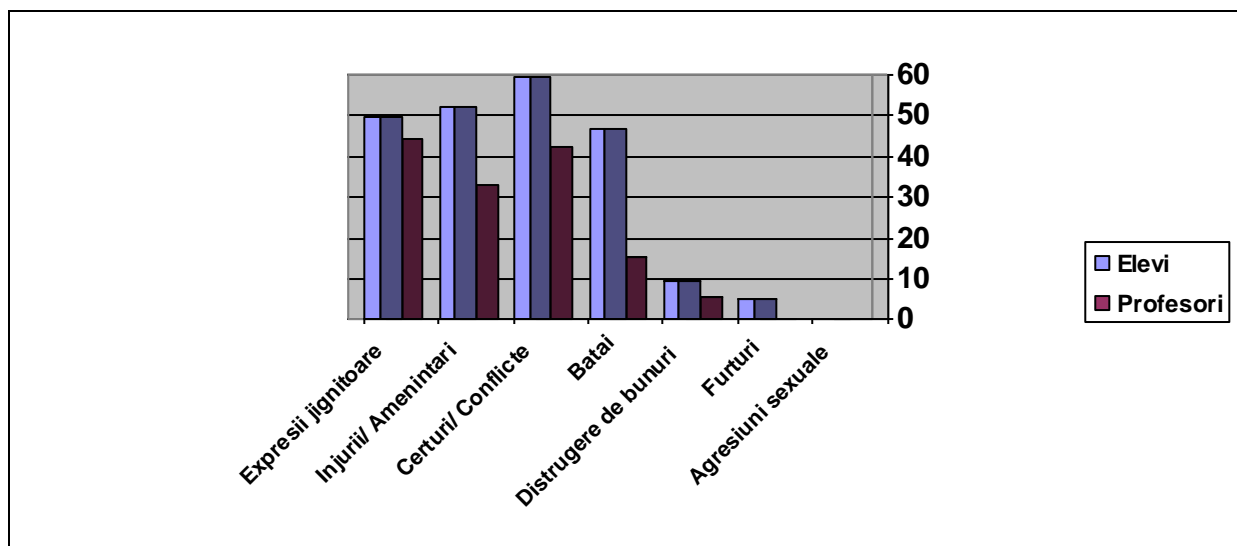
3. Forme de manifestare a violenței între elevi. Frecvență. Motivații.

Itemul al doilea din chestionar viza **situațiile de violență** care se manifestă între elevi și frecvența cu care se produc acestea. Variabilele propuse și ponderea cu care acestea apar menționate cu grad de apariție *des* și *foarte des* sunt specificate în tabelul următor:

Forme Respon denți	Expresii jignitoare	Injurii/ amenin țări	Certuri/ conflicte	Bătăi	Distrugere de bunuri	Furturi	Agresiuni sexuale
	%	%	%	%	%	%	%
Elevi	49.36	51.88	59.40	46.44	9.62	5.02	0
Cadre didactice	44.23	32.69	42.31	15.39	5.77	0	0

Tabel 1. Manifestări ale violenței care apar între elevi și frecvența manifestării

Grafic 1. Manifestări ale violenței care apar între elevi și frecvența manifestării

În mod concret, din datele prezentate în tabel se desprind următoarele constatări:

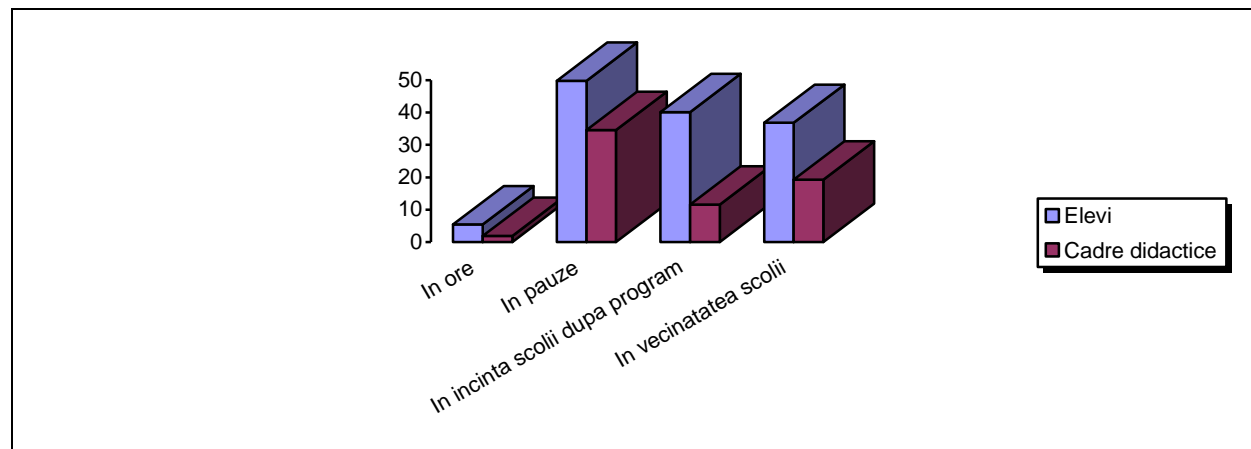
- sunt precizate ca frecvente, manifestări considerate mai puțin grave din perspectivă legală, cum ar fi *expresiile jignitoare*, *injuriiile*, *amenințările*, *certurile*, *bătăile* și în proporții scăzute manifestări precum *distrugerea de bunuri*, *furturile*, *agresiunile sexuale*;
- diferitele manifestări ale violenței elevilor față de colegii lor sunt precizate într-o mai mare proporție de către elevi, comparativ cu profesorii lor;
- diferențe foarte mari în perceperea aceleiași manifestări (*bătaia*) între respondenții elevi (46.44%) și respondenții profesori (15.39%); aceleași diferențe de percepție apar și în cazul manifestării de tip *injurie/ amenințare*;
- anumite forme de manifestare a violenței școlare, cum ar fi *injuriiile/ amenințările* și *certurile/ conflictele* apar menționate de către elevi în procente îngrijorătoare, de peste 50%; chiar dacă profesorii menționează ca dese și foarte dese aceste manifestări în proporții de sub 50%, ele constituie motiv de îngrijorare pentru școală întrucât pot conduce la deteriorarea climatului școlar.

În analiza atributelor, rolurilor și relațiilor de gen promovate în școală s-a evidențiat faptul că băieților le sunt asociate cu preponderență attribute precum obrăznicia (indisciplinat, ironic, batjocoritor etc.) și agresivitatea (violent fizic, bătaș). Discuțiile de grup, ce au însoțit procesul de aplicare a chestionarelor, au constituit ocazii de nuanțare a opiniilor actorilor școlari. Astfel, profesorii apreciază că **diferă în funcție de gen** nu atât frecvența fenomenului, cât mai ales **formele de violență și modurile de manifestare a acestora**. Astfel, fetelor le sunt atribuite formele „obișnuite”, tolerate ale violenței, în special violența verbală: « *Fetele sunt mai certărețe. Și ele înjură, dar mai printre buze, așa...* » (elev, VII). Băieților le sunt atribuite în special formele mai grave de violență, inclusiv violența fizică. Sau, dacă au același tip de comportament violent, acesta se manifestă diferit: violența verbală la fete ia forma certurilor, a ironiilor, a bârfelor, iar la baieti – cuvinte „urâte”, injurii. Aceleași opinii sunt susținute și de datele statistice (evidențele Poliției județului Iași) privind manifestările grave de violență școlară (elevi-agresori și elevi-victime). Analiza datelor statistice evidențiază faptul că formele grave de violență școlară sunt prezente în cazul ambelor genuri, dar cu o frecvență mult mai ridicată în cazul băieților.

La variabila *locul de manifestare a fenomenelor de violență* răspunsurile încadrate în categoriile *des* și *foarte des*, oferite de participanții la analiza prin chestionar se prezintă astfel:

Res pondenți \ Loc	În ore	În pauze	În incinta școlii după program	În vecinătatea școlii după program
	%	%	%	%
Elevi	5.43	49.78	40.16	36.81
Cadre didactice	1.92	34.61	11.54	19.23

Tabel 2. Locul de manifestare a fenomenelor de violență

Grafic 2. Locul de manifestare a fenomenelor de violență

Datele prezentate în tabel evidențiază următoarele aspecte:

- într-o proporție îngrijorătoare elevii și cadrele didactice sesizează manifestarea fenomenului de violență *în pauze* sau *în incinta școlii după program*; fenomenul vine în legătură cu faptul că, în multe unități școlare, deși din punct de vedere formal există grafice privind serviciul pe școală, fie numărul de cadre didactice este insuficient pentru a asigura monitorizarea tuturor spațiilor școlare, fie, cei desemnați pentru acest lucru nu privesc cu suficientă seriozitate această atribuție; de altfel, exemplele de situații pe care le prezintă elevii la itemul nr. 8, „*Ai fost vreodată în situația de a fi violent față de un coleg sau un profesor în școală*”, fac referire, cu preponderență la pauzele școlare;
- existența unor diferențe mari între numărul de elevi respectiv cadre didactice care sesizează manifestarea fenomenelor de violență în incinta școlii după program; această situație constituie o urmare a elaborării/aplicării deficitare a regulamentului școlar sau a lipsei serviciilor specializate de asigurare a securității instituției, fapt ce permite elevilor rămânerea în spațiul școlar și după terminarea orelor; merită de asemenea menționată și atitudinea unor cadre didactice, în principal a celor navetiste, ce-și restrâng rolul educativ și atribuțiile doar la nivelul orei școlare, considerând supravegherea elevilor după cursuri ca fiind apanajul conducerii instituției;
- 5.43% dintre elevii identifică fenomene de violență manifestate în cadrul orelor de curs, fără a preciza gravitatea formei de violență manifestate; faptul că, un procent de aproximativ 2% dintre cadrele didactice precizează manifestarea fenomenului în orele de curs, denotă curențe în exercitarea autorității profesorului în anumite instituții de învățământ; alte studii realizate la nivelul mediului școlar ieșean („Analiză factuală asupra motivației învățării”-2009), prezintă ca

elemente perturbatorii asupra eficienței actului didactic, fenomenele de indisciplină ale elevilor în orele de curs și erorile de manifestare a autorității cadrului didactic;

- insuficienta securitate oferită elevilor în spațiul școlar; este relevant în acest sens feed-back-ul oferit de respondenți la itemul nr. 9, „În timpul petrecut în școală te simți protejat față de violența unor colegi, profesori sau alte persoane” (respondenți elevi: 27.61% răspuns NU, 46.86% răspuns OARECUM; respondenți cadre didactice: 1.92% răspuns NU, 32.69% răspuns OARECUM); asociind răspunsurile la cei doi itemi identificăm lacune majore în asigurarea securității actorilor din spațiul școlar și necesitatea remedierii acestora.

Variabila *motive ale comportamentului neadecvat al elevilor* evidențiază următoarea ierarhie, privită din perspectiva elevilor, respectiv a cadrelor didactice:

Motiv	Elevi (%)	Motiv	Cadre did(%)
Vor să pară puternici	26.83	Sunt influențați de familie, prieteni	27.42
Sunt provocați	23.07	Vor să pară puternici	25.00
Sunt violenți	18.63	Sunt provocați	18.55
Sunt invidioși	16.92	Sunt violenți	11.29
Sunt influențați de familie, prieteni	8.54	Se simt nedreptățiți	11.29
Se simt nedreptățiți	5.29	Sunt invidioși	6.45
Diferențe socio-economice	0.68	Diferențe socio-economice	0

Tabel 3. Motive ale comportamentului violent al elevilor față de colegii lor

Motivele ce apar cu pondere mare atât în răspunsurile elevilor cât și ale cadrelor didactice sunt legate de specificul vârstei elevilor: *vor să pară puternici (26.83%/ 25.00%), răspund la provocări (23.07%/ 18.55%)*; răspunsurile sunt explicabile, pubertatea fiind perioada în care tinerii tind să-și demonstreze ascendentul în raport cu ceilalți (forța, autoritatea, promptitudinea reacțiilor, curajul de a riposta), dar și perioada în care ei se dovedesc extrem de fragili și acceptă cu ușurință influențele celor din jur (grupul de prieteni).

În răspunsurile cadrelor didactice alături de influența grupului, anturajului, familia are și ea un rol covârșitor în dezvoltarea personalității prin promovarea unui anumit tip de comportament ce modelează copilul în plin proces de formare.

Cu pondere mare apare de asemenea variabila *sunt violenți*, ca și caracteristică atitudinală intrinsecă a elevului (18.63%/ 11.29%). În cazul elevilor răspunsurile pot evidenția și o anumită dificultate de discriminare între variabile, incluzând tendințele într-o categorie supraordonată. În cazul cadrelor didactice răspunsurile vin în relație cu „miturile” prezente în spațiul școlar: *tinerii din generația de azi sunt mai violenți decât cei din generațiile anterioare, agresivitatea este înăscută și educația nu poate modifica în totalitate comportamentul tinerilor etc.*

4. Forme de manifestare a violenței elev- profesor. Frecvență. Motivații.

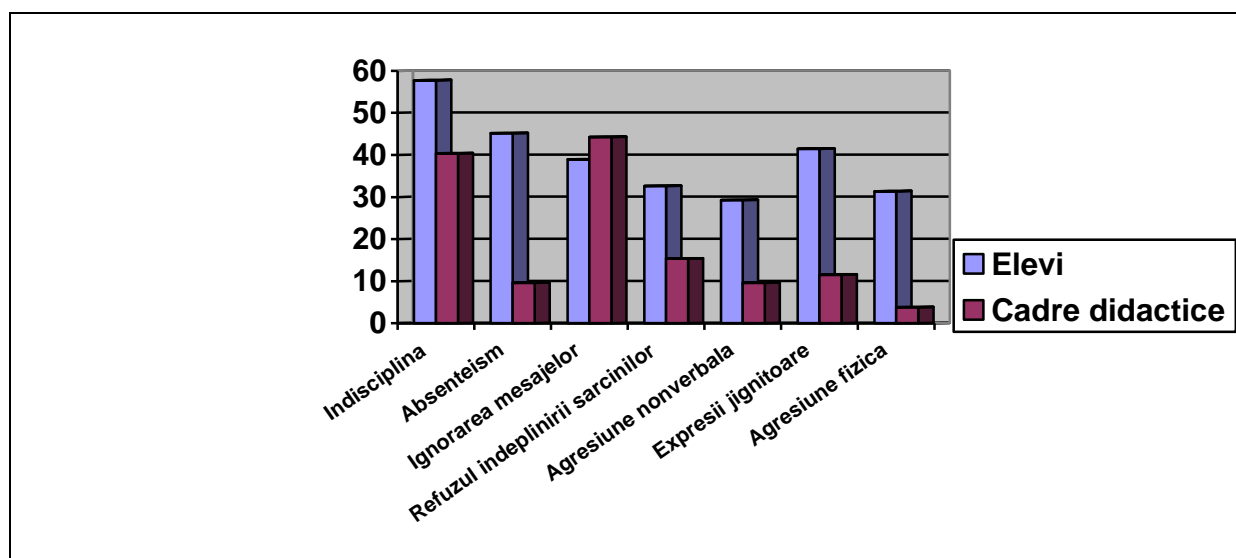
Formele de violență ale elevilor față de profesori sunt variate, de la comportamente neconforme cu regulamentul școlar și cu statutul de elev la forme mai grave care țin de violența fizică sau intră sub incidența legii. Formele propuse spre reflecție elevilor și profesorilor respondenți au fost: *indisciplină, absenteism, fuga de la ore, ignorarea mesajelor (neatenție), refuzul îndeplinirii sarcinilor, agresiune nonverbală (gesturi, priviri amenințătoare), expresii jignitoare, agresiune fizică*, iar răspunsurile elevilor respectiv ale profesorilor, răspunsuri de forma *des și foarte des* se prezintă astfel:

Variabila	Respondenți	Elevi (%)	Cadre didactice (%)
Indisciplină		57.73	40.38
Absenteism, fuga de la ore		45.18	9.62
Ignorarea mesajelor (neatenție)		38.91	44.23
Refuzul îndeplinirii sarcinilor		32.62	15.38
Agresiune nonverbală (gesturi, priviri amenințătoare)		29.28	9.62
Expresii jignitoare		41.42	11.54
Agresiune fizică		31.37	3.84

Tabel 4. Forme/grade de manifestare ale violenței elev- profesor

Există diferențe inter-individuale atât la nivelul respondenților elevi cât și a respondenților cadre didactice, în ceea ce privește perceperea comportamentelor de violență, determinate de o serie de factori printre care și trăsăturile psihosociale care compun personalitatea. În aceeași măsură, în analiza comportamentelor violente ale elevilor este important să luăm în considerare și trăsăturile psihologice individuale ale acestora (impulsivitatea, lipsa de control, slaba capacitate sau absența empatiei, valorizarea violenței). De aceea, investigarea și cunoașterea personalității elevilor violenți duce la conturarea unor factori care pot sprijini elaborarea unor strategii eficiente de prevenire a violenței școlare dincolo de factorii socio-familiali și cei sociali.

Se remarcă diferențe majore de percepere a manifestărilor de violență elev- profesor în cazul majorității variabilelor, în sensul că marea majoritate a elevilor investigați identifică manifestări de acest tip în rândul colegilor lor. Îngrijorătoare sunt manifestările extreme de tip: agresiune nonverbală, expresii jignitoare și chiar agresiune fizică, variabile pe care cadrele didactice, chiar, le semnalează cu pondere ridicată (11.54%, 9.62%).

Grafic 3. Forme/grade de manifestare ale violenței elev- profesor

Respondenții elevi, respectiv cadre didactice identifică o serie de motive pentru care elevii se manifestă violent față de profesori. Ponderea rezultatele diferă în funcție de cele două categorii investigate, ierarhia fiind următoarea:

Motiv	Elevi (%)	Motiv	Cadre did (%)
Învăț să fie agresivi în grupul de prieteni și se comportă la fel în școală	25.51	Învăț să fie agresivi în familie și se comportă la fel în școală	34.31
Învăț să fie agresivi în familie și se comportă la fel în școală	17.76	Învăț să fie agresivi în grupul de prieteni și se comportă la fel în școală	26.47
Unii profesori nu sunt deschiși la comunicarea cu elevii	16.40	Unii profesori nu sunt deschiși la comunicarea cu elevii	15.69
Unii profesori nu evaluează/notează corect elevii	16.40	Unii profesori încearcă să-și impună autoritatea cu orice preț	8.82
Unii profesori încearcă să-și impună autoritatea cu orice preț	13.89	Unii profesori nu evaluează/notează corect elevii	7.84
Unii profesori nu sunt suficient de bine pregătiți	10.02	Unii profesori nu sunt suficient de bine pregătiți	6.86

Tabel 5. Motive ale comportamentului violent al elevilor față de profesori

Atât elevii cât și cadrele didactice identifică, ca principale motive ale violenței elevilor față de profesori modelele inadecvate din *grupul de prieteni* respectiv din *familie*. Un procent semnificativ (16.40%/ 15.69%) este atribuit *insuficienței deschiderii la comunicare* a cadrelor didactice, fapt semnalat în mod obiectiv chiar de către aceștia.

5. Forme de manifestare a violenței profesor- elev. Frecvență.

Misiunea cadrelor didactice fiind una specială, de educare, devine extrem de incomod a vorbi despre violența profesorilor. Pe de altă parte, generalizările ne fac să fim inușți cu cei care nu se încadrează în tiparul statistic. Mulți dintre dascăli sunt conștienți de gravitatea fenomenului și caută soluții de prevenire și combatere a fenomenelor violente.

Și totuși, violența profesorilor față de elevi este un fenomen real. În cazuri izolate ea se manifestă prin agresiune fizică, iar un astfel de comportament nu poate fi considerat decât inadmisibil. Dacă de cele mai multe ori agresiunea fizică a unor profesori poate fi identificată relativ ușor, deoarece este vizibilă și demonstrabilă, violența de tip psihologic deschide însă un spațiu mult mai larg de discuție. De pildă, este extrem de dificil să evaluăm impactul unor expresii ironice asupra elevilor, dacă nu înțelegem contextul în care s-a produs ironia și tipul de relație existentă între profesor și elev. Pentru unii elevi ar putea să însemne un gest de simpatie, în timp ce pentru alții ar putea reprezenta doar un semn de profund dispreț, cu efecte negative asupra imaginii de sine.

Relaționarea profesor-elev este surprinsă prin itemii din tabelul următor și semnalată de cele două categorii de respondenți, cu formele *des* și *foarte des* în următoarele proporții:

Variabila	Respondenți	Elevi (%)	Cadre (%)
Profesorii pedepsesc elevii când aceștia nu știu lecția/nu și-au făcut temele		32.63	9.61
Profesorii insultă, umilesc sau ironizează elevii		6.27	0
Profesorii recurg la pedepse fizice		7.52	0
Profesorii favorizează nejustificat unii elevi (în notare)		17.56	3.85
Profesorii sunt distanți, reci		20.07	3.84
Profesorii sancționează elevii pentru întrebări incomode		10.45	1.92
Profesorii stimulează competiția între elevi și nu colaborarea		12.97	23.07
Profesorii au răbdare să asculte problemele, nelămuririle elevilor		62.33	86.54
Profesorii sunt deschiși la comunicarea cu elevii în afara orelor		47.27	78.84

Tabel 6. Forme/grade de manifestare a relației profesor- elev

La acest item discrepanțele între răspunsurile celor două categorii de respondenți sunt extrem de mari. Dacă, pe de o parte cadrele didactice consideră că nu se întâmplă *des* sau *foarte des* recurgerea la pedepse fizice sau insultarea, umilirea sau ironizarea elevilor, pe de altă parte aceștia sesizează, deși în proporții mici existența fenomenului. Aceeași discrepanță se observă și în cazul itemilor *profesorii favorizează nejustificat unii elevi (în notare)*, *profesorii sunt distanți, reci* și *profesorii sancționează elevii pentru întrebări incomode*. Pe de altă parte la itemul vizând comunicarea profesor-elev procente care apar în cazul respondenților cadre didactice sunt mult mai mari decât cele care apar în cazul respondenților elevi. Acest fapt poate indica modul subiectiv de se raporta la mesajele verbale, nonverbale sau atitudinale ale celor două categorii de respondenți, dar și tendința cadrelor didactice de a minimaliza fenomenul la nivelul școlii. Indiferent care ar fi ponderea acestor motive, existența fenomenului de violență pe palierul profesor-elev, indiferent de formele pe care le îmbracă aceasta, nu trebuie neglijată.

6. Prevenirea și reducerea fenomenului de violență școlară. Modalități de intervenție propuse de elevi și cadrele didactice.

Unul dintre itemii chestionarului viza identificarea de modalități/strategii ce ar putea contribui la reducerea fenomenului de violență la nivelul școlii.

Răspunsurile elevilor se centrează pe comunicare la nivelul tuturor palierelor (elev-elev, profesor-elev, elev-profesor), pe educație și prevenție. Ponderea cea mai mare o întrunesc următoarele răspunsuri:

- elevii să învețe/să fie învățați să comunice cu ceilalți;
- elevii să învețe/să fie învățați să fie toleranți;
- să-i ajute pe cei violenți să se schimbe;
- să intervină în situațiile de violență pe care le pot gestiona;
- să explice celorlalți consecințele actelor de violență;
- să comunice întotdeauna situațiile de violență adulților;
- să solicite implicarea/autoritatea cadrelor didactice;
- să propună implicarea poliției;
- să propună montarea camerelor de luat vederi.

Cadrele didactice identifică următoarele modalități de intervenție:

- sa comunice mai mult cu elevii;
- să deruleze activități de consiliere/orientare pe teme de comunicare;
- să deruleze activități de consiliere/orientare pe tema violenței;

- să se implice afectiv în activitatea desfășurată cu elevii;
- să fie modele reale pentru elevi;
- să supravegheze elevii pe toată perioada cât aceștia sunt în școală;
- să deruleze activități extracurriculare, cu conținut educativ;
- să implice elevii în elaborarea Regulamentului și să-l comunice tuturor;
- să dezvolte colaborarea cu familia pe problematica violenței (lectorate cu temă);
- să colaboreze cu un psiholog școlar; să solicite încadrarea unui psiholog școlar în unitate;
- să colaboreze cu poliția;
- să facă demersuri de identificare a cauzelor comportamentului violent;
- să identifice aptitudini, abilități ale elevilor violenți și să-i implice în activități de dezvoltare;
- să acorde elevilor responsabilități;
- să dezvolte colaborări cu ONG-uri pentru prevenirea/ reducerea fenomenului.

Răspunsurile cadrelor didactice propun, în esență, creșterea preocupărilor cadrelor didactice în ceea ce privește fenomenul violenței, identificarea cauzelor particulare, desfășurarea de activități de comunicare interpersonală, intensificarea colaborării cu toți factorii implicați (psihopedagog, ONG, poliție etc.)

7. Concluziile studiului

Rezultatele studiului ne pun față în față cu o realitate dureroasă a școlii, creșterea intensității fenomenului de violență, la nivelul tuturor palierelor și al tuturor formelor de manifestare.

Perceperea fenomenului de către toți actorii școlii conduce la ideea că, deși există o doză importantă de subiectivism, pericolele sunt resimțite de fiecare factor și există premise pentru implicarea tuturor.

Studiul semnaleză nevoia abilitării cadrelor didactice (în special a învățătorilor și a profesorilor diriginți) cu competențe specifice dezvoltării și implementării unor strategii anti-violență la nivelul claselor.

În sprijinul cadrelor didactice, materialul de față propune instrumente și strategii de intervenție. La nivelul organizației școlare managerul și cadrele didactice vor decide să aplice astfel de sugestii în elaborarea unor strategii adaptate situațiilor concrete, în urma evaluării trebuințelor celor cu care lucrează. Acest efort va duce la creșterea performanței profesionale. Pornind de la efectele obținute și continuând acțiunea de implementare a unor astfel de strategii, acestea vor deveni parte componentă a acțiunii pedagogice.

Una dintre cele mai importante influențe în procesul de dezvoltare comportamentală a elevilor o constituie cadrul didactic însuși, prin atitudinea, conduita și competențele psihopedagogice de care dispune. Exemplul personal, comunicarea educațională, motivația profesională proprie pot stimula comportamentul elevilor. Cadrul didactic reprezintă în acest context catalizatorul procesului educațional în ansamblul său.

ANEXA 1

DERULAREA PROIECTULUI

ETAPE
1. Formarea eșantionului
2. Elaborarea instrumentelor de investigare: - chestionar elevi - chestionar cadre didactice
3. Aplicarea chestionarelor pe eșantioanele stabilite: - elevi - cadre didactice
4. Consultanță oferită managerilor de școli/cadrelor didactice în vederea intervenției active la nivelul unității școlare/grupului - clasă
5. Centralizarea rezultatelor
6. Elaborarea concluziilor
7. Elaborarea materialului metodic pentru cadre didactice, părinți în vederea intervenției active a acestora pentru ameliorarea fenomenului de violență în școală
8. Colaborarea cadrelor didactice cu mentorii/profesorii psihopedagogi în monitorizarea activității de elaborare și implementare a unor strategii specifice la nivelul școlii/clasei

PERIOADA DE DESFĂȘURARE

Semestrul I și II an școlar 2008 - 2009

Semestrul I și II an școlar 2009 – 2010

ANEXA 2

CHESTIONAR ELEVI

Prin violență în școală înțelegem orice formă de manifestare a unor comportamente ca:

- ❖ *exprimare ineadecvată sau jignitoare;*
- ❖ *bruscare, împingere, lovire, rănire;*
- ❖ *comportament care intră sub incidența legii (viol, consum/ comercializare de droguri, vandalism, furt);*
- ❖ *ofensă adusă autorității cadrului didactic;*
- ❖ *încălcarea regulamentului școlar (întârziere la ore, părăsirea clasei în timpul orei, fumatul în școală etc.)*

Te solicităm să răspunzi sincer la următoarele întrebări referitoare la experiența ta personală din școală sau din afara acesteia. Nu există răspunsuri corecte sau greșite.

Citește cu atenție fiecare întrebare, precum și toate variantele de răspuns cuprinse în chestionar și apoi decide asupra răspunsului tău.

Nu este necesar ca acest chestionar să fie semnat. Te asigurăm că răspunsurile pe care le vei da vor nu vor fi comunicate colegilor, profesorilor sau directorilor școlii. Ele sunt importante doar pentru echipa de specialiști care realizează acest studiu. Îți mulțumim pentru sinceritate și seriozitate.

1. *Apreciază pentru următoarele forme de violență frecvența cu care aceste manifestări apar în școala ta:*

ITEM	Deloc	Rar	Des	Foarte des
1. Violența între elevi				
2. Violența elevilor față de profesori				
3. Violența profesorilor față de elevi				

2. Care dintre situațiile următoare se manifestă între colegii tăi și cu ce frecvență?

ITEM	Deloc	Rar	Des	F. des
1. Utilizarea unor expresii jignitoare între elevi (referitoare la trăsături fizice, psihice, etnie, religie, situația materială, financiară etc)				
2. Injurii/amenințări				
3. Certuri, conflicte				
4. Bătăi				
5. Distrugere de bunuri				
6. Furturi				
7. Agresiuni sexuale				
8. Alte situații (care?)				

3. Fenomenele de violență se manifestă:

ITEM	Deloc	Rar	Des	Foarte des
1. În ore				
2. În pauze				
3. În incinta școlii, după programul școlar				
4. În vecinătatea școlii, după program				

4. După părerea ta elevii au un comportament neadecvat (se jignesc, se bat, fură) pentru că (alege una sau mai multe variante):

- a. Sunt violenți
- b. Sunt invidioși
- c. Vor să pară puternici
- d. Se simt nedreptățiți
- e. Sunt provocați
- f. Sunt influențați de familie, de grupul de prieteni
- g. Alte situații.....

5. Care sunt formele de violență pe care colegii tăi le manifestă față de profesorii din școală?

ITEM	Deloc	Rar	Des	F. des
1. Indisciplină				
2. Absenteism, fuga de la ore				
3. Ignorarea mesajelor (neatenție)				
4. Refuzul îndeplinirii sarcinilor				
5. Agresiune nonverbală (gesturi, priviri amenințătoare)				
6. Expresii jignitoare				
7. Agresiune fizică (lovire)				
8. Alte forme (care?)				

6. Elevii sunt uneori violenți față de profesori pentru că (alege una sau mai multe variante):

- a. Unii profesori încearcă să-și impună autoritatea cu orice preț
- b. Unii profesori nu sunt suficient de bine pregătiți
- c. Unii profesori nu sunt deschiși la comunicarea cu elevii
- d. Unii profesori nu evaluează/notează corect elevii
- e. Unii elevi învață să fie agresivi din familie și se comportă la fel și la școală indiferent de situație
- f. Unii elevi învață să fie agresivi în diferite grupuri de prieteni și se comportă așa indiferent de situație
- g. Alte situații.....

7. Apreciază frecvența cu care se întâmplă următoarele situații în școala ta:

ITEM	Deloc	Rar	Des	F. des
1. Profesorii pedepseasc elevii când aceștia nu știu lecția/nu și-au făcut temele				
2. Profesorii insultă, umilesc sau ironizează elevii				
3. Profesorii recurg la pedepse fizice				
4. Profesorii sancționează elevii pentru întrebări incomode				
5. Profesorii stimulează competiția între elevi și nu colaborarea				
6. Profesorii au răbdare să asculte problemele, nelămuririle elevilor				
7. Profesorii sunt deschiși la comunicarea cu elevii în afara orelor				
8. Profesorii favorizează nejustificat unii elevi (în notare)				
9. Lecțiile sunt atractive, interesante				
10. Profesorii sunt distanți, reci				

8. Ai fost vreodată în situația de a fi violent/agresiv față de un coleg sau profesor în școală?

1. NU

2. DA descrie situația.....

9. În timpul petrecut în școală te simți protejat față de violența unor colegi, profesori sau alte persoane?

1. DA

2.OARECUM

3. NU

10. Cum crezi că ar putea contribui elevii la reducerea cazurilor de violență manifestate în școală?

Unitatea școlară: .....

Clasa: ..... Vârsta: ..... Sexul: M F

ANEXA 3

CHESTIONAR CADRE DIDACTICE

Vă solicităm să răspundeți sincer la următoarele întrebări referitoare la experiența dvs. personală din școală sau din afara acesteia.

Citiți cu atenție fiecare întrebare, precum și toate variantele de răspuns cuprinse în chestionar și apoi decideți asupra răspunsului dvs.

Nu este necesar ca acest chestionar să fie semnat. Vă asigurăm că răspunsurile pe care le veți da sunt importante doar pentru echipa de specialiști care realizează acest studiu. Vă mulțumim pentru sinceritate.

1. Apreciați pentru următoarele forme de violență frecvența cu care aceste manifestări apar în școala dvs.:

ITEM	Deloc	Rar	Des	F.des
1. Violența între elevi				
2. Violența elevilor față de profesori				
3. Violența profesorilor față de elevi				

2. Care dintre situațiile următoare se manifestă între elevi și cu ce frecvență?

ITEM	Deloc	Rar	Des	F. des
1. Utilizarea unor expresii jignitoare între elevi (referitoare la trăsături fizice, psihice, etnie, religie, situația materială, financiară etc)				
2. Injurii/ amenințări				
3. Certuri, conflicte				
4. Bătăi				
5. Distrugere de bunuri				
6. Furturi				
7. Agresiuni sexuale				
8. Alte situații (care?)				

3. Care sunt formele de violență pe care elevii le manifestă față de profesorii din școală ? (precizați frecvența)

ITEM	Deloc	Rar	Des	F. des
1. Indisciplină				
2. Absenteism, fuga de la ore				
3. Ignorarea mesajelor (neatenție)				
4. Refuzul îndeplinirii sarcinilor				
5. Agresiune nonverbală (gesturi, priviri amenințătoare)				
6. Expresii jignitoare				
7. Agresiune fizică (lovire)				
8. Alte forme (care?)				

4. Oferiți exemple de situații concrete de violență petrecute în școală: .....

5. Ați fost vreodată în situația de a fi violent/agresiv față de un elev în școală?

1. NU

2. DA Descrieți situația.....

.....
.....

6. Cum credeți că ar putea contribui cadrele didactice la reducerea cazurilor de violență manifestate în școală?.....

.....

Unitatea școlară: ..... Specializarea: .....

Vechimea în învățământ: ..... Sexul: M F

BIBLIOGRAFIE:

- Jigău, M., 2006, *Prevenirea și combaterea violenței în școală*, Alpha MDN, Buzău
- Șoitu, L., Hăvârneanu, C. (coord.), 2001, *Agresivitatea în școală*, Institutul European, Iași
- Neamțu, C., 2003, *Devianță școlară. Ghid de intervenție în cazul problemelor de comportament ale elevilor*, Editura Polirom, Iași

1.2. Violența în mediul școlar: forme de manifestare și impactul psihologic asupra copiilor-victimă

Violența este una dintre marile probleme ale lumii contemporane. Nu trece o zi fără ca mass-media să nu relateze diverse manifestări ale acestui fenomen: de la formele cele mai grave, precum actele teroriste ori crimele terifiante, bătăi, violuri, furturi, distrugerii de bunuri, și până la cele mai puțin șocante, dar nu mai puțin nocive, cum ar fi violențele verbale, toate se perindă zilnic în fața ochilor noștri, susținute de o abundență de imagini violente.

În acest context, apariția diferitelor forme de violență în mediul școlar pare aproape o fatalitate. Violența școlară este doar una dintre manifestările violenței cotidiene. Pentru România, după jumătate de veac în care școala a fost asociată cu disciplina și ordinea, cu un mediu controlat și sigur, apariția și mediatizarea intensă a violențelor școlare a provocat derută, confuzie și surprindere, atât în rândul profesorilor și al părinților cât și în rândul responsabililor educației. Luați pe nepregătite, toți s-au grăbit să pună acest fenomen pe seama contextului social nou: tranziția, liberalizarea mass-media (prin intermediul căreia se fac cunoscute fapte violente ce erau trecute sub tăcere în regimul comunist), slăbirea autorității statului și a instituțiilor angajate în respectarea legii. Profesorii, oboșiți și umiliți, par să nu mai stăpânească fenomenul. Societatea, în ansamblul ei, privește cu neliniște la creșterea acestui fenomen care afectează nu numai climatul școlar ci și sentimentul de siguranță al cetățeanului, calitatea vieții.

Chiar dacă reprezintă o problemă delicată, luarea în stăpânire a fenomenului violenței nu se poate face decât dacă îi sunt cunoscute cauzele, originile, formele de manifestare și posibilitățile de prevenire. Violența în școală poate și trebuie să devină o temă de reflecție pentru toți cei implicați în actul educațional. Cu atât mai mult cu cât școala dispune, credem, de importante resurse pentru a concepe programe de prevenire a violenței și pentru a rupe cercul vicios al violenței în mediul școlar.

1. Conceptualizarea fenomenului violenței

Definirea violenței s-a dovedit a fi o încercare extrem de dificilă. Acest fapt se explică prin complexitatea fenomenului, dar și prin marea diversitate a formelor sale de manifestare. Nu în ultimul rând, dificultatea a apărut și din cauza asocierii și, uneori, chiar a confundării violenței cu agresivitatea.

Prezentăm câteva astfel de definiții ale violenței cu scopul de a surprinde apoi specificul violenței școlare. *Dicționarul violenței și crimei* (Dufour-Gompers, 1996:45-46) dă următoarea definiție a violenței: „comportament activ, spontan sau voluntar, care îl amenință sau prejudiciază pe celălalt, îi provoacă daune și suferințe morale sau fizice”. Raportul Organizației Mondiale a Sănătății asupra violenței și sănătății (2002) definește violența drept „amenințarea sau folosirea intenționată a forței fizice sau a puterii contra propriei persoane, contra altuia sau contra unui grup sau unei comunități care antrenează sau riscă puternic să antreneze un traumatism, un deces sau traume psihologice, o dezvoltare improprie sau privațiuni”.

Eric Debarbieux (1996: 45-46), specialist în problematica violenței în mediul școlar, oferă o definiție mai largă, prin care se surprinde ansamblul fenomenului violenței: „Violența este dezorganizarea brutală sau continuă a unui sistem personal, colectiv sau social și care se traduce printr-o pierdere a integrității, ce poate fi fizică, psihică sau materială. Această dezorganizare poate să opereze prin agresiune, prin utilizarea forței, conștient sau inconștient, însă poate exista și violență doar din punctul de vedere al victimei, fără ca agresorul să aibă intenția de a face rău”.

Y.A. Michaud (1978: 19-20) definește violența plecând de la trei categorii de factori:

- violența este o situație de *interacțiune* (implicând unul sau mai mulți actori);
- este o acțiune prin care se aduc *prejudicii* altora (corporale, morale etc.);
- aceste prejudicii se manifestă prin diferite *modalități* (directe sau indirecte).

Sunt și voci care susțin că definirea unui comportament ca act de violență depinde de poziția în care ne aflăm: în poziția victimei, în poziția agresorului sau a martorului unei interacțiuni violente (Esterle-Hedibel, 2003)

Într-o cercetare asupra violenței în școlile din România realizată de Institutul de Științe ale Educației cu sprijinul UNICEF (2005:20) se optează pentru o definiție operațională a violenței în școală, care inventariază faptele de violență din mediul școlar: „Violența în școală este orice formă de manifestare a unor comportamente precum:

- exprimare inadecvată sau jignitoare (tachinarea, poreclirea, ironizarea, imitarea, amenințarea, hărțuirea);
- bruscarea, împingerea, lovirea;
- ofensă adusă statutului/autorității cadrului didactic (limbaj sau conduită ireverențioasă față de cadrul didactic);
- comportament școlar inadecvat (întârzierea la ore, părăsirea clasei în timpul orei, fumatul în școală și orice alt comportament care contravine flagrant regulamentului școlar în vigoare);
- comportament care intră sub incidența legii (viol, consum/comercializare de droguri, vandalism-provocare de stricăciuni cu bună știință, furt)”.

Istoric și cultural, violența este o noțiune relativă, dependentă de codurile sociale, juridice și politice ale societății în care se manifestă. În absența unei definiții precise a violenței, unii autori cred că este mai potrivit un inventar al faptelor violente. Numai că faptele brute, private de semnificația lor socială, nu spun nimic. Calificarea unui fapt ca fiind violent depinde de convențiile sociale în vigoare. Multă vreme, de pildă, corecția fizică pe care părinții o aplicau copiilor era considerată un lucru firesc, ce face parte din actul educațional. De asemenea, sunt populații, comunități care aproape că nu cunosc agresivitatea, în timp ce altele se manifestă destul de agresiv.

2. Tipologii ale violenței. Specificul violenței școlare

J.C. Chesnais, autor al unei *Istории a violenței* (1981), subliniază faptul că violența este o realitate schimbătoare, adesea insesizabilă. El identifică trei tipuri de violență, pe care le imaginează în trei cercuri concentrice:

- (a) *violența fizică* este nucleul dur al violenței, în care sunt incluse faptele cele mai grave: omorurile voluntare sau tentativele de omor, violurile, loviturile și răniile voluntare grave, furturile cu mână armată sau cu uz de violență, vătămarile corporale, tâlhăriile. Cu privire la acest tip de violență, Chesnais subliniază că „violența în sensul strict, singura violență măsurabilă și incontestabilă, este violența fizică. Este un prejudiciu direct, corporal, contra persoanelor. Ea are un triplu caracter: brutal, exterior și dureros. Ceea ce o definește este utilizarea materială a forței” (1981: 32);
- (b) *violența economică* este aceea care afectează bunurile materiale (distrugerii, degradări de bunuri). Chesnais crede că ea nu poate fi cu adevărat calificată drept violență deoarece „violența este esențialmente un prejudiciu adus autonomiei fizice a unei persoane”;
- (c) *violența morală* (sau simbolică) este o construcție intelectuală ce trimite la conceptul de autoritate, la modul în care se exercită raporturile de dominație. Din punctul de vedere al lui Chesnais, pentru care violența adevărată este doar violența fizică, a vorbi de violență morală este „un abuz de limbaj propriu unor intelectuali occidentali, prea confortabil instalați în viață

pentru a cunoaște lumea obscură a mizeriei și a crimei”. Doar definiția dură a violenței drept violență criminală pare să-i convină lui Chesnais, pentru că ea se sprijină pe fundamente teoretice serioase (Codul penal) și pe practici internaționale recunoscute și solid stabilite de mediile profesionale implicate.

O altă perspectivă asupra tipologiei violenței, ce pleacă de la faptul că violența se naște în situațiile în care mai mulți actori interacționează, ne este oferită de Michel Floro (1996: 51). Combinând trei categorii de factori: *actorii* (individul, grupul), *modalitățile de acțiune* (producătorul violenței, ținta violenței) și *natura faptelor* (violență efectivă, violență simbolică), Michel Floro obține următorul tablou al categoriilor de violență:

- *violența individului* care se poate manifesta în formă *efectivă* asupra lui însuși sau asupra altui individ (sinucideri, certuri) sau asupra societății (degradare, delincvență, atac contra bunurilor);
- *violența individului* în formă *simbolică* asupra altui individ (dispreț, insulte, violență verbală) sau asupra societății (manifestații sociale, greve);
- *societatea producătoare de violență* în formă *efectivă* asupra individului (excludere socială) sau asupra altei societăți (război);
- *societatea producătoare de violență* în formă *simbolică* asupra individului (șapal ispășitor) sau asupra altei societăți (stigmatizarea „celeilalte” societăți);

Atunci când vorbim despre *violență școlară* nu putem să ne limităm la actele de violență care cad sub incidența legii. Statisticile Ministerului de Interne nu arată decât o parte a realității acestui fenomen. Violența școlară este un fenomen mult mai larg, ce trebuie evaluat și cu ajutorul altor indicatori. De aceea, Jacques Pain (2000: 72) reperează două tipuri de violență în mediul școlar: (a) *violențele „obiective”*, care sunt de ordinul penalului (crime și delict) și asupra cărora se poate interveni frontal; Poliția și Justiția sunt obligate, în acest caz, să colaboreze direct cu instituțiile școlare; (b) *violențele „subiective”*, care sunt violențe mai subtile, de atitudine, și care afectează climatul școlar. Sunt incluse aici atitudinile ostile, disprețul, umilirea, jignirea, sfidarea, lipsa de politețe, absențele de la ore, refuzul de a răspunde la ore și de a participa la activități sau ceea ce unii autori numesc atitudini antișcolare. O formă de violență extrem de răspândită în mediile școlare este violența verbală. Englezii folosesc termenul *bullying* pentru a desemna atât atacurile verbale, cât și intimidările (presiunea psihică) exercitată prin amenințări, injurii, umilințe.

A califica un fapt ca violent înseamnă, în esență, a emite o judecată de valoare asupra aceluiași fapt. Judecata corespunde unor norme sociale determinate de cultura unei societăți, dar ea se face și în funcție de valorile grupului de apartenență. Ceea ce este resimțit ca violență de un elev de la o anumită școală poate trece neobservat în ochii elevilor de la altă școală. De asemenea, violența verbală nu este percepută în aceeași manieră de elevi și de profesori. Elevii o minimalizează, în timp ce profesorii o supraevaluează.

Violența școlară trebuie determinată luând în calcul contextul și cultura școlară. Profesorii dintr-o școală pot propune grile de lectură a violenței în funcție de referințele lor culturale, dar și de normele interne de funcționare a instituției școlare. Violența perturbă grav mediul școlar. Ea conduce la o deteriorare a climatului în școală, afectează raporturile elev-elev și elev-profesor și generează sentimente de insecuritate, de teamă, de angoasă, care influențează negativ dezvoltarea normală a elevului.

3. Studiu empiric

Obiectivul și ipotezele cercetării

Studiul de față are în vedere, în primul rând, *identificarea copiilor care sunt victime ale violențelor școlare*. Este vizată îndeosebi agresivitatea cotidiană, cea de intensitate moderată, descrisă generic sub termenul de *hărțuire* (bullying). Comportamente precum *insulta, tachinarea, excluderea, izolarea, poreclele, amenințările, umilirea, lovirea, glumele ofensatoare, mesaje e-mail sau sms-urile agresive* sunt extrem de frecvente în mediul școlar.

În al doilea rând, analizăm *impactul diferitelor forme ale violențelor școlare asupra imaginii de sine a victimelor*. Pornim de la ideea că impactul psihologic este unul deosebit de important, pentru că cercetări similare realizate în alte țări indică faptul că acești copii dezvoltă o viziune negativă despre ei înșiși: alterarea identității, pierderea încrederii în sine, stimă de sine scăzută, sentimentul de a fi dezagreabil, neplăcut celorlalți copii, tendința de a se auto-învinovăți. Afectarea imaginii de sine a victimelor atrage consecințe și asupra modului de raportare și relaționare cu ceilalți. Toate acestea influențează angajamentul școlar, participarea la clasă și, evident, performanțele școlare ale copilului

Ipoteza generală: Există diferențe în ceea ce privește stima de sine generală între elevii expuși și cei care nu sunt expuși la agresiuni școlare, în mod diferit în funcție de gen și forma agresiunii.

Ipoteza 1: Există diferențe în ceea ce privește stima de sine generală între elevii expuși și cei care nu sunt expuși la agresiuni școlare de forma *jignirilor cu privire la trăsăturile fizice*, în mod diferit în funcție de gen.

Ipoteza 2: Există diferențe în ceea ce privește stima de sine generală între elevii expuși și cei care nu sunt expuși la agresiuni școlare de forma *injurii, etichetări, umiliri*, în mod diferit în funcție de gen.

Ipoteza 3: Există diferențe în ceea ce privește stima de sine generală între elevii expuși și cei care nu sunt expuși la agresiuni școlare de forma *certuri și conflicte*, în mod diferit în funcție de gen.

Ipoteza 4: Există diferențe în ceea ce privește stima de sine generală între elevii expuși și cei care nu sunt expuși la agresiuni școlare de forma *violența fizică – bătaie, deteriorare de obiecte*, în mod diferit în funcție de gen.

Ipoteza 5: Există diferențe în ceea ce privește stima de sine generală între elevii expuși și cei care nu sunt expuși la agresiuni școlare de forma *jigniri cu privire la situația socio-economică*, în mod diferit în funcție de gen.

Ipoteza 6: Există diferențe în ceea ce privește stima de sine generală între elevii expuși și cei care nu sunt expuși la la agresiuni școlare de forma *jigniri cu privire la apartenență etnică, religioasă*, în mod diferit în funcție de gen.

Lotul experimental

La cercetare au participat un număr de 150 de subiecți, băieți și fete, cu vârste cuprinse între 10 și 12 ani, elevi în la Școala "Alexandru cel Bun" Iași. Diferențiat în funcție de variabila *gen*, lotul de subiecți conține 75 de elevi de gen masculin și 75 de elevi de gen feminin. Prezentăm mai jos o ilustrare grafică a lotului de subiecți în funcție de variabila *gen*.

Metodologia de cercetare

Variabile

Variabile independente:

1. **Violența școlară** cu dimensiunile sale, fiecare având două niveluri: scăzut și ridicat. Pentru a stabili cele două categorii am calculat mediana la fiecărei dimensiune a variabilei. Ulterior am considerat subiecții având scoruri mai mici de valoarea mediane ca reprezentanți ai nivelului scăzut (1) și cei care au obținut scoruri peste valoarea mediane ca reprezentanți ai nivelului ridicat (2):

- *Jigniri – trăsături fizice sau psihice*
- *Injurii, etichetări, umiliri*
- *Certuri, conflicte*
- *Violența fizică – bătaie, deteriorare de obiecte*
- *Jignire - situația socio-economică*
- *Jignire- apartenență etnică, religioasă*

2. **Genul biologic**, două categorii: masculin, feminin.

Variabila dependentă: Stima de sine a victimelor

Instrumente

În investigarea relației dintre agresiunilor școlare, genul biologic și stima de sine a victimelor am utilizat următoarele instrumente:

* **Chestionarul pentru identificarea victimelor agresiunilor școlare** (în construcție proprie). Variantele de răspuns sunt pe o scală Likert în 5 trepte, unde „1 = niciodată” iar „5 = foarte des”. Scala are treizeci de itemi structurați pe șase dimensiuni:

- Dimensiunea *jigniri – trăsături fizice sau psihice*, conține itemii 1,7,13,18,30. Scoruri mari la această dimensiune obțin subiecții care au suferit de pe urma jignirilor cu referire la trăsăturile lor fizice sau psihice adresate în mediul școlar de către colegii lor. Coeficientul de fidelitate alfa Cronbach obținut este $\alpha = 0.94$.
- Dimensiunea *injurii, etichetări, umiliri*, conține itemii 2,8,14,19,22,25. Scoruri mari la această dimensiune obțin subiecții care au fost umiliți, etichetați sau înjurați de către colegii lor de școală. Coeficientul de fidelitate alfa Cronbach obținut este $\alpha = 0.91$.
- Dimensiunea *certuri, conflicte*, conține itemii 3,9,15,20,23,26. Scoruri mari la această dimensiune obțin subiecții care au luat parte la conflicte și certuri împreună cu colegii lor de școală. Coeficientul de fidelitate alfa Cronbach obținut este $\alpha = 0.93$.
- Dimensiunea *violența fizică – bătaie, deteriorare de obiecte*, conține itemii 4, 10, 16, 21, 24, 27, 28, 29. Scoruri mari la această dimensiune obțin subiecții care au fost agresati fizic, prin bătaie sau distrugere de obiecte de către colegii lor. Coeficientul de fidelitate alfa Cronbach obținut este $\alpha = 0.95$.
- Dimensiunea *jignire - situația socio-economică*, grupează itemii 5,11,17. Scoruri mari la această dimensiune obțin subiecții cărora le-au fost adresate jigniri cu privire la situația socio-economică de către colegii de școală. Coeficientul de fidelitate alfa Cronbach obținut este $\alpha = 0.97$.
- Dimensiunea *jignire- apartenență etnică, religioasă*, conține itemii 6,12. Scoruri mari la această dimensiune obțin subiecții cărora le-au fost adresate jigniri cu privire la

apartenența lor etnică sau religioasă de către colegii de școală. Coeficientul de fidelitate alfa Cronbach obținut este $\alpha = 0.50$.

Cele șase dimensiuni ale chestionarului au fost preluate din listele de operaționalizare a conceptului de violență școlară între elevi, pretestate pe eșantionul investigat, precum și din rezultatele studiului întreprins de UNICEF împreună cu Institutul de Științe ale Educației în anul școlar 2004-2005 pe un eșantion de 1207 școli gimnaziale și post-gimnaziale (Jigău, Preoteasa, Liiceanu, coord. p.69) fapt ce ne îndreptățește să considerăm că acest chestionar are o bună validitate teoretică. Coeficientul de fidelitate alfa Cronbach obținut pentru întregul chestionar de identificare a victimelor agresiunilor școlare este $\alpha = 0.98$.

- **Scala toulousiană a stimei de sine – ETES**, o preluare a „L'échelle toulousaine d'estime de soi” (Oubrayrie, N.; de Leonardis, M.; Safont, C. (1994). *Un outil pour l'évaluation de l'estime de soi chez l'adolescent: l'ETES. Revue européenne de Psychologie Appliquée, Vol.44, no. 4, 309-317*, Oubrayrie, N. (1997). *L'estime de soi, de l'enfant et de l'adolescent. L'échelle toulousaine d'estime de soi – E.T.E.S. – comme technique d'évaluation. Pratiques psychologiques, no. 2, 39-53*) în traducerea dnei. lect. dr. Versavia Curelaru, Departamentul pentru Pregătirea Personalului Didactic din cadrul Universității "Alexandru Ioan Cuza" Iași. Este o scală de atitudini care permite măsurarea percepțiilor pozitive sau negative pe care individul le are despre sine însuși în diverse domenii. Instrumentul a fost construit cu scopul de a evalua dimensiuni separate ale eului (emoțională, școlară, socială, fizică și viitoare), oferind în același timp și o măsură globală (care rezulta din adunarea scorurilor celor cinci dimensiuni). Din această scală, am folosit pentru prezenta cercetare doar scorul final la stima de sine obținut prin însumarea scorurilor la cele cinci subscale. Scorurile ridicate dau o stimă de sine înaltă. Scala prezintă un coeficient de consistență internă alpha Crombach $\alpha = 0.92$.

Planul cercetării

Design-ul cercetării de tipul 2x6:

		Violența școlară					
		<i>jigniri – trăsături fizice sau psihice</i>	<i>injurii, etichetări, umiliri,</i>	<i>certuri, conflicte,</i>	<i>violența fizică – bătaie, deteriorare de obiecte,</i>	<i>jigniri - situația socio-economică</i>	<i>jigniri-apartenență etnică, religioasă</i>
Gen biologic	masculin						
	feminin						

Procedura de desfășurare a cercetării

Testele utilizate în cercetare au fost administrate participanților la clasă, în timpul unei ore de curs. Fiecare participant a primit individual câte un exemplar din cele două instrumente folosite. Testarea s-a realizat fără limită de timp, într-o singură repriză. Chestionarele au fost anonime, precizându-se doar genul participantului care a completat chestionarul.

Rezultatele obținute și interpretarea lor:

În ceea ce privește **ipoteza generală**, putem confirma că violența școlară generală corelează foarte puternic cu o stimă de sine scăzută ($r = -0,837$; $p < 0,00$), iar dintre formele violenței școlare analizate, cel mai semnificativ impact asupra stimei de sine se pare că îl au jignirile cu privire la trăsăturile fizice și psihice ($r = -0,837$; $p < 0,001$), violența fizică și deteriorarea de obiecte ($r = -0,792$; $p < 0,001$), injuriile și etichetările ($r = -0,790$; $p < 0,001$), și

abia pe ultimele locuri aflându-se certurile și conflictele ($r = -0,786$; $p < 0,001$), sau jignirile cu privire la situația socio-economică ($r = -0,736$; $p < 0,001$).

Astfel, aflăm că elevii acordă o semnificație mai mare jignirilor cu privire la trăsăturile fizice și psihice, violenței fizice și deteriorării de obiecte, injuriilor și etichetărilor, care generează la aceștia un sentiment distorsionat cu privire la propria valoare.

Ipoteza 1: Există diferențe în ceea ce privește stima de sine generală între elevii expuși și cei care nu sunt expuși la agresiuni școlare de forma jignirilor cu privire la trăsăturile fizice, în mod diferit în funcție de gen.

Verificarea statistică a acestei ipoteze s-a realizat prin analiza factorială, având ca variabile independente genul biologic al victimelor și violența școlară sub forma jignirilor cu privire la trăsăturile fizice și psihice, iar ca variabilă dependentă stima de sine generală (eul global). Am constatat că **există un efect principal al violenței școlare sub forma jignirilor cu privire la trăsăturile fizice și psihice asupra stimei de sine globale** [$F(1,150) = 54,87$; $p < 0,001$] și nu există un efect principal al genului biologic asupra stimei de sine [$F(1,150) = 0,10$; $p = 0,929$], cum nu există nici un efect de interacțiune între variabila gen biologic și violența școlară sub forma jignirilor cu privire la trăsăturile fizice și psihice asupra stimei de sine globale [$F(1,150) = 2,32$; $p = 1,30$] (tabelul 1)

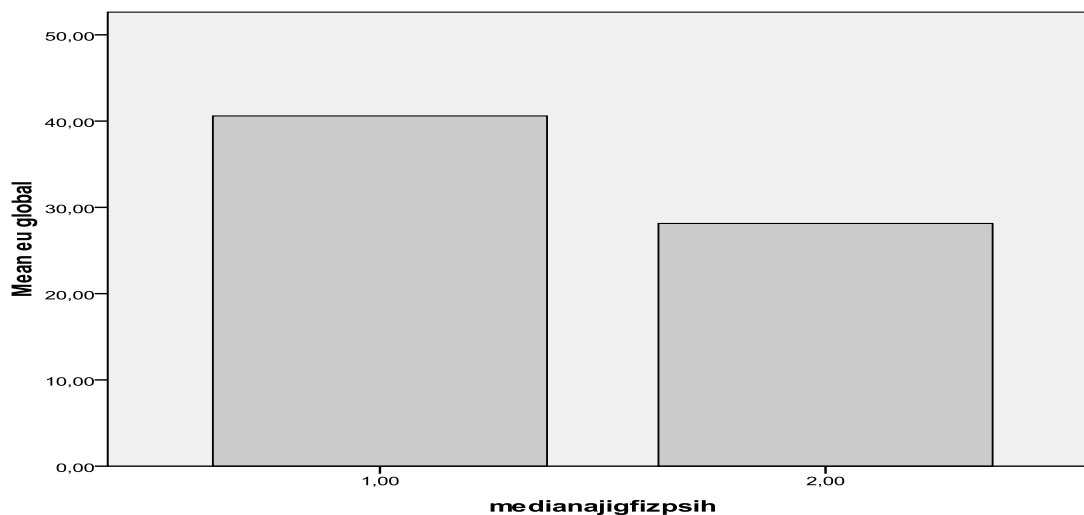
Tabelul 1: Influența variabilelor gen biologic și violența școlară sub forma jignirilor cu privire la trăsăturile fizice și psihice asupra stimei de sine globale

Tests of Between-Subjects Effects

Dependent Variable: eu global

Source	Type III Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Corrected Model	6074,387 ^a	3	2024,796	19,183	,000
Intercept	175497,146	1	175497,146	1662,676	,000
jfizpsih	5791,741	1	5791,741	54,871	,000
gen	1,074	1	1,074	,010	,920
jfizpsih * gen	245,146	1	245,146	2,323	,130
Error	15410,446	146	105,551		
Total	198645,000	150			
Corrected Total	21484,833	149			

Efectul principal al expunerii la violența școlară de tipul jignirilor cu privire la trăsăturile fizice și psihice asupra stimei de sine globale [$F(1,150) = 54,87$; $p < 0,001$]. Pentru a verifica acest efect principal am aplicat testul t pentru eșantioane independente. Rezultatele arată că există diferențe în ceea ce privește stima de sine globală în funcție de expunerea la violența școlară de tipul jignirilor cu privire la trăsăturile fizice și psihice [$t(148) = 7,42$, $p < 0,05$], în sensul că **stima de sine globală a elevilor care nu au fost expuși la un nivel ridicat de violența școlară de tipul jignirilor cu privire la trăsăturile fizice și psihice este cu mult mai dezvoltată decât a elevilor victime a agresiunilor de acest fel**. Graficul următor arată cum nivelul scăzut al acestei forme de violență (1) arată o stimă de sine mai ridicată decât nivelul mai ridicat de violență școlară sub forma jignirilor cu privire la trăsăturile fizice și psihice (2)

Prima ipoteză se confirmă parțial, în sensul că violența școlară sub forma jignirilor cu privire la trăsăturile fizice și psihice are un efect foarte dur asupra stimei de sine globale a elevilor victime. Genul biologic nu pare să medieze această relație, nici individual, nici împreună cu forma de violență analizată. Concluzia acestei analize este că această formă de violență are un impact psihologic imens asupra structurii eului aflată în plin proces de dezvoltare.

Ipoteza 2: Există diferențe în ceea ce privește stima de sine generală între elevii expuși și cei care nu sunt expuși la agresiuni școlare de forma injurii, etichetări, umiliri, în mod diferit în funcție de gen.

Verificarea statistică a acestei ipoteze s-a realizat prin analiza factorială, având ca variabile independente genul biologic al victimelor și violența școlară sub forma *injurii, etichetări, umiliri*, iar ca variabilă dependentă stima de sine generală (eul global). Am constatat că **există un efect principal al violenței școlare sub forma injurii, etichetări, umiliri** [$F(1,150) = 22,71$; $p < 0,001$] și nu există un efect principal al genului biologic asupra stimei de sine [$F(1,150) = 1,54$; $p = 0,216$], cum nu există nici un efect de interacțiune între variabila gen biologic și violența școlară sub forma *injurii, etichetări, umiliri* [$F(1,150) = 0,097$; $p = 0,756$] (tabelul 2)

Tabelul 2: Influența variabilelor gen biologic și violența școlară sub forma *injurii, etichetări, umiliri* asupra stimei de sine globale

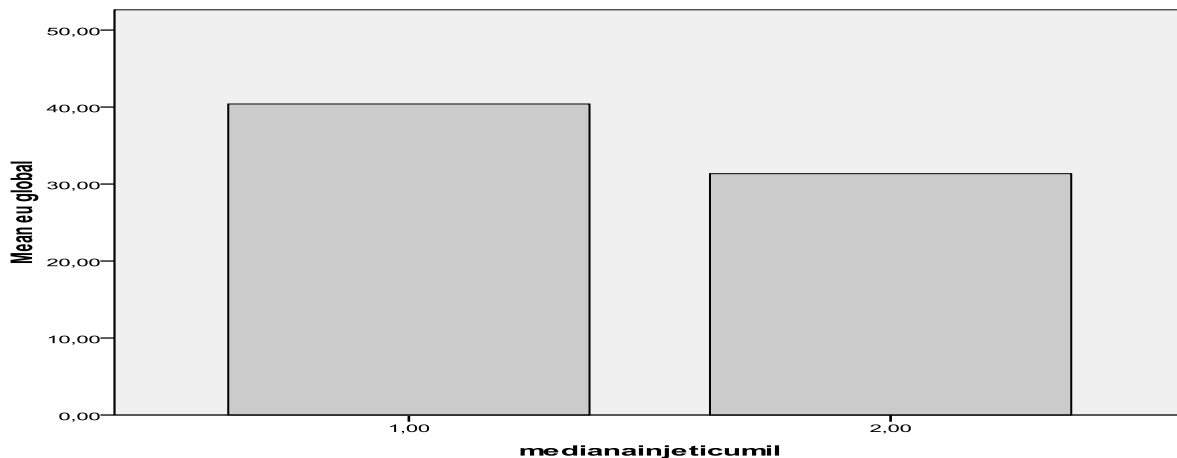
Tests of Between-Subjects Effects

Dependent Variabile:eu global

Source	Type III Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Corrected Model	2928,735 ^a	3	976,245	7,681	,000
Intercept	167422,078	1	167422,078	1317,282	,000
gen	196,568	1	196,568	1,547	,216
ieu	2887,303	1	2887,303	22,717	,000
gen * ieu	12,323	1	12,323	,097	,756
Error	18556,098	146	127,097		
Total	198645,000	150			
Corrected Total	21484,833	149			

a. R Squared = ,136 (Adjusted R Squared = ,119)

Efectul principal al expunerii la violența școlară de tipul *injurii, etichetări, umiliri stimei de sine globale* [F(1,150) = 22,71; p < 0,001]. Pentru a verifica acest efect principal am aplicat testul t pentru eșantioane independente. Rezultatele arată că există diferențe în ceea ce privește stima de sine globală în funcție de expunerea la violența școlară de tipul *injurii, etichetări, umiliri* [t (148) = 4,64, p < 0,05], în sensul că **stima de sine globală a elevilor care nu au fost expuși la un nivel ridicat de violența școlară sub forma *injurii, etichetări, umiliri* este cu mult mai dezvoltată decât a elevilor victime a agresiunilor de acest fel.** Scorurile la stima de sine obținute de elevii care au fost expuși la violența școlară sub forma *injurii, etichetări, umiliri (nivelul 2)* au un nivel mult mai scăzut decât a celor care au fost expuși la un nivel scăzut din această formă de violență (nivelul 1). Indiferent de genul biologic, victimele agresiunilor școlare de acest fel le resimt dur la nivelul eului, dezvoltându-se cu o stimă de sine scăzută.

“Micile agresiuni”, de tipul, injurii, etichetări, umiliri se pare că sunt resimțite profund la nivelul eului victimelor, mai exact, stima de sine a elevilor expuși la astfel de manifestări este semnificativ mai scăzută decât a celor care au “experimentat” mai puțin aceste comportamente. Indiferent de gen, victimele își auto-apreciază propria valoarea într-un mod mai negativ decât non-victimele, astfel începând șirul unui cerc vicios de probleme determinate de modul eronat de estimare a propriei valori.

Ipoteza 3: Există diferențe în ceea ce privește stima de sine generală între elevii expuși și cei care nu sunt expuși la agresiuni școlare de forma certuri și conflicte, în mod diferit în funcție de gen.

Verificarea statistică a acestei ipoteze s-a realizat prin analiza factorială, având ca variabile independente genul biologic al victimelor și violența școlară sub forma *certuri și conflicte*, iar ca variabilă dependentă stima de sine generală (eul global). Am constatat că **există un efect principal al violenței școlare sub forma *certuri și conflicte*, [F(1,150) = 19,77; p < 0,001]** și nu există un efect principal al genului biologic asupra stimei de sine [F(1,150) = 0,27; p = 0,599], cum nu există nici un efect de interacțiune între variabila gen biologic și violența școlară sub forma *certuri și conflicte*, [F(1,150) = 0,68; p = 0,409] (tab. 3)

Tabelul 3: Influența variabilelor gen biologic și violența școlară sub forma certuri și conflicte asupra stimei de sine globale

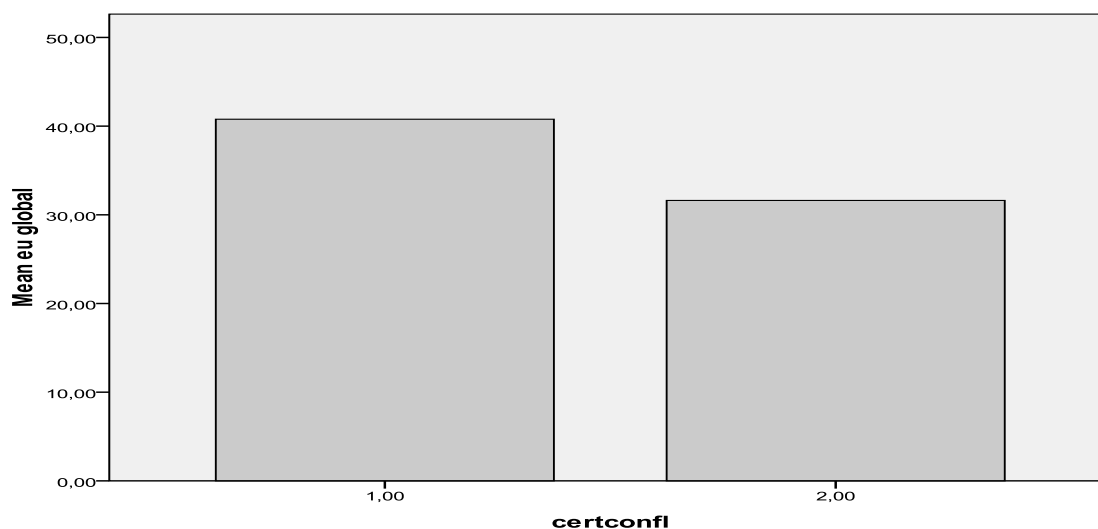
Tests of Between-Subjects Effects

Dependent Variable: eu global

Source	Type III Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Corrected Model	2736,038 ^a	3	912,013	7,102	,000
Intercept	162803,346	1	162803,346	1267,777	,000
gen	35,758	1	35,758	,278	,599
csc	2539,162	1	2539,162	19,773	,000
gen * csc	88,027	1	88,027	,685	,409
Error	18748,795	146	128,416		
Total	198645,000	150			
Corrected Total	21484,833	149			

a. R Squared = ,127 (Adjusted R Squared = ,109)

Efectul principal al expunerii la violența școlară de tipul *certuri și conflicte asupra stimei de sine globale* [F(1,150) = 19,77; p < 0,001]. Pentru a verifica acest efect principal am aplicat testul t pentru eșantioane independente. Rezultatele arată că există diferențe în ceea ce privește stima de sine globală în funcție de expunerea la violența școlară de tipul *certuri și conflicte* [t (148) = 4,56, p < 0.05], în sensul că **stima de sine globală a elevilor care nu au fost expuși la un nivel ridicat de violență școlară sub forma *certuri și conflicte* este cu mult mai dezvoltată decât a elevilor victime a agresiunilor de acest fel.**

Mergând spre o formă mai severă a violenței școlare, i-am găsit pe elevii victime a certurilor și conflictelor mult mai afectați decât non-victimele, în ceea ce privește auto-aprecierea și sentimentul propriei valori, aceștia din urmă având o imagine de sine pozitivă în comparație cu victimele care se percep mai degrabă într-un mod negativ. O astfel de distorsiune va genera la rândul său o serie de alte sinuoșități la nivelul personalității, reflectate în conduita elevului.

Ipoteza 4: Există diferențe în ceea ce privește stima de sine generală între elevii expuși și cei care nu sunt expuși la agresiuni școlare de forma violența fizică – bătaie, deteriorare de obiecte, în mod diferit în funcție de gen.

Verificarea statistică a acestei ipoteze s-a realizat prin analiza factorială, având ca variabile independente genul biologic al victimelor și violența școlară sub forma *violența fizică – bătaie, deteriorare de obiecte*, iar ca variabilă dependentă stima de sine generală (eul global). Am constatat că **există un efect principal al violenței școlare sub forma violența fizică – bătaie, deteriorare de obiecte**, [$F(1,150) = 43,40$; $p < 0,001$] și nu există un efect principal al genului biologic asupra stimei de sine [$F(1,150) = 2,24$; $p = 0,136$], cum nu există nici un efect de interacțiune între variabila gen biologic și violența școlară sub forma, *violența fizică – bătaie, deteriorare de obiecte* [$F(1,150) = 4,43$; $p = 0,37$] (tabelul 4) Certurile și conflictele au un impact la fel de negativ ca și formele precedente de agresiune la nivelul eului, dezvoltând o stimă de sine scăzută

Tabelul 4: Influența variabilelor gen biologic și violența școlară sub forma violența fizică – bătaie, deteriorare de obiecte asupra stimei de sine globale

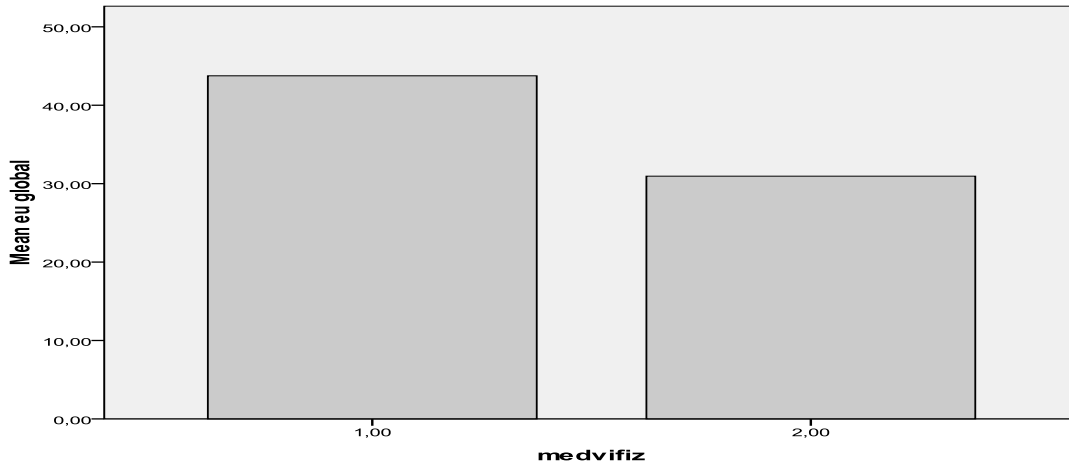
Tests of Between-Subjects Effects

Dependent Variable: eu global

Source	Type III Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Corrected Model	5330,970 ^a	3	1776,990	16,061	,000
Intercept	163702,561	1	163702,561	1479,558	,000
gen	248,242	1	248,242	2,244	,136
vfizdetob	4802,561	1	4802,561	43,406	,000
gen * vfizdetob	490,909	1	490,909	4,437	,037
Error	16153,864	146	110,643		
Total	198645,000	150			
Corrected Total	21484,833	149			

a. R Squared = ,248 (Adjusted R Squared = ,233)

Efectul principal al expunerii la violența școlară de tipul violența fizică – bătaie, deteriorare de obiecte asupra stimei de sine globale [$F(1,150) = 43,40$; $p < 0,001$]. Pentru a verifica acest efect principal am aplicat testul t pentru eșantioane independente. Rezultatele arată că există diferențe în ceea ce privește stima de sine globală în funcție de expunerea la violența școlară de tipul *violența fizică – bătaie, deteriorare de obiecte* [$t(148) = 6,52$, $p < 0,05$], în sensul că **stima de sine globală a elevilor care nu au fost expuși la un nivel ridicat de violența școlară sub forma violența fizică – bătaie, deteriorare de obiecte este cu mult mai dezvoltată decât a elevilor victime a agresiunilor de acest fel**. Violența fizică nu este o formă mai puțin frecventă de agresiune întâlnită în mediul școlar, dimpotrivă, este una din cele mai frecvente, efectele acesteia situându-se și la subdezvoltarea stimei de sine, aflată în proces de cristalizare la această vârstă.

Formele severe de violența școlară, violența fizică, deteriorarea de obiecte sunt percepute la nivelul eului la fel de stringent ca și nivelul lor de gravitate, elevii care nu au fost expuși la aceste comportamente având o stimă de sine foarte bună, în comparație cu victimele, la care se dezvoltă un sentiment negativ și defavorabil propriei valori, așa cum se poate mai clar vedea din graficul anterior.

Ipoteza 5: Există diferențe în ceea ce privește stima de sine generală între elevii expuși și cei care nu sunt expuși la agresiuni școlare de forma jigniri cu privire la situația socio-economică, în mod diferit în funcție de gen.

Verificarea statistică a acestei ipoteze s-a realizat prin analiza factorială, având ca variabile independente genul biologic al victimelor și violența școlară sub forma *jigniri cu privire la situația socio-economică* iar ca variabilă dependentă stima de sine generală (eul global). Am constatat că **există un efect principal al violenței școlare sub forma jigniri cu privire la situația socio-economică**, [$F(1,150) = 43,40$; $p < 0,001$] și nu există un efect principal al genului biologic asupra stimei de sine [$F(1,150) = 6,56$; $p = 0,10$], cum nu există nici un efect de interacțiune între variabila gen biologic și violența școlară sub forma, *jigniri cu privire la situația socio-economică* [$F(1,150) = 3,16$; $p = 0,59$] (tabelul 5)

Tabelul 5: Influența variabilelor gen biologic și violența școlară sub forma jigniri cu privire la situația socio-economică asupra stimei de sine globale

Tests of Between-Subjects Effects

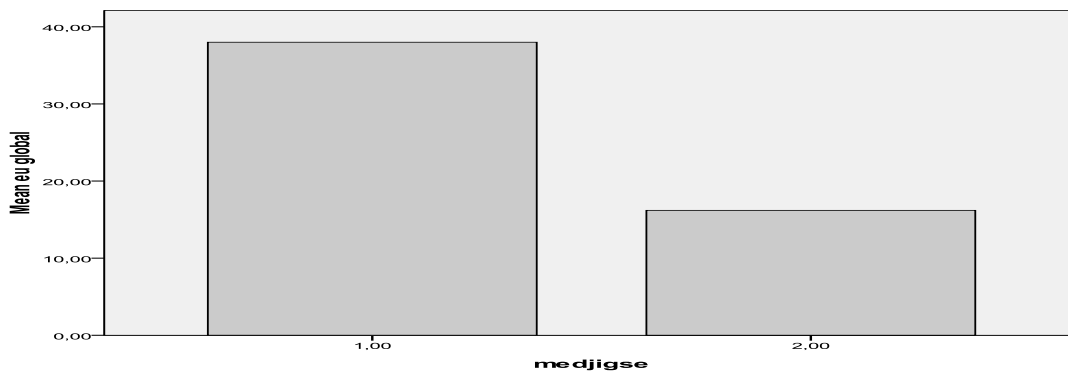
Dependent Variable: eu global

Source	Type III Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Corrected Model	10402,782 ^a	3	3467,594	45,684	,000
Intercept	57310,981	1	57310,981	755,041	,000
gen	498,078	1	498,078	6,562	,010
jigse	10365,261	1	10365,261	136,557	,000
gen * jigse	274,422	1	274,422	3,615	,059
Error	11082,051	146	75,904		
Total	198645,000	150			
Corrected Total	21484,833	149			

a. R Squared = ,484 (Adjusted R Squared = ,474)

Efectul principal al expunerii la violența școlară de tipul *jigniri cu privire la situația socio-economică asupra stimei de sine globale* [F(1,150) = 136,557; p < 0,001]. Pentru a verifica acest efect principal am aplicat testul t pentru eșantioane independente. Rezultatele arată că nu există diferențe în ceea ce privește stima de sine globală în funcție de expunerea la violența școlară de tipul *jigniri cu privire la situația socio-economică* [t (148) = 11,24, p = 2.05], în sensul că stima de sine globală a elevilor care nu au fost expuși la un nivel ridicat de violență școlară sub forma *violența fizică – bătaie, deteriorare de obiecte* este nu diferă de cea a elevilor victime a agresiunilor de acest fel. Deși semnificativă, această formă de violență școlară nu se află printre cele mai uzitate de elevi, totuși, atunci când o practică, impactul negativ apare cu aceeași severitate ca și în cazul altor tipuri de agresiuni.

Ceea ce deosebește rezultatele acestei ipoteze de a celor anterioare este frecvența relativ scăzută a acestui tip de violență în rândul elevilor, totuși atunci când aceasta se produce, generând efecte comparabile cu ale celorlalte forme de violență analizate anterior, mai precis scăderea semnificativă a nivelului stimei de sine.

Ipoteza 6: Există diferențe în ceea ce privește stima de sine generală între elevii expuși și cei care nu sunt expuși la la agresiuni școlare de forma *jigniri cu privire la apartenență etnică, religioasă, în mod diferit în funcție de gen.*

Verificarea statistică a acestei ipoteze s-a realizat prin analiza factorială, având ca variabile independente genul biologic al victimelor și violența școlară sub forma *jigniri cu privire la apartenență etnică, religioasă*, iar ca variabilă dependentă stima de sine generală (eul global). Am constatat că nu există niciun efect semnificativ în această analiză, agresiunile școlare de forma *jigniri cu privire la apartenență etnică, religioasă* fiind inexistente la participanții prezentei cercetări, nemaifiind cazul să presupunem că ar exista efecte mediate de variabila gen biologic sau de interacțiuni.

Considerăm că această ipoteză nu a înregistrat niciun efect semnificativ din cauza slabei reprezentativității a acestei forme de violență școlară în eșantionul investigat. Deși este considerată o formă importantă de agresiune școlară, lotul nostru de participanți nu este, din fericire, expus și la această problemă.

Concluzii

Deși ipotezele noastre nu s-au confirmat în totalitate, concluzia care se ridică nu este îmbucurătoare, în sensul că agresiunile școlare nu variază în intensitate în funcție de gen, băieții și fetele victime ale agresiunilor școlare, sub orice formă ar fi acestea nu le resimt în mod diferit, ci la fel de brutal. Astfel se dezmente o asumție a simțului comun care îi descrie pe băieți ca fiind mai puțin sensibili decât fetele. Infirmarea ipotezei că violența școlară este mediată la nivelul eului de către genul biologic ne poate informa cu privire la caracterul unitar pe care aceste

comportamente îl au asupra victimelor, aceștia dezvoltându-se cu o stimă semnificativ mai scăzută decât a celor care nu sunt expuși la aceiași factori de risc.

Tot la secțiunea de infirmări constatăm că nu există niciun efect de interacțiune între genul biologic și forme ale violenței școlare la nivelul eului, astfel elevii nu diferă în ceea ce privește stima de sine în funcție de genul și violența școlară la care au fost expuși, atât băieții, cât și fetele victime dezvoltă un sentiment negativ în ceea ce privește propria valoare.

Ipoteza generală confirmă că violența școlară generală corelează foarte puternic cu o stimă de sine scăzută, iar dintre formele violenței școlare analizate, cel mai semnificativ impact asupra stimei de sine se pare că îl au jignirile cu privire la trăsăturile fizice, violența fizică, deteriorarea de obiecte injuriile și etichetările, și abia pe ultimele locuri aflându-se certurile și conflictele, sau jignirile cu privire la situația socio-economică. Elevii resimt puternic la nivelul eului jignirile cu privire la trăsăturile fizice și psihice, violența fizică și deteriorările de obiecte, injuriile și etichetările, care generează la aceștia un sentiment de depreciere a propriei valori.

De altfel ipotezele specifice s-au confirmat doar în ceea ce privește efectul unora din dimensiunile violenței școlare asupra stimei de sine, mai puțin în cazul dimensiunii jigniri cu privire la apartenența etnică și religioasă, pentru care nu am avut un număr suficient de participanți reprezentativi.

Jignirile cu privire la situația socio-economică se pare că sunt mai puțin frecvente, iar atunci când apar nu sunt resimțite la nivelul eului atât de sever precum formele anterioare, aceasta probabil datorită structurii sociale relativ omogene a lotului investigat, între care statutul socio-economic nu reprezintă un motiv însemnat de comparație între elevi.

Dacă observatorii violenței școlare spun că a califica un fapt ca violent înseamnă, în esență, a emite o judecată de valoare asupra aceluși fapt, victimele acestui fenomen le resimt ca atacuri sistematice la propria valoare, care depreciază considerabil sentimentul de auto-apreciere și produc distorsiuni de auto-percepție, ca cele legate de stima de sine, așa cum am arătat în prezenta cercetare.

BIBLIOGRAFIE:

- Chesnais, J.-C. (1981), *Histoire de la violence*, Laffont, Paris.
- Dardel Jaouadi, F. (2000), „Analyser et gérer les violences”, în Doudin, P. A., Erkohen-Marküs, M., 2000.
- Debarbieux, E., 1996, *La violence en milieu scolaire*, vol. I „Etat des lieux”, ESF, Paris.
- Doudin, P.A., Erkohen-Marküs, M. (2000), *Violences à l'école. Fatalité ou défi?*, De Boek & Larcier S.A., Bruxelles.
- Floro, M. (1996), *Questions de violence à l'école*, Editions Erçs, Paris.
- Michaud, Y.A. (1978), *Violence et politique*, Gallimard, Paris.
- Michaud, Y.A. (1986), *La violence*, PUF, Paris.
- Pain, J. (1992), *Ecoles: Violence ou Pédagogie?*, Vigneux.
- Pain, J. (2000), *Violences et prévention de la violence à l'école*, în Doudin, P.A., Erkohen-Marküs, M., 2000, pp. 71-97.
- ***, *Rapport Mondial sur la violence et la santé*, OMS, Geneva, 2002.
- <http://arhiva.ise.ro/evaluare/VIOLENTA.studiu.TOTAL.FINAL.27.04.2005.pdf>
- <http://frf.cncsis.ro/documente/189A344.doc>
- Curelaru, V. (2008) „*Implicații ale conceptului de sine în performanța academică*”- Teză de Doctorat
- Neculau, Adrian; Ferreol, Gilles, (2003), *Violenta. Aspecte psihosociale*. Polirom Iași
- Sălăvăstru, Dorina (2004): „*Psihologia educației*”, Editura Polirom, Iași

Cap. 2. Cum identificăm violența?

2.1. Strategii de identificare a violenței la nivelul școlii

Analiza fenomenului de violență la nivelul școlii

Orice strategie anti-violență la nivelul școlii are la bază o analiză pertinentă a situației de fapt. Cum pot fi cunoscute în mod detaliat problemele cu care se confruntă actorii de la nivelul școlii în ceea ce privește fenomenul de violență? Cum putem colecta în mod sistematic informații credibile, verificabile despre actele de violență, prezente sau potențiale?

Un prim pas îl reprezintă alegerea unor metode adecvate prin care aceste informații să fie colectate: aplicarea de chestionare, realizarea unor interviuri individuale sau de grup, analiza SWOT sau analiza de documente.

• Prin intermediul **chestionarului** pot fi investigate aspecte mai puțin vizibile ale violenței (întimidări, tachinări, ironii, agresiuni verbale etc.). De asemenea, investigația prin chestionar poate sprijini:

- identificarea formelor curente de violență din școală;
- măsurarea frecvenței cu care apar diferite situații de violență;
- identificarea contextului în care apare violența școlară;
- cunoașterea principalilor actori implicați în situațiile de violență;
- identificarea opiniilor elevilor privind combaterea acestui fenomen.

Este important ca întrebările incluse în chestionar să aibă atât variante închise de răspuns cât și unele care să faciliteze exprimarea liberă a opiniilor. Pentru obținerea unor răspunsuri cât mai sincere chestionarul e de dorit să fie anonim. Este necesară aplicarea la categorii diferite de actori ai școlii (elevi, profesori, parinti), genuri diferite (băieți, fete) și pe nivele diferite (clase, cicluri). Momentul ideal al aplicării este perioada de început a anului școlar, astfel ca rezultatele respective măsurile luate să poată fi aplicate în anul școlar respectiv.

Model de chestionar pentru elevi

CHESTIONAR PENTRU ELEVI

1. Te rugăm să apreciezi care sunt formele de violență pe care le observi în școala în care înveți și care este frecvența cu care aceste manifestări au loc.

(1. Deloc   2. Rar   3. Des   4. Foarte des   5. Nu știu)

1. Violența între elevi ( )
2. Violența elevilor fata de profesori ( )
3. Violența profesorilor față de elevi ( )

2. Care dintre situațiile următoare se manifestă între colegii tăi?

(1. Deloc   2. Rar   3. Des   4. Foarte des)

1. Utilizarea unor expresii jignitoare între elevi, referitoare la diferite trăsături fizice sau psihice ( )
2. Utilizarea unor expresii jignitoare între elevi, referitoare la situația materială//financiară ( )
3. Injurii/cuvinte urâte ( )
4. Certuri, conflicte ( )
5. Utilizarea unor expresii jignitoare între elevi, referitoare la apartenența etnică ( )
6. Utilizarea unor expresii jignitoare între elevi, referitoare la apartenența religioasă ( )
7. Bătaie între elevi ( )
8. Alte situații Care?.....

3. Fenomenele de violență pe care le observi, se manifestă:

(1. Deloc   2. Rar   3. Des   4. Foarte des)

1. În ore ( )
2. În pauze ( )
3. În incinta școlii, după programul școlar ( )
4. În imediata vecinătate a școlii, după programul școlar ( )

4. Fenomenele de violență între colegi pe care le-ai observat se manifestă:

- între elevi din aceeași clasă .....
- între elevi din clase diferite, de același nivel școlar.....
- între elevi din clasele mari față de elevi din clasele mici.....
- între elevi care aparțin școlii și cei din afara acesteia.....

5. De la începerea anului școlar/în anul școlar precedent, te-ai aflat personal într-una dintre situațiile de mai jos ?

(Da sau Nu)

1. Victimă a furturilor în școală
2. Victimă a furturilor în imediata vecinătate a școlii
3. Agresat fizic (bătut) în școală
4. Agresat fizic (bătut) în imediata vecinătate a școlii de către alții, decât colegii de școală
5. Hărțuit (prin injurii, amenințări etc.) în școală
6. Hărțuit (prin injurii, amenințări etc.) în imediata vecinătate a școlii de către alții, decât colegii de școală
7. Alte situații Care?.....

6. Care sunt formele de violență pe care colegii tăi le manifestă față de profesorii din școală?

(1. Deloc 2. Rar 3. Des 4. Foarte des)

1. Indisciplină
2. Absenteism, fugă de la ore
3. Ignorarea mesajelor transmise (nu acordă atenție profesorilor sau celor spuse de aceștia)
4. Atitudini răutăcioase, nepoliticoase
5. Refuzul îndeplinirii sarcinilor
6. Vorbe urâte, jigniri
7. Agresiune nonverbală (gesturi, priviri amenințătoare etc.)
8. Lovire, agresiune fizică
9. Alte forme (care?).....

7. Te rugăm să apreciezi frecvența cu care se întâmplă urmatoarele situații în școala ta:

(1. Des 2. Rar 3. Deloc 4. Nu știu)

1. Mi s-a întâmplat ca profesorii să mă pedepsească atunci când nu am știut lecția/nu am rezolvat o problemă etc.
2. Se întâmplă ca profesorii să ne insulte, să ne umilească prin expresii neadecvate, să ne ironizeze.
3. Se întâmplă ca profesorii să recurgă la pedepse fizice.
4. Se întâmplă să fiu sancționat dacă pun profesorilor întrebări neașteptate sau incomode.
5. Profesorii ne stimulează să ne întrecem între noi și mai puțin să colaborăm.
6. Profesorii nu au suficientă răbdare să ne asculte problemele, nelămuririle.
7. Profesorii ne cer să reproducem ceea ce au predat și mai puțin să avem idei originale, îndrăznețe.
8. Profesorii ne oferă posibilitatea de a discuta cu ei și în afara orelor de curs.
9. Profesorii favorizează nejustificat unii elevi (în notare, în participarea în clasă).
10. Modul de prezentare a lecției de către profesori nu este atractiv pentru elevi.

11. Profesorii se poartă foarte rece cu noi.

12. Alte situații Care?.....

8. Ai fost vreodată în situația de a fi violent/agresiv față de un coleg sau profesor în școală?

Da..... Nu..... Dacă răspunsul este pozitiv, descrieți succint contextul.....

9. În timpul petrecut la școală te simți protejat față de violența unor colegi, profesori sau alte persoane din jurul școlii?

Da..... Într-o oarecare masura, da ..... Nu.....

10. Cum crezi că ar putea contribui elevii la reducerea cazurilor de violență manifestate în școală? .....

Date de identificare

Sex: Feminin ..... Masculin..... **Vârsta**.....**Clasa**.....

• **Interviurile individuale și de grup** completează procesul de analiză a situației de fapt prin compararea și verificarea datelor colectate de la categorii diferite de actori din spațiul școlii. În acest fel se poate obține o imagine mai complexă asupra situațiilor de violență din școală. Pentru a facilita prelucrarea datelor colectate este important de formulat în avans o listă cu întrebări care să focalizeze atenția respondenților pe anumite puncte vizate.

Exemplu de listă de întrebări pentru interviul individual sau de grup cu cadrele didactice:

- Considerați că elevii se simt în siguranță în spațiul școlar?
- Considerați că școala dvs. oferă siguranță profesorilor și elevilor?
- Care sunt cele mai importante pericole sau amenințări cu care se confruntă în prezent elevii? Dar profesorii din școală?
- Care este frecvența situațiilor de violență în școală pe palierele de manifestare: elev-elev, elev- profesor, profesor- elev?
- Cunoașteți situații de violență generate de grupuri de copii și tineri din vecinătatea școlii?
- Credeți că sunteți suficient asistat în rezolvarea cazurilor de violență? De la cine așteptați mai multă implicare? (poliție, psihopedagogi școlari, ISJ, ONG- uri)

Exemplu de listă de întrebări pentru interviul individual sau de grup cu părinții:

- Considerați că elevii se simt în siguranță în timpul petrecut în școală?
- Considerați că această școală oferă siguranță copilului/ copiilor dvs.?
- Care sunt cele mai importante pericole sau amenințări cu care se confruntă în prezent elevii?
- Care sunt cele mai frecvente situații de violență în școală: între elevi, a elevilor față de profesori, a profesorilor față de elevi?
- Cunoașteți situații de violență generate de grupuri de copii și tineri din vecinătatea școlii?
- Ca părinți, vi s-a întâmplat să aveți vreun conflict cu profesorii copiilor dvs.? Care au fost cauzele? Cum s-a rezolvat? La cine ați apelat pentru rezolvarea acestei situații?

• **Analiza SWOT** reprezintă o altă manieră de investigare/ analiză a problematicii violenței școlare pe următoarele componente: puncte tari, puncte slabe, oportunități, amenințări. O analiză eficientă oferă echipei de cadre didactice cu responsabilități în prevenirea și diminuarea violenței școlare, informații și date semnificative în elaborarea unei strategii.

PUNCTE TARI	PUNCTE SLABE
OPORTUNITĂȚI	AMENINȚĂRI

• **Instrumentele de monitorizare** a actelor de violență la nivelul școlii oferă imaginea de ansamblu pe problematica în discuție, conferă posibilitatea unor analize comparative pe ani școlari, pe nivele, pe sexe, pe medii de rezidență și suportul pentru stabilirea strategiilor de intervenție.

Model 1 Situația statistică privind actele de violență la nivelul clasei

Nr. crt.	Nume și prenume elev	Tip de comportament violent			Persoana care a identificat comportamentul				Măsuri de intervenție	Obs.
		Verbal	Fizic	Psihologic	Părinte	Profesor	Colegi	Alții		

Model 2. Situația statistică privind actele de violență la nivelul școlii*

Nivel organizat în unitatea de învățământ	Număr de elevi înscriși			Rata actelor de violență														
				Pe nivel			Pe sexe						Pe mediu de rezidență					
	An școlar	An școlar	An școlar	An școlar	An școlar	An școlar	M	F	M	F	M	F	U	R	U	R	U	R
							An școlar	An școlar	An școlar	An școlar	An școlar	An școlar	An școlar					
Primar																		
Gimnazial																		
Liceal																		
Postliceal																		

* Note: 1. Tabelul centralizator a fost elaborat la nivelul Agenției Române de Asigurarea Calității în Învățământul Preuniversitar

2. În funcție de specificul unității de învățământ, liniile din tabel se păstrează și se completează sau se exclud; dacă nu există acte de violență se va completa cu 0 în toate câmpurile

2.2. Strategii de identificare a violenței la nivel individual

Portretul elevului violent

Trăsături individuale:

- prezintă probleme de comunicare
- nivel scăzut de încredere în sine
- imagine de sine negativă
- toleranță scăzută la frustrare
- dificultăți de adaptare la disciplina școlară
- instabilitate emoțională
- instabilitate motrică
- dificultăți de concentrare
- tulburări psihice grave
- nevoia de dominație și control
- lipsa sau insuficienta dezvoltare a mecanismelor de autocontrol
- forță fizică
- valorizarea agresivității în rezolvarea conflictelor
- empatie scăzută

Elementul central ce definește orice individ violent este impulsivitatea. Impulsivitatea este concepută ca:

- schimbare a acțiunii fără a prevedea sau conștientiza consecințele acesteia; reacții rapide la stimuli care preced înțelegerea situației (procesarea incompetentă a informației);
- comportament lipsit de gândire adecvată;
- tendință de a acționa fără anticipare; incapacitatea de a lua în considerare consecințele pe termen lung.

Ce valorizează un elev violent?

- să pară dur
- să provoace frică celorlalți
- să aibă putere asupra celorlalți
- să impună ascultare
- să șocheze
- să fie admirat
- să-și petreacă timpul în grup/ cu gașca

Pentru elevii violenți, distanța între furie și comportament violent este foarte scurtă și rapidă. Capacitatea lor de a considera medierea ca alternativă în gestionarea conflictelor este mult mai redusă sau chiar respinsă, ei căutând să creeze situații conflictuale pentru a putea reacționa violent. Sunt percepuți ca indisciplinați, scandalagii, cu nevoie acută de singularizare, inadaptați la școală și la regulile ei.

Elevii violenți preferă grupul mic, în care ei se simt solidari prin împărtășirea acelorași valori. În grup ei se simt liberi, se definesc conform standardelor personale, fără a fi respinși sau criticați.

Atitudinea față de sine și față de viață, în cazul elevilor violenți este reprezentată prin proiecția negativă a acestora în viitor, resurse scăzute de optimism, gândire negativă, suspiciune în relațiile cu colegii.

Atributele definitorii ale elevului cu potential manifest de violență se combină diferit în realitate, determinând variante ale profilurilor de personalitate violentă. Astfel ideea unui profil

unic și universal valabil al elevului violent nu este legitimă. Există profiluri de personalitate în care fie lipsesc anumite trăsături, fie apar altele, fie cele prezente sunt relativizate.

Profilul elevului violent este expresia unică a tuturor tipurilor de influență pe care acesta le internalizează.

Ghidul practic pentru directori și cadre didactice privind prevenirea și combaterea violenței în școală (M. Jigau coord., 2006) identifică 4 profile specifice, subsumate următoarelor etichete:

„Ești al nimănui!”

Elev neglijat de părinți. Părinții nu comunică, au destine diferite, mama este plecată în străinătate.

Elevul este influențat mult de anturaj, prieteni care îi transmit valori pe care el le preia.

Sistemul de valori: la nivel de afirmații – contradictoriu, incoerent; la nivel comportamental – coerent; violența fizică declarată ca mod de relaționare unic.

Ne-empatic, centrat doar pe sine, manifestând o lipsă de înțelegere a celuilalt.

Impulsiv, control de sine scăzut.

„Descurcă-te cum poți în viață!”

Elevul provine dintr-o familie în care părinții nu valorizează școala; nu au existat relații de colaborare familie-școală pe tot parcursul școlar al elevului; elevul, la rândul său nu valorizează școala.

Părinți violenți.

Frica de autorități determină stereotipuri de dezirabilitate socială: afirmații corecte dar comportament necorelat acestor afirmații.

Critic față de profesori.

Violență cotidiană manifestată în orice interacțiune socială (violența ca exercițiu cotidian).

Plăcerea de a fi diferit, de a impresiona pe ceilalți.

Ne-empatic.

„Fie ce-o fi!”

Neglijat de părinți.

Resemnăt, foarte sărac, solitar.

Violent pe motive de autoapărare.

Se percepe ca victimă, își arogă rolul de victimă.

Carență afectivă parentală.

„Viața e o junglă. În viață îți ajută tare mult dacă știi să te bați.”

Neglijat de părinți. Părinții- model de violență, violența- necesară reușitei în viață. Imită modelul patern. Relația tată- fiu este de dominare paternă prin forță fizică și prin folosirea violenței.

Critic la adresa profesorilor.

Răzbunător, impulsiv, lipsa controlului de sine.

Gustul riscului, consumă alcool, își bate joc de profesori.

Acordă virilității semnificație doar prin adoptarea violenței fizice.

Instrumente psihopedagogice

Chestionar 1.

Agresivitatea în școală

1. Menționează 5 cauze care generează comportamente agresive.
2. Dintre formele de agresivitate de mai jos alege trei care consideri că sunt cel mai des întâlnite la noi în școală:
  - Lovirea unui coleg;
  - Lovirea unui obiect;
  - Intimidarea;
  - Cuvinte obscene;
  - Injurii, jigniri;
  - Amenințarea;
  - Refuzul îndeplinirii sarcinilor, activităților;
  - Gălăgie, indisciplină;
  - Mișcările neautorizate (intrările și ieșirile din clasă)
3. Indică trei tipuri de măsuri ce se pot lua în scopul reducerii comportamentelor agresive.
.....
4. Expunerea frecventă la violență poate induce la oameni o insensibilitate la violență:
  - a) da;   b) nu.
5. Crezi că vizionarea frecventă de filme și programe T.V. saturate de agresivitate influențează conduita persoanelor care se comportă agresiv?:
  - a) da;   b) nu.
6. Să presupunem că nu ar exista decât filme cu personaje pozitive și acțiuni bune. Crezi că ar mai exista violență în lumea contemporană?
  - a) da;   b) nu.
7. Ai asistat în școală la scene de violență? Dacă da în ce au constat acestea?
  - a) da;   b) nu.
8. Ai fost vreodată victima unui comportament agresiv, în școală? Dacă da în ce a constat acesta?
  - a) da;   b) nu.
9. Ai primit vreodată observații din partea profesorilor, colegilor din cauza comportamentului neadecvat pe care l-ai avut?
  - a) da;   b) nu.
10. Ierarhizează următoarele comportamente agresive ale profesorilor, în funcție de frecvența lor, pe o scală de la 1 la 7 (locul întâi ocupându-l comportamentul cel mai frecvent, iar locul 7 comportamentul cu frecvența cea mai mică):
  - tonul ridicat;
  - evaluarea neobiectivă;
  - intimidarea;
  - jignirea;
  - cuvintele amenințătoare;
  - lovirea;
  - excluderea de la ore.

Chestionar 2.
“Suntem toleranți ?”

1. Din ce surse ai aflat și înțeles sensul cuvântului tolerant (concesiv, răbdător, îngăduitor, blând)?

- a) părinți   b) profesori   c) mass-media

2. Ești tolerant (răbdător, îngăduitor, blând) în familie ?

- a) uneori   b) tot timpul   c) niciodată

3. Sunt părinții toleranți (răbdători, îngăduitori, blânzi) în relația cu tine ?

- a) DA   b) NU   c) uneori

4. Sunt profesorii toleranți (răbdători, îngăduitori, blânzi) în relația cu tine?

- a) DA   b) NU   c) uneori

5. Consideri că profesorii sunt mai toleranți cu:

- a) fetele   b) băieții   c) elevii buni la învățătură   d) elevii slabi la învățătură

6. Stabilești relații cu persoane din alte grupuri etnice?

- a) DA   b) NU

7. Ai un comportament agresiv față de aceștia?

- a) întotdeauna   b) rareori   c) niciodată

8. Vă simțiți discriminați la școală? În raport de:

* Sex   uneori / niciodată

* Situație materială   uneori / niciodată

* Vestimentație   uneori / niciodată

9. Ai prieteni de altă religie?

- a) DA   b) NU

10. Dintre formele de agresivitate (lovirea unui coleg, lovirea unui obiect, intimidarea, cuvinte obscene, injurii, jigniri, amenințarea, gălăgia, indisciplina), alege trei care considerați că sunt cele mai des întâlnite la voi în școală:

.....
11. Crezi că vizionarea frecventă de filme și programe TV saturate de agresivitate influențează conduita persoanelor care se comportă agresiv?

- a) DA   b) NU

12. Ai fost vreodată victima unui comportament agresiv?

- a) DA   b) NU

13. Ai primit vreodată observații din partea colegilor din cauza comportamentului neadecvat pe care l-ați avut?

- a) DA   b) NU

14. Expunerea frecventă la violență poate induce la oameni o insensibilitate la violență?

- a) DA   b) NU

15. Să presupunem că nu ar exista decât filme cu personaje pozitive și cu acțiuni bune. Crezi că ar mai exista violență în lumea contemporană?

- a) DA   b) NU

16. Din următoarea listă (pacea, toleranța, respectul pentru alte culturi, egalitatea de șanse, solidaritatea, împlinirea personală, libertatea individuală, drepturile omului, democrația) care sunt pentru tine cele mai importante trei valori ?

.....
.....

17. Care este criteriul după care clasifici grupurile etnice care locuiesc în localitatea ta ca fiind minoritare? (răspuns multiplu)
a) Limba b) Cultura c) Religia d) Obiceiuri și tradiții e) Numărul
18. Consideri că drepturile minorităților sunt respectate în localitatea ta?
a) Sunt pe deplin respectate b) Sunt parțial respectate
c) Variază în funcție de comunitatea etnică d) Nu sunt deloc respectate
e) Nu știu
19. Ce ai face în primul rând dacă ai avea informații cum că drepturile unei persoane aparținând unei minorități sunt violate?
a) Aș alerta poliția b) Aș anunța o organizație internațională
c) Aș alerta organele administrației publice din localitate d) Nu aș face nimic
e) Nu știu
20. Pe cine ai contacta în primul rând dacă drepturile tale ar fi violate?
a) Poliția b) O organizație internațională c) Autoritățile locale
d) Liderii informali ai comunității mele e) Nu știu

Chestionar 3.
Atitudini morale

Numele și prenumele _____ Data _____

I. Faci tot ce îți se cere în clasă pentru că:

	Adevărat pentru mine	Parțial adevărat sau uneori	Nu este adevărat
1. Ți-e teamă să nu fii pedepsit de părinți sau profesori			
2. Te interesează să fii apreciat de colegi ca un elev bun			
3. Te interesează să fii apreciat de profesori ca un elev bun			
4. Ții la unii profesori și nu vrei să-i superi			
5. N-ai ce face, așa se cere la școală			
6. Dacă ești disciplinat, înveți mai multe lucruri			
7. Nu te interesează să fii disciplinat pentru că îți cer alții. Trebuie să fii lăsat să faci ce vrei și când vrei			
8. Faci ce îți se cere că să nu deranjezi pe ceilalți și clasa voastră să fie apreciată			

II. Ce ai simți sau ce ai face când nu ai reuși la o teză, examen, concurs etc.?

	Adevărat pentru mine	Parțial adevărat sau uneori	Nu este adevărat
1. Ți-ar fi teamă că vei fi pedepsit de părinți			
2. Ți-ai face reproșuri că nu ai acționat potrivit			
3. Ți-ai pierde încrederea în tine			
4. Ți-ar fi rușine de ceilalți			
5. Te-ai îndârji pentru data viitoare			
6. Nu ți-ar păsa deloc			

III. Dacă prietenii te cheamă să mergi la un film, meci etc., în cazul când mai ai mult de învățat pentru a doua zi, ce faci?

	Adevărat pentru mine	Parțial adevărat sau uneori	Nu este adevărat
1. Continui să-ți faci lecțiile			
2. Te duci cu prietenii fiindcă ai voința slabă			
3. Te duci spunând că le faci pe urmă			
4. Rămâi deși te tentează mult să pleci			
5. Îți faci lecțiile ca să nu-i superi pe părinți			

IV. Consideri că la vârsta ta cei mari ar trebui să-ți acorde libertate în a lua singur decizii privind programul sau problemele tale?

	Adevărat pentru mine	Parțial adevărat sau uneori	Nu este adevărat
1. Petrecerea timpului liber			
2. Activitățile tale preferate			
3. Cărțile pe care le citești			
4. Ce prieteni(e) să-ți alegi			
5. Ora la care să pleci sau să vii acasă			
6. Cum și cu ce să te îmbraci			
7. Să înveți numai la obiectele care-ți plac			
8. Cei mari trebuie să-ți acorde libertate pentru că ești mare și ai destulă experiență de viață ca să te conduci singur			

Chestionar 4.

Atitudinea elevilor față de profesori și discipline de învățământ

1. a) Îmi place să fiu elev pentru că .....
- b) Nu-mi place să fiu elev pentru că.....
2. a) La ce ore de curs te simți relaxat?.....
- De ce?.....
- b) La ce ore de curs te simți încordat?.....
- De ce?.....
3. Ce obiecte îți plac mai mult?.....
- De ce?.....
4. La ce obiecte întâmpini dificultăți?.....
- Ce fel de dificultăți?.....
- De ce?.....
5. a) La ce obiecte depui mai mult efort pentru a învăța?.....
- De ce?.....
- b) La ce obiecte înveți cu ușurință?.....
- De ce?.....
6. Înțelegi din clasă lecțiile predate de profesori?
- a) Da. La ce obiecte?.....

- De ce?.....
- b) Nu. La ce obiecte.....
- De ce?.....
7. Ți se întâmplă să soliciți explicații suplimentare atunci când nu ai înțeles ceva?
- a) Da. La ce obiecte?.....
- b) Nu. De ce?.....
8. Îți place să-ți exprimi la lecții opiniile personale în legătură cu un anumit subiect?
- a) Da. La ce obiecte?.....
- b) Nu. De ce?.....
9. Profesorii îți apreciază corect activitatea?
- a) Da. La ce obiecte?.....
- b) Nu. De ce?.....
10. Este important pentru tine ca atunci când răspunzi la lecție profesorul să te aprobe, să te încurajeze?
- a) Da. De ce?.....
- b) Nu neapărat. De ce?.....
11. Care sunt profesorii pe care tu îi admiri?.....
- De ce?.....
12. Care sunt obiectele la care profesorii vă fac tot timpul observații, îi simțiți mereu nemulțumiți?.....
- În ce mod își exprimă nemulțumirea?.....
13. a) Unii profesori sunt așa cum mă așteptam pentru că.....
- Dă exemple.....
- b) Alți profesori nu sunt așa cum mă așteptam pentru că.....
- Dă exemple.....
14. Cum apreciezi relația clasei tale cu profesorii?
- a) Foarte bună
- b) Bună
- c) Satisfăcătoare
- d) Nesatisfăcătoare
15. Ce crezi că ați putea face și voi, elevii, pentru a îmbunătăți această relație?.....
- .....
- .....

Chestionar 5.

Relația profesor - elev la nivelul școlii

1. Faptul că ești elev al acestei școli: - te face să ai un sentiment de mândrie;
- nu te face neapărat mândru, dar îți place;
- îți este indiferent;
- îți displace.
2. Care dintre următoarele situații și-au creat un sentiment de mândrie față de climatul și activitatea școlii: - participarea la competiții și concursuri școlare;
- implicarea în deciziile școlii;
- alte situații:

3. Cum consideri comunicarea între elevi la nivelul clasei tale:
  - foarte bună;
  - bună;
  - satisfăcătoare;
  - inexistentă.
4. Ce părere ai despre comunicarea profesor-elev în cadrul școlii tale:
  - toți profesorii comunică bine cu elevii;
  - majoritatea nu comunică cu elevii;
  - niciun profesor nu comunică cu elevii.
5. După părerea ta, un profesor trebuie să aibă următoarele calități:
  - bună pregătire de specialitate;
  - capacitate de a explica pe înțelesul tuturor elevilor din clasă;
  - o fire echilibrată
  - severitate;
  - autoritate;
  - spirit organizatoric;
  - umor;
  - indulgență;
  - punctualitate;
  - ținută îngrijită;
  - dragoste și înțelegere față de copil;
  - altele:
6. După părerea ta există profesori-model la nivelul școlii?
7. Ce discipline predau acești profesori?
8. Ce te nemulțumește cel mai mult la nivelul colectivului de profesori ai clasei:
  - faptul că vă tratează cu superioritate;
  - faptul că fac discriminări între elevi;
  - faptul că nu vă oferă ocazia să vă exprimați liber;
  - faptul că vorbesc urât cu elevii;
  - faptul că întârzie la ore;
  - faptul că nu se impun la ore;
  - faptul că e mereu nervos/încruntat.
9. Consideri că evaluarea se realizează corect la ore?
10. Ai fost solicitat să te autoevaluezi la orele de curs, la diferite teste? Dacă da, precizează disciplinele la care s-a realizat acest proces.
11. Ce propuneri ai pentru a îmbunătăți relația profesor-elev la nivelul școlii?

Cap. 3. Cum prevenim ?

3.1. Strategii de prevenire la nivelul școlii

Identificarea formelor și frecvenței de manifestare a violenței școlare și definirea problemelor importante cu care școala se confruntă constituie un cadru de acțiune prin intermediul căruia să dezvolte măsurile cele mai potrivite de control/ gestiune.

O strategie de intervenție trebuie să ofere o prezentare a obiectivelor urmărite, a rezultatelor așteptate, a activităților ce urmează a fi derulate, a actorilor implicați și a responsabilităților acestora, a resurselor necesare, a modalităților de monitorizare și de evaluare.

Exemple de acțiuni ce pot fi incluse într-o strategie anti-violență:

- dezbateri privind legislația specifică;
- dezbateri privind regulamentul școlar;
- activități de dirigenție/ consiliere pe tematica violenței;
- organizarea de workshop-uri cu teme de prevenire a violenței;
- realizarea de materiale multimedia (fotografii, filme, desene, compuneri, eseuri);
- activități curriculare sau extracurriculare (sportive, artistice, cercuri de creativitate, campanii sociale etc.);
- consilii profesionale cu tematică specifică;
- cursuri de perfecționare pe problematica violenței;
- activități metodice ale cadrelor didactice pe problematica violenței;
- organizarea de dezbateri, activități cu părinții
- organizarea de dezbateri cu reprezentanții comunității.

Nicio strategie nu ajunge să fie implementată în întregime așa cum a fost proiectată. În consecință, o strategie bine elaborată trebuie să includă și mecanisme și instrumente de colectare a informațiilor necesare pentru elaborarea unor măsuri corective, atunci când acestea sunt necesare. În felul acesta, o strategie anti- violență viitoare nu va porni de la zero ci se va dezvolta în strânsă relație cu demersurile actuale și în concordanță cu strategia propusă de inspectoratele școlare la nivelul județelor.

ȘCOALA _____
AN ȘCOLAR _____

PLAN OPERAȚIONAL PRIVIND PREVENIREA ȘI REDUCEREA FENOMENULUI VIOLENȚEI ÎN MEDIUL ȘCOLAR

Forma de violență	Obiectiv	Măsuri Activități	Responsabilități Instituții care colaborează	Termen	Indicatori de evaluare
Violență exercitată asupra mediului școlar (elevi, cadre didactice și nedidactice) de către persoane străine de mediul școlar.	- prevenirea și combaterea agresiunilor fizice, verbale sau de altă natură care se pot exercita asupra elevilor, cadrelor didactice, personal auxiliar	- includerea obligatorie în cadrul Regulamentului intern al unității școlare a unor reglementări referitoare la accesul persoanelor străine în incinta și în interiorul unității școlare (se va avea în vedere și realizarea de semne distinctive pentru elevii școlii) - asigurarea eficientă a pazei și securității unității școlare. - realizarea unui sistem de depistare și informare cu privire la cazurile de agresivitate/violență din preajmă, incinta și interiorul unității școlare - întâlniri ale elevilor și cadrelor didactice cu reprezentanți ai poliției, în vederea realizării unor dezbateri pe teme referitoare la fenomenul violenței în școală	- consiliul de administrație al școlii; - parteneriatul cu Poliția - comisia pt. prevenirea și combaterea violenței în mediul școlar - director, coordonator de programe educative, diriginți	- conform grafic	- diminuarea nr. de agresiuni exercitate asupra elevilor, cadrelor didactice sau alte persoane din cadrul școlii - diminuarea, dispariția nr. de agresiuni din cadrul școlii - nr. de întâlniri realizat la nivelul unității școlare
Violență în interiorul mediului școlar	Prevenirea și combaterea agresiunilor fizice, verbale sau de altă natură care se pot	- includerea în cadrul orelor de consiliere și orientare (dirigenție) a cel puțin unei teme care dezbătă violența între elevi și a relațiilor elevi – cadre didactice	- șeful comisiei metodice a diriginților - diriginți	- conform planificării orelor de dirigenție	- nr. de teme realizate la nivelul școlii

Școala non-violenței
- ghid metodologic pentru cadre didactice

	<p>manifesta între elevi, în relațiile dintre elevi și cadre didactice; prevenirea și combaterea formelor de violență manifestate de părinți în școală</p> <p>Oferirea de alternative educaționale multiple și atractive pentru petrecerea timpului liber prin participarea la activități extracurriculare</p> <p>Consilierea psihopedagogică a elevilor și cadrelor didactice privind managementul clasei și managementul conflictelor - participarea profesorilor la stagiile de formare pe aceste teme</p>	<p>- includerea în cadrul tematicii ședințelor cu părinții a unui lektorat care să dezbată problema violenței în mediul familial, a violenței între elevi, a relațiilor elevi – cadre didactice, precum și a comportamentului părinților în școală</p> <p>- participarea la activități extrașcolare sportive, artistice, civice</p> <p>Consilierea psihologică a elevilor care prezintă forme accentuate de manifestare violentă, agresivă în raport cu colegii și cadrele didactice</p> <p>- perfecționarea cadrelor didactice pe această temă</p>	<p>- diriginți - coordonatorul de programe educative</p> <p>- coordonatorul de programe educative</p> <p>- prof. psihopedagog</p> <p>- responsabilul cu formarea continuă</p>	<p>- conform graficului lektoratelor cu părinții</p>	<p>- nr. de lectorate la nivelul școlii</p> <p>- nr. de elevi participanți la activități extrașcolare</p> <p>- nr. de participanți la cursuri de formare</p>
--	---	---	---	--	--

Școala non-violenței
- ghid metodologic pentru cadre didactice

	<p>- Cunoașterea și aplicarea prevederilor Legii 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului Crearea unui punct de informare anti-violență cu afișarea unor materiale de specialitate</p>	<p>- desfășurarea unui Consiliu profesoral cu tema „Responsabilitățile sistemului educațional privind respectarea, promovarea și garantarea drepturilor copilului stabilite prin Legea 272/21.06.2004” - prevenție prin activitate de informare</p>	<p>- directorul școlii - Comisia de prevenire și combatere a violenței în mediul școlar Responsabilul cu programe educative</p>		<p>Punct de informare anti-violență</p>
--	--	--	--	--	---

Director,

Membrii Comisiei pentru siguranța școlară,

3.2.Strategii de prevenire a violenței la nivelul clasei

Activități propuse în cadrul ariei curriculare **Consiliere și orientare**, pentru clasele I-VIII. Temele sunt cuprinse în modulele **2 - Comunicare și abilități sociale** respectiv **5 - Calitatea stilului de viață**.

Activitatea 1

Tema: Imaginea mea despre violență

Obiective:

- să prezinte informații generale despre violență;
- să expună opiniile proprii despre violență.

Strategii:

- metode: desen, turul galeriei
- mijloace: coli de hârtie, creioane, carioci

Desfășurarea activității:

1. Elevii sunt solicitați să reprezinte prin desene anumite situații de violență. Vor putea face apel în desen la orice fel de mijloace pentru a exprima ideea de violență.
2. Așezați în cerc, elevii își vor expune desenele. Fiecare elev va explica ce a dorit să exprime. Ceilalți vor putea cere detalii sau informații suplimentare autorului.

Evaluare/ feed- back:

- Ce elemente au apărut în mod similar în desene?
- Ce diferențe există între desene?
- Cum privesc elevii fenomenele de violență?

Activitatea 2

Tema: Dicționarul violenței

Obiective:

- să explice conceptul “violență” pe baza unor definiții personale;
- să recunoască situațiile care se referă la manifestări violente.

Strategii:

- metode: brainstorming, discuția
- mijloace: coli de hârtie, creioane, carioci

Desfășurarea activității:

1. Folosind brainstormingul, cadrul didactic va cere elevilor să prezinte cât mai multe concepte care consideră că au legătură cu termenul “violență”. Toate conceptele se vor lista pe o coală flipchart sau pe tablă.
2. În perechi, elevii vor selecta din listă doar acele concepte pe care le consideră în stânsă legătură cu tema. Cu ajutorul acestora vor elabora o definiție a termenului “violență”.
3. Fiecare pereche va prezenta definiția elaborată. Se vor compara între ele, apoi cu definiția din dicționar, accentuând asemănările dintre definiții.
4. Cadrul didactic va împărți fiecărei echipe decupaje din reviste care prezintă situații care fac/sau nu fac referire la manifestări violente. În pereche, elevii trebuie să selecteze și să separe manifestările violente de manifestările nonviolente.
5. Pe două coli flipchart (“Manifestări violente”, “Manifestări nonviolente”) fiecare echipă va lipi imaginile și va explica motivele pentru care a realizat selecția în maniera respectivă.

Evaluare/ feed- back:

- Ce imagini vă vin în minte când cineva rostește cuvântul “violență”?
- Care dintre definițiile date pare să fie cea mai clară?
- Care seamănă cel mai mult cu cea din dicționar?

Activitatea 3

Tema: Ce forme poate avea violența?

Obiective:

- să prezinte informații generale despre violență;
- să recunoască formele de manifestare ale violenței și contextele în care aceasta apare.

Strategii:

- metode: ciorchine, discuția
- mijloace: coli flipchart, fișe de lucru, creioane, carioci

Desfășurarea activității:

1. Cadrul didactic afișează o coală flipchart în centrul căreia este scris cuvântul “violență”.
2. Fiecare elev va primi câte o coală A4 din care vor decupa tot atâtea bucăți câte litere are prenumele fiecăruia. Pe fiecare bucată vor scrie un cuvânt sau o idee pe care o asociază cu violența.
3. Elevii își așează, pe rând, cuvintele pe coala flipchart. Dacă se repetă sau sunt asemănătoare ca sens vor fi eliminate.
4. Prin prisma răspunsurilor se analizează formele de violență: fizică, verbală, psihologică.
5. Elevii completează fișa de lucru cu sarcina următoare: “Scrieți o scurtă poveste despre un act de violență. Arătați la ce formă de violență v-ați referit: fizică, verbală, psihologică.”

Evaluare/ feed- back:

- Când/ în ce contexte apar situațiile de violență?
- Care este forma de violență cea mai des întâlnită de grup?
- Care a fost reacția lor în situațiile prezentate?

Activitatea 4

Tema: Violența exprimată în proverbe și mesaje

Obiective:

- să identifice cât mai multe enunțuri/ proverbe referitoare la violență;
- să analizeze semnificația acestor enunțuri.

Strategii:

- metode: discuția, lucrul pe grupe
- mijloace: coli flipchart, fișe de lucru, creioane, carioci

Desfășurarea activității:

1. Elevii prezintă în plen proverbe, enunțuri referitoare la violență sau conflict, pe care aveau sarcina să le identifice, în mod independent, prin forme variate de informare. Acestea se centralizează pe o coală flipchart.
2. Se discută fiecare enunț, se analizează semnificațiile acestora, se dau exemple concrete care confirmă înțelesul enunțului.
3. Elevii sunt anunțați că vor analiza mesajele care ne sunt adresate prin diverse surse. Pentru acest exercițiu elevii sunt grupați în 5 echipe. Fiecare grupă urmează să alcătuiască o listă de mesaje care ne sunt adresate:
  - grupa 1: listă cu mesaje pe care le primim de la familie;

- grupa 2: listă cu mesaje pe care le recepționăm de la școală;
  - grupa 3: listă cu mesaje pe care le primim de la prieteni;
  - grupa 4: listă cu mesaje din cărți, ziare, reviste;
  - grupa 5: listă cu mesaje pe care le recepționăm de la TV.
4. Liderul fiecărui grup prezintă mesajele identificate. Se compară mesajele primite din surse diferite.
  5. Se analizează comportamentul în situația în care o persoană primește mesaje contradictorii (Ex. Ce se întâmplă când părinții vă cer să fiți acasă la o anumită oră, iar prietenii vă îndeamnă să rămâneți alături de ei? După ce mesaj vă conduceți? De ce?)

Evaluare/ feed- back:

- Ce puncte tari și slabe au mesajele pe care le primim din diferite surse?
- În cazul în care avem de-a face cu mesaje contradictorii, cum decidem pe care dintre ele să-l avem în vedere? De exemplu, în situația în care elevul este acuzat pe nedrept că a copiat, ar trebui să ridice vocea la profesorul care îl acuză pe nedrept că a copiat sau să-i explice acestuia cu calm că nu a copiat?

Activitatea 5

Tema: Reacții, reacții...

Obiective:

- să identifice propriile lor reacții în situații conflictuale;
- să analizeze relația comportamente- reacții fizice în situații conflictuale.

Strategii:

- metode: discuția, lucrul pe grupe
- mijloace: coli flipchart, fișa de lucru “Inima mea care bate” fișa de lucru “Reacții, reacții”, creioane, carioci

Desfășurarea activității:

1. Elevii se împart în grupe de câte 4. Având la dispoziție 10 minute fiecare grupă va nota pe foaie cât mai multe reacții pe care le-au avut în situații conflictuale sau violente.
2. Fiecare grupă va prezenta la nivelul clasei exemplele pe care le-au identificat iar un elev va scrie la tablă/ flipchart toate răspunsurile. Aceste răspunsuri obținute la nivelul clasei vor fi înregistrate de către un elev din fiecare grupă în coloana 1 din fișa de lucru “Inima mea care bate”. Exemple: *vorbim tot mai tare, transpirăm, tremurăm, fugim, vorbim mai repede, respirăm mai repede, roșim, strângem mâinile pumn, plângem, nu vorbim deloc, inima noastră bate mai repede, strângem din dinți.*
3. Fiecare membru al grupei va bifa pe fișa “Inima mea care bate” în dreptul reacțiilor pe care le-a avut el însuși în contexte conflictuale variate.
4. Se analizează diferențele care apar între elevi din perspectiva reacțiilor în situații conflictuale sau de violență.
5. Fiecare elev din clasă va completa fișa “Reacții, reacții...” pe care nu o va semna.
6. Se analizează răspunsurile diferite ale elevilor la fiecare item din fișă.

Evaluare/ feed- back:

- Există diferențe semnificative între maniera de reacție într-o anumită situație?
- Există diferențe între situațiile care generează aceeași reacție?
- Diferențele de gen influențează maniera de reacție?(băieți – fete, mame- tați)
- Cum influențează sentimentele felul în care acționăm?

Fișa de lucru “Inima mea care bate”

Grupa:.....

- Completați coloana 1 cu reacții fizice în situații de conflict.
- Adăugați în coloana 1 reacțiile fizice care au fost prezentate de celelalte grupe.
- Bifați în dreptul acelor reacții care constituie modalitatea voastră de reacție în situații de violență.

Reacții fizice	Elevul 1	Elevul 2	Elevul 3	Elevul 4
1.				
2.				
3.				
4.				
5.				
6.				
7.				
8.				
9.				
10.				

Fișa de lucru “Reacții, reacții...”

1. Notați trei lucruri pe care cineva vi le-ar putea spune astfel încât să deveniți îndeajuns de furios ca să reacționați violent verbal sau fizic:

- .....
- .....
- .....

2. Notați trei lucruri pe care cineva vi le-ar putea face astfel încât să deveniți îndeajuns de furios ca să reacționați violent verbal sau fizic:

- .....
- .....
- .....

3. Notați trei lucruri pe care ați putea să le spuneți altcuiva astfel încât acesta să devină îndeajuns de furios ca să reacționeze violent verbal sau fizic:

- .....
- .....
- .....

4. Notați trei lucruri pe care ați putea să le faceți altcuiva astfel încât acesta să devină îndeajuns de furios ca să reacționeze violent verbal sau fizic:

- .....
- .....
- .....

Activitatea 6

Tema: Gânduri și emoții

Obiective:

- să distingă între ce gândesc și ce simt într-o situație de violență ;

- să identifice maniere variate de a gândi și a simți ale unor persoane diferite în contexte asemănătoare.

Strategii:

- metode: discuția, lucrul pe grupe
- mijloace: coli flipchart, fișe de lucru, creioane, carioci

Desfășurarea activității:

1. La nivelul grupului- clasă este inițiată o discuție despre modul în care se simt oamenii în anumite contexte. Discuția poate porni de la un exemplu – pentru oamenii care trăiesc pe malul Nilului, revărsarea acestuia și inundarea pământului din vecinătate face ca acesta să devină fertil și constituie motiv de bucurie; este și motivul pentru care, în Egipt, negrul este expresia bucuriei, de la culoarea pământului fertil; pentru oamenii care trăiesc pe malurile Dunării, revărsarea acesteia și inundațiile constituie prilej de îngrijorare, de tristețe întrucât le sunt distruse bunurile și este zădărnicit efortul pe care l-au depus în agricultură. Prin acest exemplu este evidențiată ideea că modul în care gândim despre ceea ce ne înconjoară influențează modul în care simțim.
2. Fiecare elev lucrează individual pe fișa de lucru “Gânduri și sentimente”.
3. În perechi elevii compară răspunsurile și observă diferențele dintre acestea.

Evaluare/ feed- back:

- Sunt emoțiile/ sentimentele precizate de voi identice cu ale partenerilor de echipă? Dacă nu, de ce credeți că există diferențe? Cum apreciați faptul că există aceste diferențe?
- Ce diferențe există între un sentiment și un gând?
- De ce este important să fim conștienți de sentimentele și gândurile noastre?

Fișa de lucru “Gânduri și emoții”

Citește scenariile de mai jos. Pentru fiecare scenariu identifică gândurile, apoi sentimentele și notează-le în spațiile aferente.

1. Ești la un meci de handbal. Imediat ce ai înscris un gol, Sandu te lovește în picior.

Te gândești:.....

Simți:.....

2. Nu te înțelegi prea bine cu Emil deoarece a scornit diverse minciuni despre tine. Astăzi profesorul de fizică v-a pus în aceeași echipă de proiect, obligându-te să petreci mult timp împreună cu el.

Te gândești:.....

Simți:.....

3. Intri în clasă și doi dintre colegii tăi/ colegele tale, așezați/ așezate în prima bancă încep să chicotească și să șușotească.

Te gândești:.....

Simți:.....

4. Ți-ai cumpărat o jachetă nouă. Îți place foarte mult. Prietenii/ prietenele te tachinează și îți spun cât de rău îți stă.

Te gândești:.....

Simți:.....

5. Adeseori elevii mai mari te tachinează fără motiv. Nu poți înțelege de ce se leagă cei mari întotdeauna de tine și nu de alții. Astăzi, pe holul școlii, un elev mai mare a țipat la tine să te dai la o parte din calea lui.

Te gândești:.....

Simți:.....

Activitatea 7

Tema: În pantofii altcuiva

Obiective:

- să identifice posibile gânduri și sentimente ale celorlalți în situații de violență;
- să expună opiniile proprii despre empatie;

Strategii:

- metode: joc de rol, discuția, povestirea întreruptă;
- mijloace: fișa “Povestea lui Mircea”

Desfășurarea activității:

1. La nivelul grupului clasă este prezentată o povestire (fișa “Povestea lui Mircea”), întreruptă la un moment dat de către cadrul didactic; după o scurtă analiză povestea se reia, iar la final se face o analiză de ansamblu în care se insistă pe modificarea atitudinilor, emoțiilor, reacțiilor în momentul în care empatizăm cu celălalt.
2. Exercițiul “În pantofii altcuiva”: elevii, așezați într-un cerc mare sunt solicitați să-și scoată pantofii și să-i așeze într-o grămadă în mijlocul cercului; fiecare elev își va alege din grămadă un pantof stâng și un pantof drept, care să nu constituie o pereche; încălțați cu noii pantofi îi vor găsi pe ceilalți doi elevi care poartă pantofii pereche; se vor așeza unul lângă altul în cerc, astfel încât rezultatul să fie un cerc cu perechi de pantofi așezate unul lângă celălalt. În funcție de numărul elevilor se pot forma două sau trei cercuri.
3. Prin discuție la nivelul grupului se analizează toate exercițiile insistând pe rolul empatiei în situații conflictuale sau de violență.

Evaluare/ feed- back:

Eseul de 5 minute: fiecare elev prezintă în scris o situație de violență pe care a trăit-o și va încerca să descrie ce ar fi putut simți cealaltă persoană implicată.

Fișa “Povestea lui Mircea”

E joi, la prânz. Ai avut o zi grea. Te îndrepti împreună cu doi colegi spre ieșirea din școală.

În spate auziți un elev alergând. Nu dați importanță, dar, când ajunge lângă voi, te îmbrânțește cu cotul, îl împinge pe colegul tău și iese ca glonțul pe ușa școlii...

Ce gândești?

Ce simți?

În grupul de alături auzi o fată referindu-se la el:

- Bietul Mircea. Tocmai a aflat că tatăl lui a fost accidentat de o mașină. Mama l-a însoțit la spital iar el trebuie să ajungă acasă să aibă grijă de fratele cel mic, care a rămas singur.

Ce gândești?

Ce simți?

Activitatea 8

Tema: Alternative

Obiective:

- să identifice cât mai multe modalități de interpretare a unui comportament sau situație;
- să identifice cât mai multe soluții la o problemă dată;

Strategii:

- metode: brainstorming, exercițiul reflectiv, jocul de rol;
- mijloace: fișa de lucru “Portocala”, fișa de lucru “Alternative”

Desfășurarea activității:

1. Individual elevii vor completa coloana a doua din fișa de lucru “Alternative”.
2. Se prezintă o situație ipotetică: “Directorul școlii m-a anunțat că școala noastră a primit un cadou extrem de neobișnuit. O firmă producătoare de apă minerală ne-a dat un milion de capace de sticlă. Va trebui să identificați cât mai multe întrebări pentru aceste capace. Școala are nevoie de sprijinul vostru.” În grupe de câte 4 elevi se aplică brainstormingul și se listează toate soluțiile propuse. La nivelul clasei se selectează soluțiile viabile.
3. Se distribuie fiecărui elev fișa “Portocala”. La nivelul clasei se inițiază o discuție pe baza întrebărilor suport din fișă.
4. Individual elevii vor completa coloana a treia din fișa de lucru “Alternative”. Se analizează toate alternativele propuse.

Evaluare/ feed- back:

Analiza la nivelul clasei a următoarelor afirmații:

- Realitatea din mintea noastră nu este o realitate limitată.
- Opiniile noastre reprezintă gânduri și emoții, nu adevăruri absolute.
- Un comportament poate fi abordat din mai multe puncte de vedere.
- O problemă poate avea mai multe soluții.

Fișa de lucru “Portocala”

Un frate și sora lui stăteau la masa din bucătărie. În mijlocul mesei era o portocală.

- Vreau portocala! strigă băiatul și întinde mâna să o ia.
- Vreau portocala! țipă fata și i-o smulge fratelui din mână.
- Hei, dă-mi-o înapoi, strigă băiatul.
- Nu, o vreau eu, țipă fata.

Mama copiilor intră în bucătărie.

- Am obosit să vă tot aud cum vă certați, spuse ea, și, luând portocala, o taie în două și îi dă fiecăruia o parte.

Fratele și sora s-au privit unul pe altul. Niciunul dintre ei nu era mulțumit deoarece niciunul nu a obținut ce a dorit: fratele voia portocala să-și facă un fresh iar fata voia portocala să o radă pentru o prăjitură.

Amândoi și-au privit triști jumătatea.

Întrebări :

- Care a fost poziția fetei în acest conflict?
- Ce a dorit fata cu adevărat?
- Care a fost poziția băiatului în acest conflict?

- Ce a dorit băiatul cu adevărat?
- Cum a rezolvat mama conflictul?
- Cum ar fi putut proceda mama?
- Cum ar fi putut rezolva conflictul cei doi frați, fără intervenția mamei?

Fișa de lucru “Alternative”

Completați coloana a doua pentru fiecare dintre situațiile prezentate.

Completați coloana a treia identificând cât mai multe alternative.

Comportament	Explicația inițială	Explicații alternative
Îl salut pe colegul meu de bancă iar acesta nu-mi răspunde.		
O întreb pe colega mea ce temă am avut de pregătit. Ea scrie ceva în caiet și îmi răspunde pe un ton ridicat.		
Mă joc în pauză cu mingea împreună cu un coleg. La un moment dat îmi smulge mingea din mână și mă împinge.		
Trec pe lângă un grup de colegi. Când ajung în dreptul lor, ei izbucnesc în râs.		

Activitatea 9

Tema: Emoții și reacții

Obiective:

- să identifice emoțiile pe care le pot provoca anumite situații;
- să identifice cât mai multe modalități de reacție la o situație/ problemă dată;

Strategii:

- metode: exercițiul reflectiv;
- mijloace: fișa de lucru “Simt...reacționez...”

Desfășurarea activității:

1. Elevii sunt împărțiți în patru grupe. Fiecare elev din grupă primește o fișă cu situații pe care va completa emoțiile și reacțiile proprii.
2. La nivelul grupului se compară și analizează răspunsurile.
3. La nivelul grupului clasă se inițiază o discuție pe baza unei serii de întrebări:
  - Ce emoții au fost identificate?
  - Au fost identificate emoții diferite pentru aceeași situație? De ce?
  - Au fost identificate reacții diferite pentru aceeași situație? De ce?
  - Între reacțiile colegilor ați identificat unele care vi s-au părut mai potrivite?
  - Ne putem controla emoțiile astfel încât reacțiile noastre să nu fie influențate?

Fișa de lucru “Simt...reacționez...”

Încearcă să îți închipui pentru o clipă că te afli în următoarele situații. Completează pentru fiecare ipostază în coloanele 2 și 3 ce emoții și reacții crezi că ai avea.

Situația	Simt...	Reaționez...
Merg pe stradă cu un pachet de cipsuri în mână. Un tânăr mai puternic decât mine vine, mi-l smulge și fuge.		
- Eu te-am făcut, eu te omor, țipă tata și ridică pumnul.		
Intru în clasă, mă așez în bancă și îmi scot caietele. Colegul din față se întoarce și-mi aruncă un caiet pe jos.		
Sunt cu sora mea mai mică în camera noastră iar părinții noștri au din nou o ceartă violentă.		
Părinții mei au rămas fără serviciu și nu am bani să-mi cumpăr haine noi. Mama mi-a luat o bluză de la second-hand și ca să nu se supere am purtat-o la școală. Colegii fac glume pe seama mea.		

Activitatea 10

Tema: 5 pași în rezolvarea eficientă a problemelor

Obiective:

- să exerseze modalități prosociale de rezolvare a conflictelor;
- să exerseze modalități de luare a deciziilor

Strategii:

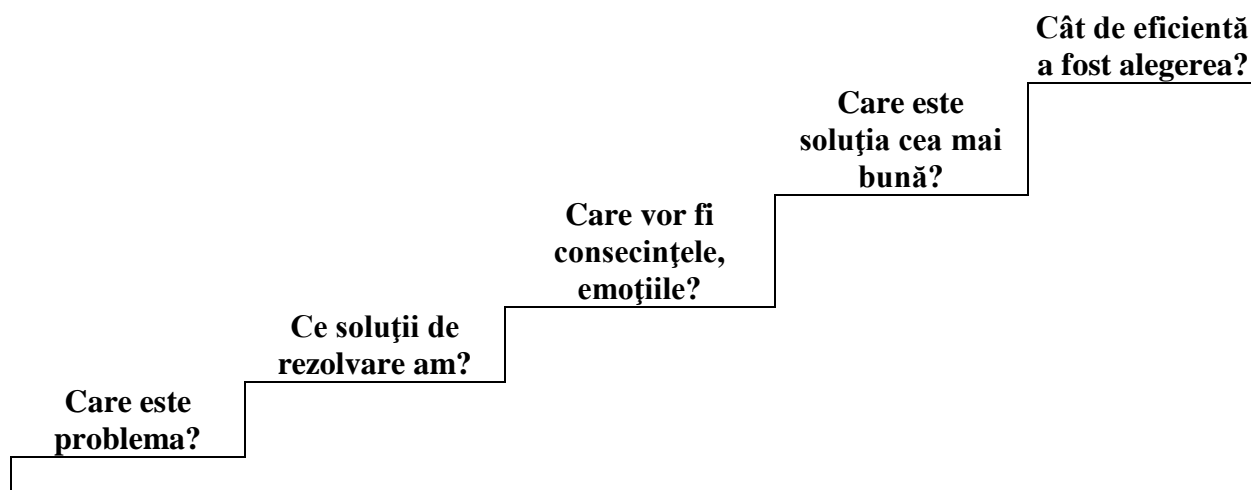
- metode: exercițiul reflectiv; jocul de rol;
- mijloace: fișa de lucru “5 pași în rezolvarea eficientă a problemelor”

Desfășurarea activității:

1. Așezați pe grupe eterogene de lucru elevii sunt solicitați să-și împărtășească și să noteze pe o foaie situații conflictuale în care au fost implicați în ultimele zile și maniera în care au acționat.
2. Se analizează la nivelul clasei câteva din aceste situații, modalități de rezolvare și consecințele intervenției, evidențiindu-se manierele adecvate respectiv cele inadecvate de soluționare.
3. Fiecare grupă primește câte o fișă de lucru. Se alege una dintre situațiile prezentate de elevi și, la nivelul clasei, se abordează problema din perspectiva celor 5 pași de rezolvare conform fișei. Se exemplifică printr-un joc de rol.
4. Fiecare grupă va alege dintre situațiile descrise și notate pe foaie la începutul activității o situație pe care apoi o va aborda din perspectiva modelului în 5 pași. Fiecare grupă va prezenta în plen produsul activității. Se analizează, se pun întrebări, se fac observații.

Fișa de lucru “5 pași în rezolvarea eficientă a problemelor”

Activitatea 11

Tema: Reguli...reguli...

Obiective:

- să identifice regulile de conviețuire socială care asigură confortul lor și al celorlalți;
- să exerseze respectarea regulilor.

Strategii:

- metode: ciorchinele, bulgărele de zăpadă
- mijloace: coli flipchart, carioci

Desfășurarea activității:

1. Exercițiu de autoprezentare a grupului- clasa- ”Cum ați descrie/ caracteriza unui vizitator necunoscut grupul- clasă din care faceți parte?” (metoda ciorchinului)
2. Pe baza produsului obținut se inițiază o discuție despre ce le place/ ce nu le place, ce și-ar dori să consolideze/ să schimbe raportat la grupul- clasă din care fac parte .
3. Folosind brainstormingul, elevii vor formula reguli pe care și-ar dori să le adune într-un cod de conduită al clasei. Exemple de astfel de reguli propuse:
„Fii cel mai bun și dă tot ce poți!”, „Fii cooperant!”, „Respectă-ți cuvântul dat!”
„Respectă-i pe ceilalți și proprietatea lor!” „Fii punctual!” „Folosește vocea de interior!”
Prin metoda bulgărelui de zăpadă, individual și pe grupe, elevii vor elabora un regulament al clasei.
4. Se prezintă rezultatele grupelor la nivelul clasei. Se vor utiliza eficient toate argumentările, completările, sugestiile, aprecierile în vederea îmbunătățirii produsului final: regulamentul clasei.
5. Se stabilesc împreună cu elevii consecințele pentru încălcarea regulamentului.
De exemplu:
  - Dacă elevul încalcă regula o dată, educatorul va avea o discuție cu el, într-o zonă liniștită a clasei sau în afara acesteia, pentru a nu-l pune pe copil într-o situație neplăcută față de colegii săi.
  - Dacă elevul încalcă regula a doua oară, se poate trimite un bilet părinților cu informare privind nerespectarea regulii sau se poate deschide un jurnal de comportament al

elevului, în care pot fi evidențiate abaterile dar și faptele bune pe care acesta le face în contrapartidă.

- Dacă elevul încalcă regula a treia oară, părinții pot fi invitați la școală și informați despre abaterile trecute. Împreună, elev-familie-educator vor stabili o metodă de a penaliza comportamentul necorespunzător (în nici un caz folosind violența).

Evaluare/ feed- back:

Exercițiu reflectiv: Cum îți imaginezi că va arăta, peste 15-20 de ani, un grup- clasă din școala viitorului? Care va fi ținuta vestimentară? Care vor fi relațiile între colegi? Care vor fi relațiile elev- profesor? Ce reguli vor guverna conduita școlară?

Fișă de lucru

Reflectați asupra următoarelor caracteristici ale clasei:

Clasa este sau ar trebui să fie o „minicomunitate” în care:

- toată lumea se simte bine;
- fiecare oferă ceva celorlalți;
- se lucrează în echipă;
- succesele se sărbătoresc;
- insuccesele sunt depășite cu fruntea sus;
- există responsabilități pentru fiecare;
- se respectă coduri de conduită stabilite în comun;
- deciziile se iau doar împreună;
- greșelile sunt recunoscute și îndreptate;
- nu există constrângere ci convingere;
- nu există agresiuni verbale sau fizice;
- nu există teamă ci stimă;
- persoanele cu dificultăți de orice fel nu sunt marginalizate;
- se acordă șanse egale tuturor;
- se zâmbește mult;
- se râde mult;
- toți învață;
- toți visează...

....și nimeni nu uită să fie OM!

BIBLIOGRAFIE:

- Lemeni, Gabriela (coord.), (2005), *Consiliere și orientare – ghid de educație pentru carieră*, Editura ASCR, Cluj Napoca
- Gulei, Elena- Marinela, (2004), *Consiliere pentru viitorul tău*, Asociația Alternative sociale, Iași
- Petrovai, Domnica (coord.), (2010), *Strategii de prevenire a violenței în școală. Program pentru reducerea comportamentelor agresive în mediul școlar*, OSC și Salvați copiii

Cap. 4. Cum intervenim ?

4.1. Strategii de intervenție la nivelul școlii

Procedura privind intervenția în situații de violență în școală

SCOP: asigurarea condițiilor optime de desfășurare a activității școlare

DOMENIUL DE APLICARE: Management educațional

BAZA LEGALĂ: Legea învățământului nr.1/2011, Legea 35/ 2007, Legea 29/ 2010, OMEC 1409/2007

DEFINIȚII:

Forme ușoare de violență:

<ul style="list-style-type: none"> - Ton ridicat - Tachinare - Ironie - Poreclire - Insultă - Înjurătură - Intimidare - Scuipare - Instigare la violență 	<ul style="list-style-type: none"> - Deposedarea de obiecte personale - Însușirea bunului găsit - Violarea secretului corespondenței - Lăsarea fără ajutor - Aruncarea cu obiecte – fără consecințe grave - Atingere nedorită - Refuzul de a îndeplini sarcinile - Indisciplina la ore
---	--

Forme grave:

<ul style="list-style-type: none"> - Hărțuire - Abuz de încredere - Amenințare - Înșelăciune - Șantaj - Calomnie - Seducție - Lipsirea de libertate a persoanei - Ultraj - Ultraj contra bunelor moravuri - Tulburarea liniștii publice - Pălmuire - Îmbrâncire - Trântire - Imobilizare - Lovire/bătaie - Încăierare - Lupte de grup - Constituirea unui grup infracțional organizat - Aruncarea cu obiecte – cu consecințe grave - Vătămare - corporală <ul style="list-style-type: none"> - corporală gravă - corporală din culpă 	<ul style="list-style-type: none"> - Mutilare - Deteriorare, distrugere de obiecte - Distrugere - calificată <ul style="list-style-type: none"> - din culpă - Instigare la discriminare - Portul și folosirea fără drept de arme - Tăinuirea - Furt - Furt calificat - Tâlhărie - Tâlhărie calificată - Tentativă de viol - Tentativă de omor - Loviri sau vătămări cauzatoare de moarte - Determinarea sau înlesnirea sinuciderii - Omor - Omor calificat - Uciderea din culpă - Actul sexual cu un minor - Viol - Corupția sexuală - Perversiunea sexuală
--	--

DESCRIEREA PROCEDURII:

ETAPE	RESURSE
1. Constatarea faptei și aducerea la cunoștința profesorului de serviciu/ dirigintelui	U: cadre didactice, profesor de serviciu, diriginte T: la momentul incidentului
2. Anchetarea cazului și stabilirea gravității faptei (forme ușoare/ forme grave)	U: profesor de serviciu, diriginte M: interviu/ chestionar (dupa caz) T: 24 ore de la incident
3.Caz 1 Forme ușoare / sancțiuni stabilite prin Regulamentul intern (RI)	
- Convocarea consiliului clasei - Sancționarea elevului - Ducerea la îndeplinire de către diriginte	U: cadrele didactice din Consiliul clasei, diriginte M: proces verbal, plan interventie (dupa caz) T: 3-5 zile de la incident
3.Caz 2 Forme ușoare / sancțiuni care nu sunt prevăzute în Regulamentul intern (RI)	
- Sesizarea Comisiei de violență/ directorului școlii - Anchetă detaliată - Stabilirea sancțiunii - Sancționarea elevului - Ducerea la îndeplinire de către diriginte	U: cadrele didactice din Comisia de violenta/ directorul unitatii M: interviu/ chestionar T: 3-5 zile de la incident
3.Caz 3 Forme grave	
- Sesizarea Comisiei de violență/ directorului școlii/ părinților sau reprezentanților legali/ Poliției (după caz)/ONG-urilor (după caz) - Anchetă detaliată - Propunerea sancțiunii - Convocarea consiliului clasei - Stabilirea sancțiunii - Sancționarea elevului	U: cadrele didactice din Comisia de violenta/ cadrele didactice din Consiliul clasei/ directorul unitatii/ parinti sau reprezentanti legali/ reprezentanti ai politiei/ reprezentanti ONG M: interviuri/ chestionare, note explicative T: 3-10 zile de la incident
4. Colaborarea cu familia/ consiliere psihopedagogică	U: profesor psihopedagog, parinti sau reprezentanti legali M: instrumente psihopedagogice T: 3-5 sedinte
5. Monitorizare caz de către diriginte/ prof. psihopedagog	U: diriginte, profesor psihopedagog M: fise de monitorizare T: 1 semestru

BIBLIOGRAFIE:

- Plosca, M. (coord.), 2009, Procedura de interventie si gestionare a situatiilor de violenta in mediul scolar, ISJ/ CJRAE Cluj

4.2. Strategii de intervenție la nivelul clasei: programe de intervenție psihopedagogică

PROGRAM DE COSILIERE COLECTIVĂ

Tema: Educație în spiritul toleranței

Motivație:

Dincolo de statutul său de evaluator al activităților elevilor, profesorul diriginte are rolul de a facilita interacțiunile în cadrul grupului așa încât fiecare elev să aibă ocazia exprimării și valorificării la nivel maxim a potențialului de care dispune. Pentru aceasta este necesar un mediu stimulat, de încurajare a exprimării personale, de acceptare și încurajare reciprocă. **Programul de educație în spiritul toleranței** urmărește crearea unui mediu pozitiv în grupurile școlare, elevii fiind învățați să accepte și să înțeleagă diversitatea, să rezolve eficient conflictele asociate diferențelor interindividuale. Procesul de înțelegere și acceptare a diferențelor este dificil și solicitant, presupune autocunoaștere și intercunoaștere.

1. Definirea problemei:

- **Starea curentă:** Manifestarea în grupul școlar a unor situații conflictuale între sub-grupurile dezvoltate în cadrul acestuia; existența în grup a unor copii “etichetați”, cu statut de marginali
- **Restricția:** elevii au atitudini de excludere a colegilor aparținând unui alt sub-grup cât și a colegilor marginali, ceea ce favorizează apariția de noi situații conflictuale
- **Starea dorită:** Dezvoltarea coeziunii grupului prin acceptarea diferențelor; Dezvoltarea abilităților de rezolvare a conflictelor în grupul școlar

2. Descrierea problemei:

- **Comportamental** – elevii manifestă intoleranță față de opiniile și comportamentele colegilor, dezvoltă conflicte verbale și fizice, exclud de la activitățile comune copiii marginali
- **Cognitiv** – elevii operează cu “etichete” aplicate celor care nu corespund “modelului” lor
- **Emoțional** - manifestarea unui tensiuni, trăiri emoționale negative între colegi

3. Identificarea posibilor factori de formare și dezvoltare a problemei

- Insuficiență autocunoaștere și intercunoaștere
- Neacceptarea diferențelor interindividuale
- Neîncrederea în sine (stima de sine scăzută a copiilor cu statut de “marginali”)
- Lipsa abilităților de rezolvare a situațiilor conflictuale

4. Identificarea factorilor de menținere și de activare a problemei

- Dificultăți de comunicare interpersonală
- Întărirea atitudinilor de respingere a elevilor marginali din partea familiei
- Atitudine de respingere/evitare a elevilor marginali de la activitățile comune (în timpul activităților școlare dar și de timp liber)

Metode de realizare: teste standardizate, teste proiective, studii de caz, problematizarea, conversația, exercitiul, explicația, realizarea de desene, texte, afișe, procedee ale analizei cantitative și calitative a datelor.

Durata: 3 ședințe

Materiale utilizate: chestionare, fișe de lucru individual și pe grupe, coli de hârtie, prezentări Ppt, calculator, videoproiector, tablă flip-chart

Desfășurarea programului pe tipuri de activități:

Activități propuse	Modalități de realizare	Responsabili	Durata
Consilierea colectivă a grupului școlar la orele de dirigenție: a. Suntem diferiți! b. Prejudecățile noastre c. Diversitate și conflict	studii de caz, problematizari, jocuri de rol, conversația, explicația, prezentări Ppt	prof. diriginte, prof. psihopedagog	3 ședințe
Consilierea individuală a elevilor cu dificultăți de relaționare	program de intervenție personalizată	prof psihopedagog	conform programului de intervenție
Adecvarea metodelor de lucru în vederea dezvoltării grupului la diverse discipline	exersarea metodelor interactive de lucru, centrate pe elev (sarcini de lucru pe grupe, proiecte, realizare de portofolii, activități de sprijin elev-elev), exerciții de încurajare a comunicării interpersonale	profesorii ce predau la clasa respectivă	permanent
Activități extrașcolare	excursii, drumeții, vizionări filme etc	prof. diriginte, părinți	lunar
Activități de consiliere a părinților	- activități colective în cadrul lectoratelor - activități de consiliere individuală (părinții copiilor cu dificultăți de relaționare)	prof.diriginte, prof. psihopedagog	permanent

Evaluarea programului:

- Fișe de evaluarea a cunoștințelor și atitudinilor elevilor participanți la program
- Fișe de evaluare a nivelului de satisfacție a elevilor în legătură cu participarea la program
- Fișă de observație a comportamentului elevilor - constatarea manifestărilor comportamentale ameliorate, a celor persistente.

PROIECT DE CONSILIERE COLECTIVĂ

Grupul țintă : elevi din clasele V-VIII

Tema: Suntem diferiți!

Modulul: Autocunoaștere și dezvoltare personală

Submodulul: Diversitatea culturală, etnică și individuală: consecințele și beneficiile diversității.

Durata: 50 minute

Tipul activității: consiliere colectivă (prima activitate din cadrul *Programului de educație în spiritul toleranței*)

- **Scopul activității:** Educația în spiritul toleranței și al valorizării diferențelor interindividuale;
- **Obiectivele activității de consiliere :**

1. Să definească noțiunea de „diversitate” și categoriile de trăsături care dau diferențele dintre oameni;
2. Să identifice efectele diversității interindividuale în grup;
3. Să identifice modalitățile de valorificare a diferențelor dintre oameni în activitatea de grup;
4. Să-și dezvolte atitudini de acceptare și înțelegere a diferențelor interindividuale;
5. Să identifice alternative de comportare pozitivă în situații conflictuale;
6. Să-și dezvolte abilitățile de comunicare interpersonală;
7. Dezvoltarea unui climat de încredere și respect reciproc;

- **Metode și procedee:** conversația, problematizarea, exercițiul, explicația
- **Forme de organizare a activității:** frontal, pe grupe, individual
- **Materiale:** fișe de lucru, foi fleapchart, pixuri, coli A4, un pachet de cărți de joc, prezentare PPt, calculator, videoproiector
- **Modalități de evaluare a activității:**
  - fișe de lucru ale elevilor
  - identificarea sentimentelor participanților la activitate prin autoevaluare

- **Material bibliografic:**

1. Băban, Adriana, *Consiliere educațională*, Editura Ardealul, Cluj-Napoca, 2001;
2. William J. Kreidler, *Rezolvarea conflictelor în școala secundară*, ESR (Educators for Social Responsibility), Cambridge, MA, 1997;
3. De Peretti, Andre, *Tehnici de comunicare*, Editura Polirom, Iași, 2001;
4. Banea Silvia, Morarasu V. Cristina, *Ghid de resurse practice pentru activitatea de consiliere și orientare a elevilor*, Iasi, Performantica, 2009;

Desfășurarea activității

➤ **Pasul 1: Exercițiul de spargere a gheții** (activitate individuală) – **3 min**

În grupe de câte doi, participanții discută timp de 1 minut după care, fiecare își prezintă partenerul, spunând trei aspecte pozitive care i-au atras atenția la partener.

Mesajul exercițiului: Fiecare om este unic și prețios prin potențialul de care dispune.

➤ **Pasul 2**

1. Stabilirea regulilor activității:(activitate frontală) - **2 min**

Deoarece pentru copii discuția despre diversitate poate fi sensibilă și amenințătoare, este important să se precizeze regulile activității (acestea vor fi scrise pe o foaie de fleap-chart și rămân expuse într-un loc vizibil pe toată durata activității):

- a. Vorbim doar despre noi;
- b. Ascultăm părerile colegilor;
- c. Vorbim pe rând;
- d. Oferim tuturor participanților ocazia de a se exprima;
- e. Discutăm situații și nu persoane;
- f. Întrebați-vă permanent „Ce învăț eu acum?”

2. Anunțarea temei activității (activitate frontală)– 2 min

Activitatea școlară, așa cum bine știm, se desfășoară într-un grup de elevi, între care, se stabilesc relații de colegialitate și chiar de prietenie. Formarea unui grup nu este ușoară, dimpotrivă, este un proces de durată. Oricum, chiar și odată format, un grup evoluează, adică se stabilesc noi și noi relații între membri, în funcție și de felul în care membrii înșiși evoluează.

Condiția pentru o bună dezvoltare a grupului este înțelegerea, acceptarea și valorizarea diferențelor ce există între membri. De aceea vă propun o serie de trei activități de consiliere pe tema diversității dintre oameni pentru ne dezvolta o atitudine tolerantă față de ceilalți și de rezolvare eficientă a conflictelor care au la bază diferențele dintre noi. Tema activității de astăzi este “Suntem diferiți!” și vom încerca să definim diversitatea, să vedem care sunt categoriile de trăsături care ne diferențiază și cum putem valorifica aceste diferențe în activitățile comune pe care le desfășurăm.

3. Definirea diversității (activitate frontală) -10 min

Participanții vor fi întrebați la ce se gândesc când aud cuvântul „diversitate” și prin ce sunt oamenii diferiți. Răspunsurile vor fi scrise pe tablă.

Li se va explica participanților că , diversitatea înseamnă diferența între persoane, în baza caracteristicilor lor. Aceste diferențe pot fi înnăscute, precum culoarea pieii sau sexul, sau dobândite, ca educația sau interesele. Unele sunt legate de trăsăturile de personalitate care ne caracterizează, altele sunt date de contextul în care ne aflăm. (Se va pune accent pe faptul că „diferențele între oameni” nu înseamnă „dezacord între oameni”).

Ați identificat/observat multe caracteristici prin care oamenii sunt diferiți unul față de altul. Un mod de a gândi asupra diferențelor este compararea cu un pachet de cărți de joc. Diversitatea umană poate fi asemănată cu cărțile dintr-un pachet de cărți care sunt de patru tipuri: inimă, pică, caro și treflă. La fel diversitatea se definește prin patru categorii de caracteristici. Cu unele dintre aceste cărți ne-am născut, pe altele le-am primit în timpul vieții.

Prima categorie este reprezentată de **Înșuririle personale** (cartea de inimă din pachetul de cărți). Ea cuprinde toate caracteristicile fizice și psihice cu care ne-am născut și pe care nu le putem schimba. Să vedem care dintre diferențele identificate de voi se regăsesc în această categorie? (Se analizează exemplele date de elevi și notate pe tablă și se grupează pe cele patru categorii/cărți. Câteva exemple sunt: culoarea pieii, culoarea ochilor, sexul, vârsta, etnia, nivelul de inteligență, memoria etc.

A doua categorie este **Educația**. (trefla din pachetul cu cărți). Cărțile **Educației** sunt interesele, ceea ce vă place și vă displace, preferința pentru științe sau arte și domenii de activitate, credințele și valorile personale.

A treia categorie este **Cultura** (caro din pachetul de cărți). **Cultura** înseamnă grupurile cu care ne identificăm (familia, grupurile de prieteni). Aceste cărți reprezintă stilul de viață al grupului, spre exemplu mâncarea, stilul îmbrăcăminte, petrecerea timpului liber. Ele de asemenea se referă la istoria împărtășită, credințele și valorile grupului. (Se analizează exemplele date de elevi și notate pe tablă și se grupează pe cele patru categorii/cărți.

A patra categorie este **Contextul** (cărțile de pică din pachet). Aceasta cuprinde trăsăturile date de zona geografică, statutul social și economic al oamenilor.

Împreună cu copiii, se grupează trăsăturile amintite de ei pe cele patru categorii (*vezi fișele din Anexe*).

Concluzia: Cărțile diversității sunt numeroase și influențează relațiile în grupuri.

4. Jocul “Asemănări și deosebiri” (activitate pe grupe) – 15 min

Participanții vor primi câte o carte din pachetul de joc și se vor grupa pe cele 4 tipuri – categorii ale diversității. În grupele astfel formate vor identifica o caracteristică ce îi aseamănă (specifică categoriei lor) și trei careacteristici care îi deosebesc. Răspunsurile vor fi notate pe câte o foaie și prezentate frontal de către un reprezentant.

Concluzia: Membrii unui grup dețin, în același timp, o serie de trăsături care îi fac asemanători dar și altele, care îi fac diferiți. Asemănarea duce la comunicare, punerea în comun a experiențelor iar diversitatea duce la îmbogățire prin schimbul de experiență.

Studiul de caz (activitate pe grupe) – 10 min

Copiii din clasa a VI-a participă la o campanie împotriva violenței. Ei trebuie să realizeze postere pe această temă. Aceștia s-au organizat și au exclus de la proiect pe elevii agresivi din clasă. Printre aceștia se află și George, un copil care a avut multe conflicte cu colegii săi. Deși a fost exclus din proiect, George a realizat singur un poster, pasiunea lui fiind desenul. La finalul campaniei, posterul care a primit premiul I și pentru care, întreaga clasă a fost apreciată, a fost cel al lui George.

Planul de discuții pe grupe:

Grupa 1. Ce trăsături aseamănă personajele din textul dat?

Grupa 2. Ce trăsături deosebesc personajele din textul dat?

Grupa 3. Care este atitudinea colegilor față de copiii agresivi?

Grupa 4. Cum ați fi procedat dacă ați fi fost în locul copiilor din clasa a VI-a?

Concluzia : Prin generalizarea unei trăsături negative a unei persoane punem o etichetă acelei persoane și îi ignorăm calitățile; Pentru a ajuta o persoană să aibă un comportament pozitiv, trebuie să valorizăm calitățile sale și să o sprijinim să diminueze punctele slabe.

5. Mesajul diversității (activitate pe grupe) – 10 min

Participanții sunt grupați câte patru și gândesc împreună un mesaj (o propoziție) prin care încurajează toleranța. Aceste mesaje vor rămâne afișate într-un loc vizibil pe toată durata desfășurării programului și vor încerca să țină cont de ele în relațiile dintre ei.

➤ Pasul 3 (3 min)

1. Prezentare PPT – *Promit* (idei legate de comportamentul tolerant)

(idei care vin să completeze mesajele pe care elevii înșiși le-au prezentat)

ANEXA 1 Studiu de caz

Copiii din clasa a VI-a participă la o campanie împotriva violenței. Ei trebuie să realizeze postere pe această temă. Aceștia s-au organizat și au exclus de la proiect pe elevii agresivi din clasă. Printre aceștia se află și George, un copil care a avut multe conflicte cu colegii săi. Deși a fost exclus din proiect, George a realizat singur un poster, pasiunea lui fiind desenul. La finalul campaniei, posterul care a primit premiul I și pentru care întreaga clasă a fost apreciată a fost cel al lui George.

GRUPA 1

Sarcina de lucru:

Ce trăsături aseamănă personajele din textul dat?

GRUPA 2

Sarcina de lucru:

Ce trăsături deosebesc personajele din textul dat?

GRUPA 3

Sarcina de lucru:

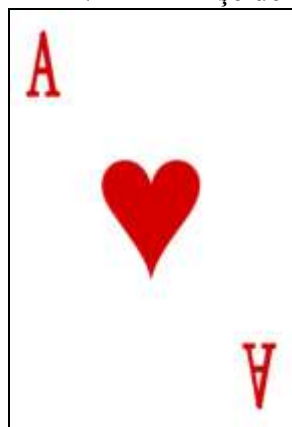
Care este atitudinea colegilor față de copiii agresivi?

GRUPA 4

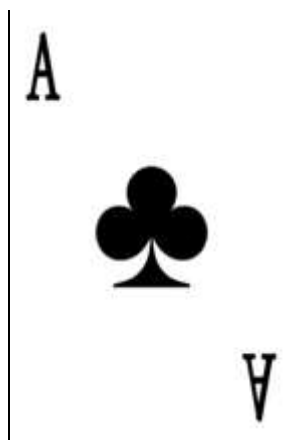
Sarcina de lucru:

Cum ați fi procedat dacă ați fi fost în locul copiilor din clasa a VI- a?

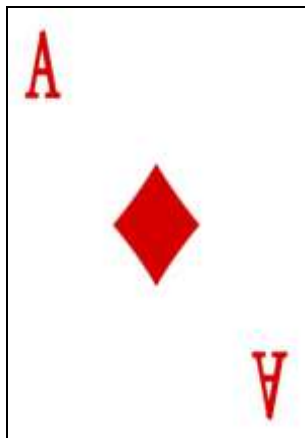
ANEXA 2 Fișe de lucru

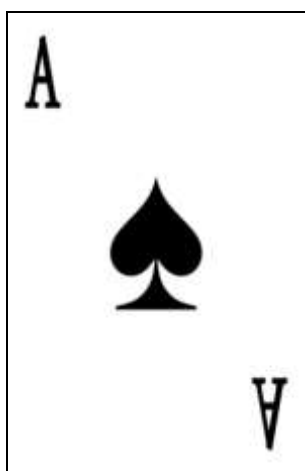
Însușirile personale

Educația

Cultura

Contextul

PROIECT DE CONSILIERE COLECTIVĂ

Clasele: IX- X

Tema: Alfabetul emoțiilor

Tipul activității: activitate ourdoor

Scopul și obiectivele activității:

- Consolidarea formelor vieții afective (emoții, sentimente, dispoziții)
- Crearea alfabetului emoțiilor pozitive și negative
- Ilustrarea varietății expresiilor emoționale umane pe obiecte din natură
- Formarea unei atitudini pozitive față de sine, alții și viață

Materiale necesare: acuarele, pensoane, hârtie colorată autocolantă, foarfece, materiale din natură, povestire

Timp alocat: 2 ore

Descrierea detaliată a activității:

1. Spargerea gheții: Se trasează o linie imaginară pe iarbă, între două repere naturale, doi copaci spre exemplu. Un capăt va fi polul emoțiilor pozitive iar celălalt capăt polul emoțiilor negative. Se citesc elevilor câteva situații posibile. Șase elevi voluntari vor lua o poziție pe axa emoțiilor pentru a demonstra reacția lor emoțională față de evenimentele respective. Situațiile sunt următoarele:

- ✓ Începând de săptămâna viitoare vei avea o nouă dirigintă.
- ✓ Ai primit nota 4 la lucrarea de la matematică.
- ✓ Părinții te lasă doar în week-end la calculator.
- ✓ Părinții ți-au cumpărat telefonul pe care ți l-ai dorit.
- ✓ Te-ai certat cu prietenul/prietena ta.
- ✓ Mergi pe holul școlii și doi elevi de la clasa vecină spun ” Uite-o pe tociara de la X C.
- ✓ Nu ai învățat lecția. Ești numit la ascultare orală.
- ✓ Profesorul apreciază modul cum ai efectuat tema la limba engleză.
- ✓ Te pasionează chimia. Participi la olimpiada etapa locală și obții premiul I.
- ✓ Scrii pentru prima dată un eseu în care exprimi și argumentezi opiniile personale. Captezi atenția colegilor și primești nota 10 cu felicitări.

Se discută cu elevii observatori următoarele aspecte:

S-au poziționat mai mulți elevi de-a lungul liniei imaginare în același loc?

Deși situația a fost aceeași, reacțiile au fost diferite. De ce s-a întâmplat acest lucru? (Oamenii gândesc diferit, se raportează diferit la același eveniment)

Se cere voluntarilor să exprime gândurile care li s-au activat în situațiile citite și apoi să exprime cum le-au influențat aceste gânduri emoțiile.

2. Alfabetul emoțional în natură

Printr-un brainstorming se identifică câte o emoție care începe cu câte o literă a alfabetului limbii române (acceptare, bucurie, curiozitate, dor, exasperare, furie, grațitudine etc.) Alfabetul emoțional al grupei se scrie pe o coala flip-chart.

Elevii se așează în șir după data nașterii. Se formează patru grupe corespunzătoare celor patru anotimpuri. Fiecare grupă va trebui să reprezinte pe materiale din natură (pietre, pământ, frunze, trunchiuri de copac), două emoții pozitive și două negative din alfabetul emoțional. Timpul de lucru este de 30 minute. La final se va organiza Turul galeriei, celelalte grupe trebuind să recunoască emoțiile exprimate de colegii lor pe materialele din natură.

3. Joc de rol

Se împart grupelor următoarele cazuri:

1. Părinții Georgianeii au hotărât să divorțeze. Tatăl consumă alcool și devine agresiv. În fiecare seară sunt certuri. Georgiana se pregătește cu greu pentru examenul de bacalaureat în aceste condiții. Obiectivul ei este să se înscrie la admitere la Academia de Științe Economice, ea locuind în Iași. Mama îi reproșează că o lasă singură cu sora mai mică în acest conflict familial iar tatăl spune că e doar un capriciu provizoriu al fetei și “c-o să-i treacă de capitală”. Georgianeii îi este greu să ia o decizie în lipsa susținerii părinților și se simte vinovată și dezamăgită.
2. Dianeii i-au plecat părinții în străinătate în urmă cu trei ani. Ea și cei doi frați au rămas în grija buniciei. De două luni, bunica a făcut un infarct. Toate responsabilitățile (cumpărături, gătit, spălatul hainelor, plata facturilor, curățenia) au rămas pe umerii

copiilor. Diana este șef de grupă, fiind cea mai mare. Pregătirea lecțiilor a trecut pe planul al doilea și rezultatele școlare sunt în vizibil regres. Diana e tristă, plânge în timpul nopții și nu a povestit nimănui despre problemele ei.

Se cere elevilor ca, în aceleași grupe, să creeze un joc de rol, corespunzător situațiilor de mai sus, în care problema să se rezolve în mod favorabil. Vor folosi recuzita alfabetului emoțional din natură. Fiecare elev din grupă va trebui să interpreteze un rol.

Se discută rezultatele muncii pe grupe și se sintetizează informațiile pe următoarele idei:

- ✓ Fiecare problemă are o rezolvare.
- ✓ Este important să cerem ajutor.
- ✓ Este important să identificăm în jurul nostru persoane care ne pot ajuta.
- ✓ Fiecare ar trebui să se implice atunci când o persoană din jurul nostru are o problemă.

4. Joc “Inima zdrobită”

Materiale: Câte o inimă de culoare roșie decupată dintr-o coală A₄ pentru fiecare participant
Desfășurare:

- ✓ Listați pe o coala flip-chart 21 de comentarii jignitoare pe care elevii le-au auzit sau le-au folosit vreodată unii la adresa altora. De exemplu, “nu ai fost invitat”, “nu ai ce căuta cu noi”etc
- ✓ Listați apoi 21 de afirmații pozitive, plăcute pe care ei le-au auzit sau le-au exprimat unii la adresa altora. Încurajați-i să se gândească la lucruri care-i ajută atunci când sunt speriați, singuri, furioși, excluși, nesiguri, etc.
- ✓ Apoi citiți lista cu cuvinte jignitoare. De fiecare dată când citiți o expresie dureroasă cereți copiilor să îndoiască să facă un pliu pe inima pe care o au în față. (după ce citiți câteva expresii verificați dacă toată lumea a făcut îndoiturile corect). Inimile arată oarecum diferit dar toate sunt cu cicatrice.
- ✓ Urmează să citiți lista cu expresii plăcute. Regulile sunt de data aceasta următoarele: după fiecare 7 lucruri plăcute diferite cereți elevilor să desfacă o îndoitură a inimii.

Discuții:

Împărtășiți cu clasa faptul că e nevoie de cel puțin 7 lucruri plăcute pentru a șterge o remarcă pozitivă. Chiar dacă dezdoim toate pliurile, rămân urmele.

5. Activitate de follow-up

Se citește elevilor o poveste în care se ilustrează modalități de a ne raporta la situații nefavorabile.

Fabula crizei

"A fost odată ca niciodată un biet lustragiu care își câștiga existența, da, ați ghicit, lustruind pantofii domnilor care intrau și ieșeau dintr-o clădire impozantă din centru. Niciodată nu știuse exact ce clădire este aceea în fața căreia lucra de ani de zile, poate era o bancă, poate era sediul bursei, poate vreun minister important, însă domnii bine îmbrăcați care intrau acolo se opreau adeseori la el pentru a-și lustrui pantofii.

Lustragiul nostru era priceput în ceea ce făcea, folosea numai cremă de pantofi de cea mai bună calitate și era vesel și optimist. Într-un cuvânt era mulțumit cu munca lui, iar clienții lui la fel, așteptându-și răbdători rândul la lustruit.

Într-o zi însă s-a oprit la el un client nou, mai deosebit de ceilalți care l-a întrebat prietenos: “Ce faci aici? Ce-i cu tine așa de vesel? Nu ți-a spus nimeni de criza financiară?”

Ce-i drept nu-i spusese nimeni, nici unul dintre domnii aceia bine îmbrăcați care intrau în bancă sau ce-o fi fost acolo, probabil toți la curent cu criza.

“Poate nu le pasă de tine sau poate n-au avut suflet să îți spună, însă criza financiară e pe drum și ne va afecta absolut pe toți, nu va scăpa nimeni, nici măcar tu, un biet lustragi. Așa că dacă ai un dram de minte îți iei măsurile din timp, ca să nu fii luat pe nepregătite. Aceasta e meseria mea, sunt expert, știu ce vorbesc.”

După plecarea domnului binevoitor lustragiul nostru rămase pe gânduri. Poate că întradevăr nici unul dintre clienții lui nu îl considerase demn să îl pună la curent cu criza financiară. Noroc cu domnul cel prietenos care îi voia binele. Așa că lustragiul a început să ia măsurile încât să nu fie luat pe nepregătite de criza financiară. Pentru început folosea mai puțină cremă de pantofi și mai de proastă calitate.

Apoi a început să aloce mai puțin timp fiecărui client - după cum se spune, “time is money”. A început să socializeze mai puțin cu aceștia, criza e criză, nu mai e timp de “smalltalk”. Preocupat de criza financiară devenise îngândurat, tăcut și își făcea treaba de mântuială. Așa că încetul cu încetul clienții fideli cărora le plăceau veselia și calitatea muncii lustragiului au început să se rărească. Iar lustragiul nostru cu fiecare client pierdut era mulțumit într-un fel ciudat că domnul cel binevoitor a avut dreptate.

“Ce m-aș fi făcut dacă expertul nu m-ar fi prevenit la timp? Acum aș fi fost probabil luat pe nepregătite de criza financiară.”

PROIECT DE CONSILIERE COLECTIVĂ

Clasa: a X a

Tema: „Adolescentul responsabil în liceu”

Durata: 60 min.

Competența generală: Explorarea resurselor personale care influențează adaptarea la „viața” de liceu

Valori și atitudini: respect și încredere în sine și în ceilalți

Obiective:

- ✓ să definească termenii: autoritate, drepturi, responsabilități
- ✓ să argumenteze importanța autorității și a respectării normelor
- ✓ să identifice corect regulile și responsabilitățile școlare
- ✓ să analizeze corect comportamentele școlare inadecvate
- ✓ să înțeleagă legătura între gânduri, emoții și comportamente

Resurse procedurale:

- ✓ dezbateră (discuția de grup)
- ✓ conversația
- ✓ dialogul
- ✓ explicația
- ✓ problematizarea

Resurse materiale :

- ✓ cutie cu bilete
- ✓ tablă
- ✓ coli de flipchart
- ✓ creioane colorate
- ✓ markere

- ✓ prezentare PPT „Codul Bunelor Maniere”

Organizarea elevilor: pe grupe 4-5 elevi

Scenariul activității

Se motivează elevii să extragă dintr-o cutie bilețele cu următoarele cuvinte pe care să le explice: părinți, profesori, patron, salariat, copii, elevi, autoritate, director, responsabilități, drepturi, obligații, sancțiuni, democrație, reguli.

Se clarifică faptul că autoritatea are de-a face cu reguli, norme, legi, dar și cu persoane care au DREPTUL să spună altora ce să facă sau să nu facă (exemplu: părinții - copiilor, profesorii - elevilor etc.)

Se provoacă elevii la un exercițiu de imaginație:

„Ce se va întâmpla dacă într-o zi ar afla că nu mai există legi, poliție, judecători, sau reguli în școală sau directori?”

„Ce probleme ar apărea?”

„Cine ar mai apăra drepturile cetățenilor / elevilor?”

Activitatea 1

Se realizează un brainstorming cu privire la regulile școlii dar mai ales **ale clasei** și se scriu pe tablă.

Activitatea 2:

Fiecare grupă va relata o situație critică, un incident (chiul, deposedare de bunuri personale, ironie, tachinare, insulta, imbrâncire, lovire, bătaie, încăierare etc.) care s-a finalizat într-un mod echitabil pentru părțile implicate.

Rolurile membrilor grupelor:

- ✓ **rezumatorul** - va povesti întâmplarea
- ✓ **clarificatorul** - prezintă pozițiile și interesele părților
- ✓ **gânditorul** - oferă alternative, prezentând avantaje și riscuri pentru fiecare soluție
- ✓ **justițiarul** - alege soluția corectă, echitabilă și dă verdictul.

Se subliniază ideea că regulile trebuie respectate pentru o bună funcționare a desfășurării activității instructiv-educative, că fără ele ar fi haos și nu ne-am mai simți în siguranță.

Cunoașteți pedepsele pentru fapte ce se abat de la regulamentul de ordine interioară al școlii în care învățați? Enumerați-le și precizați abaterile pentru care se aplică.

Activitatea 3

Pe grupe, sarcinile sunt de a analiza situațiile date după următoarea schemă:

A Evenimentul activator	B Gânduri	C Emoții, comportamente

Situația 1- Începând de săptămâna viitoare vei avea o nouă dirigintă.

Situația 2- Ai primit al doilea 3 la matematică.

Situația 3- Părinții tăi te lasă doar în week-end la calculator.

Situația 4- Te-ai certat cu prietena/ul ta/tău.

Situația 5- Părinții ți-au cumpărat telefonul pe care ți l-ai dorit.

Concluzii:

Putem scăpa de sentimentele neplăcute și putem schimba comportamentele nepotrivite prin disputarea gândurilor, credințelor iraționale.

DOAR EU SUNT RESPONSABIL DE CE SIMT ȘI CE FAC!

Activitatea 4

Vizionare prezentare PPT “Codul Bunelor Maniere”

Activitatea 5

„Copacul mesajelor pozitive”- elevii vor scrie pe post-itudini mesaje pozitive, lipindu-le în coroana copacului. (Pot, Sunt capabil, Îmi este pe zi ce trece din ce în ce mai bine etc.)

Concluzie

Este foarte important să gândești pozitiv și flexibil. Dacă VOCEA ta interioară va fi pozitivă, vei înregistra programe care îți vor face viața frumoasă și ușoară.

Așa că, oprește-te de fiecare dată când observi că te gândești la ceva negativ, și înlocuiește repede cu un gând pozitiv. Cu timpul, îți vei antrena mintea să genereze doar gânduri pozitive, iar subconștientul va genera situații minunate, îmbunătățindu-ți astfel simțitor calitatea vieții.

Astfel vei avea controlul propriilor gânduri și emoții, vei fi responsabil de propriile comportamente, VEI FI ADEVĂRATUL TĂU ȘEF.

Povestire “Casa ta”

“Un bătrân tâmplar se afla în pragul pensionării. Era încă în putere de aceea patronul său îl mai dorea la lucru în echipa sa. Cu toate acestea bătrânul era hotărât să se retragă, pentru a duce o viață mai liniștită alături de familie. Renunță la un salariu bun dar preferă liniștea. Cu părere de rău pentru pierderea unui meșter așa de priceput, patronul îi ceru să mai construiască doar o singură casă. Bătrânul acceptă, însă nu mai punea suflet în ceea ce făcea. Chema ajutoare nepricepute și folosea scânduri nepotrivite. Și lui îi era rusine de cum arăta ultima lucrare. Când, în cele din urmă o isprăvi, patronul veni să o vadă. Îi dăruie tâmplarului cheia de la intrare, zicându-i:

- Aceasta este casa ta, darul meu pentru tine!

Tâmplarul rămase uimit. Ce mare rusine! Dacă ar fi știut că își zidește propria casă, atunci ar fi făcut-o cu totul altfel.”

Așa e și cu noi. Ne construim viețile, punând în ele adeseori nu tot ceea ce e mai bun. Apoi, cu uimire, realizăm că trebuie să trăim în casa pe care tocmai ne-am construit-o. Dacă am putea-o reface, am face-o mult diferită. Însă nu ne putem întoarce înapoi. Ia aminte! Tu ești tâmplarul. În fiecare zi bați un cui, așezi o scândura sau ridici un perete. Viața e întocmai cum îți o clădești. Alegerea pe care o faci azi zidește casa în care vei locui mâine. Deci nu uita: ce faci, te face!

4.3. Strategii de intervenție la nivel individual

4.3.1. Modele de consiliere individuală a agresorului și a victimei

A. Modelul ABC comportamental – conform căruia actul violent apare ca și comportament învățat, inițiat de stimuli și menținut prin consecințe.

Implicații pentru intervenție:

a. Etapa de evaluare

- descrierea clară a comportamentului țintă (frecvență, intensitate, durată, etc) și a contingențelor comportamentului (stimulii care îl inițiază și consecințele sale); de exemplu, este important să fie cunoscute locul în care apare mai degrabă comportamentul violent, persoanele implicate, tipul de provocare la care servește comportamentul ca și răspuns, etc. precum și consecințele pe termen lung ale comportamentului - dacă duce la reducerea momentană a tensiunilor în grup, la creșterea respectului celorlalți, etc; poate fi evaluată și măsura în care elevul este expus la modele de comportament agresiv (în familie, în școală, etc.)

- instrumente: fișa de monitorizare a comportamentului în termenii modelului

b. Obiectivul intervenției:

- reducerea nivelului comportamentelor agresive

c. Metode și strategii de intervenție

- managementul contingențelor (auto-management, management prin intermediul părinților și profesorilor)

- contractul de contingențe

- intervenție asupra mediului atunci când acesta oferă modele neadecvate (inclusiv consiliere cu familia)

- modelarea comportamentelor nonagresive

- instrumente: fișele de monitorizare a comportamentului, materiale - casete, povestiri pentru modelarea comportamentului nonagresiv

B. Modelul ABC cognitiv - comportamentul violent ca și consecință a credințelor disfuncționale

a. Etapa de evaluare

- evaluarea măsurii în care comportamentul este asociat cu anumite credințe iraționale (ex. toleranță scăzută la frustrare, evaluare globală) sau emoții disfuncționale

- instrumente: scale de credințe iraționale (ABS), scale ale emoțiilor disfuncționale (ex. POMS), fișe de lucru pentru evaluarea emoțiilor și credințelor într-o situație dată

b. Obiectivul intervenției:

- reducerea comportamentelor agresive prin reducerea credințelor iraționale și emoțiilor disfuncționale asociate acestora

c. Metode și strategii de intervenție

- disputarea credințelor iraționale, modelarea credințelor raționale, etc.

- aplicarea unor tehnici de management al furiei

- instrumente: fișe de automonitorizare a emoțiilor, caiete de exerciții, materiale educative/informative.

C. Modelul psihopatologiei - comportamentul violent ca și expresie/simptom a unei tulburări psihice

a. Etapa de evaluare

- evaluarea măsurii în care comportamentul agresiv este asociat prezenței unei categorii nosologice;
- posibile ipoteze: tulburare depresivă, tulburarea comportamentului opozant, ADHD etc.; evaluarea este necesară în special atunci când comportamentul agresiv este foarte frecvent sau are intensitate mare;
- instrumente: KID- SCID;

b. Obiectivul intervenției:

- eliminarea simptomelor respectivei tulburări

D. Modelul comportamentului asertiv - comportamentul violent, ca și comportament agresiv, opus comportamentului asertiv și pasiv

a. Etapa de evaluare - poate fi evaluată frecvența relativă a comportamentului agresiv, pasiv și asertiv;

- Instrumente - ghid de interviu, scale de asertivitate

b. Obiectivul intervenției:

- reducerea nivelului comportamentelor agresive și pasive și creșterea nivelului comportamentelor asertive

c. Metode și strategii de intervenție

- training asertiv; educație, jocuri de rol, exerciții pentru creșterea asertivității
- instrumente: materiale informative legate de asertivitate, instrumente de autoevaluare, fișe de lucru.

Fișă de monitorizare a comportamentului

NUMELE ELEVULUI : _____ CLASA : _____

Comportament	Data / ora	Contextul (locul)	Persoane implicate / prezente	Antecedente	Consecințe pe termen scurt (imEDIATE)	Consecințe pe termen lung

BIBLIOGRAFIE:

CJRAE Cluj, 2009, „Proceduri de intervenție și gestionare a situațiilor de violență în mediul școlar”

4.3.2. Studiu de caz - Violența în școală

Problematica cazului: manifestarea comportamentelor agresive în mediul școlar

SECȚIUNEA 1

1. Date biografice semnificative despre elev

Nume și prenume: Cristian R.

Data nașterii: 12 08 1996

Sexul: masculin

Vârsta: 14 ani

Nivel de studii: gimnazial

Locul nașterii: Iași

Domiciliu legal în momentul efectuării anchetei: Iași

2. Situația școlară:

– **rezultate la învățătură:** Elevul are rezultate școlare peste medie (mediile generale pe parcursul ciclului gimnazial fiind cuprinse între 9,27 – 9,54). În fiecare an școlar a obținut premiu (de la premiul al III-lea până la premiul I)

– **stare disciplinară:** Elevul nu a avut până în clasa a VII-a nota scăzută la purtare deși s-a remarcat prin ieșiri impulsive, conflicte dese cu colegii. Aceste conflicte de cele mai multe ori se limitau la violență verbală dar au existat și episoade de agresivitate fizică. În clasa a VII-a elevul a avut nota scăzută la purtare ca urmare a implicării acestuia în mai multe conflicte care au presupus violență fizică pe care le-a provocat sau în care s-a implicat în mod activ.

3. Situația socială:

- **nivel socio – economic.** Elevul provine dintr-o familie cu venituri medii (salariile cumulate ale ambilor părinți ajungând la aproximativ 3000 de lei pe luna). Atât mama cât și tatăl au studii medii (liceul) și au avut ocupația de vatman (la momentul actual sunt plecați în Italia la muncă).

– **condiții materiale** Condițiile materiale ale familiei sunt bune. Au o casă la periferia orașului Iași. În același timp, au și o gospodărie cu animale. Pentru a reuși îngrijirea acestei gospodării locuiesc împreună cu bunica din partea mamei.

– **apartenența religioasă.** Elevul, împreună cu familia sa, aparține religiei creștin –ortodoxe.

– **nivelul cultural, valori de bază ale familiei.** Familia valorizează școala ca modalitate de ascensiune socială, l-a încurajat atât pe Cristian cât și pe sora lui mai mare să învețe pentru a “ajunge ceva în viață”. Chiar dacă au absolvit liceul părinții provin dintr-o pătură socială popular –muncitorească și aderă la valori specifice acesteia: stabilitate, suport în cadrul familiei nucleare și largite, prosperitate materială și financiară.

4. Date de identificare a părinților

a) mama elevului

Nume și prenume: Elena R.

Vârsta: 42

Domiciliul legal în momentul efectuării anchetei: Iași

Studii: liceul

Profesia / ocupația: vatman (în momentul actual menajeră în Italia)

b) tatăl elevului

Nume și prenume: Dumitru R.

Vârsta: 45

Domiciliul legal în momentul anchetei: Iași

Studii: liceul

Profesia / ocupația: vatman (în momentul actual muncește ca muncitor constructor în Italia)

c) Componenta familiei elevului (surori și frați)

Nr.crt.	Nume și prenume	Vârsta	Ocupația	Domiciliu legal	Grad de rudenie	Stare civilă
1	Luiza R.	20	studentă	Iași	soră	necăsătorită

5. Date relevante privind comportamentul părinților în familia de origine

Ambii părinți provin din familii nucleare stabile cu care țin legătura în continuare și pe ajutorul cărora se bazează în continuare. Nu au fost implicați în situații conflictuale și s-au integrat atât în grupul familial cât și în cel social mai larg.

SECȚIUNEA 2

1. Istoricul cazului.

Cristian R este mezinul unei familii cu doi copii. Diferența dintre el și sora sa este de șase ani. Cristian a beneficiat de o protecție mai mare din partea părinților și bunicilor care au considerat că, fiind mai mic, are nevoie de o atenție specială. Încă din primii ani de școală a avut rezultate școlare bune, familia construindu-i o imagine de sine supraestimată. Reacțiile de tip impulsiv și demonstrativ i-au fost tolerate considerându-se că fac parte din personalitatea lui. I-au fost încurajate atribuirile de tip extern date diverselor eșecuri cu care s-a confruntat, familia promovând ideea că nu este responsabil pentru nereușite și că acestea se datorează celorlalți sau condițiilor externe (colegi, o învățătoare neînțelegătoare, invidia celorlalți ș.a).

Sora mai mare a fost un elev linistit care s-a adaptat și integrat școlar cu ușurință. Aceasta a avut rezultate școlare peste medie și s-a remarcat ca un elev model. Rezultatele școlare bune ale lui Cristian din primii ani de școală au creat așteptări și reprezentări similare ale părinților față de adaptarea și integrarea sa școlară. Aceștia nu au acordat o atenție specială facilitării integrării sale școlare. De cele mai multe ori la ședințele cu părinții participa sora sa.

Când Cristian a ajuns în clasa a V-a iar sora în clasa a X-a părinții au hotărât să plece la muncă în Italia, mai întâi mama și apoi tata. Motivul plecării a fost necesitatea de a susține cheltuielile din ce în ce mai mari ale familiei. Sora mai mare a rămas responsabilă cu întreținerea gospodăriei și îngrijirea lui Cristian. Bunica din partea mamei a rămas în continuare cu ei în gospodărie ajutându-i la nevoie. După ce Luiza a terminat liceul și a devenit studentă s-a mutat cu prietenul său lăsându-l pe Cristian în grija bunicii.

Părinții țin legătura cu familia de acasă, vorbind la telefon (destul de rar) și trimițând bani. Pe tot parcursul traseului școlar Cristian s-a manifestat impulsiv, având reacții de necontrolat în momentul în care era atacat verbal sau atunci când se considera nedreptățit. Deși atât părinții cât și sora lui știau de aceste episoade nu au realizat nicio intervenție în această direcție considerând fie că nu este ceva foarte grav, fie că nu au ce face.

2. Inventarul evenimentelor agresive manifestate de elev și descrierea comportamentelor agresive – acuzele principale și consecințele

2.1 Contextul familial

În familie Cristian R. nu a avut episoade impulsiv – agresive grave care să atragă atenția părinților. Aceștia, de cele mai multe ori, i-au satisfăcut solicitările și i-au cultivat o imagine de sine supraestimată, evitând astfel apariția conduitelor agresive în familie și întărindu-i în același timp paternuri de gândire disfuncționale.

2.2. Contextul școlar

Cristian R. a obținut rezultate școlare peste medie, în clasele I-IV a obținut premiul I, în clasele gimnaziale a obținut premiile II și III. Clasa din care face parte este de nivel mediu, colegii săi

provenind din familii, în mare parte, popular – muncitorești. O parte semnificativă a părinților acestor elevi sunt plecați să muncească în afara granițelor țării.

Cristian R. s-a remarcat în rândul elevilor clasei prin seriozitate, perseverență și un nivel de aspirație ridicat. Este văzut de ceilalți ca un toțilar al clasei, de multe ori provocându-l. Cristian R. are un puternic resentiment la adresa colegilor săi, recurgând deseori la pâă.

2.3. Contextul social

Cristian provine dintr-un mediu social relativ modest dar școala la care a fost înscris de către părinții săi este una de elită în care mulți dintre elevi provin din medii sociale ridicate. Chiar dacă familia sa nu a dus lipsa de venituri aceasta nu dispune de însemne sociale ”ale prosperității: mașini, haine de “firmă”, tehnologie de ultimă generație.

SECȚIUNEA 3

1. Evaluarea psihologică

Pentru identificarea factorilor psihologici care determină comportamentele impulsiv – agresive ale lui Cristian R. a fost utilizat *Inventarul pentru evaluarea ostilității A.H.Buss, E. Durkee*.

Rezultatele obținute au evidențiat un nivel de ostilitate ridicat (scorul total obținut fiind 50) iar factorii la care valorile scorurilor au fost peste medie sunt: suspiciune, resentiment, atentat, iritabilitate, ostilitate verbală.

Profilul psihologic evidențiat de rezultatele anterioare ne arată faptul că subiectul atribuie eșecurile personale celorlalți. Drept urmare, atitudinea sa față de aceștia este una de gelozie și suspiciune, considerând că beneficiază de o tratare incorectă și că alții urmaresc să-l lezeze. Astfel, ostilitatea sa se proiectează asupra celor din jur (mai ales colegi de clasă sau covârșnici). Această ostilitate poate lua forma atât a ostilității verbale (țipete, strigăte, hipercriticism, amenințări) dar și a violentei fizice reale, existând și voința de a folosi violența. Ca un element potențator se evidențiază impulsivitatea și lipsa de control care pot fi percepute ca o stare de iritabilitate generală. Astfel, acesta se poate manifesta prin explozii violente la cea mai mică provocare, prin izbucniri de „pierdere a firii”, nemulțumire acută sau grosolonie.

2. Antecedente medicale (boli de care suferă)

Fără antecedente medicale.

3. Evenimente traumatice sau stresante

Plecarea părinților la muncă în străinătate au constituit un eveniment stresant în viața lui Cristian, acesta trecând de la supraprotecție la situația în care, chiar dacă beneficiază de sprijinul bunicii și surorii mai mari, este nevoit să se autoîngrijească, să-și rezolve singur problemele, să-și gestioneze conflictele intra și interpersonale.

4. Simptome cognitive, emoționale și comportamentale

Cristian R. este un elev care devine violent atunci când este provocat, atunci când consideră că este tratat incorect sau când imaginea de sine este atinsă. Nu are inițiativa atacurilor violente. De cele mai multe ori reacționează la jigniri, la hărțuiri, la agresiuni fizice, nu este un inițiator al acestora. Comportamentul cel mai frecvent adoptat este unul de retragere / izolare. Nu s-a integrat niciodată în cadrul grupului clasă, a fost totdeauna un elev marginalizat care nu a reușit să-și facă prieteni nici printre colegii de clasă nici în afara acesteia. Îl caracterizează în special toleranța scăzută la frustrare, controlul emoțional scăzut, abilitățile de comunicare scăzute și reacțiile impulsive. La nivel cognitiv prezintă distorsiuni de tipul: „toți trebuie să se poarte frumos cu mine, când am dreptate ceilalți trebuie să fie de acord cu mine” ș.a).

6. Recomandările consilierului școlar

În vederea diminuării comportamentelor violente și a integrării lui Cristian R. în grupul clasă, consilierul școlar a realizat activități de consiliere individuală care au vizat dezvoltarea abilităților sociale, a abilităților de comunicare asertivă și a controlului emoțional. În același timp s-a încercat reîncadrarea cognitivă a anumitor evenimente provocatoare de comportamente violente și combaterea distorsiunilor cognitive. Au fost utilizate metode și procedee precum: studiul de caz, exerciții de empatie, joc de rol ș.a.

Consilierul școlar a recomandat realizarea de către profesorul diriginte a unor activități care să faciliteze identificarea de către elevi a caracteristicilor comportamentului violent și a victimizării, a formelor violenței școlare, a cauzelor care conduc la apariția violenței, a abilităților necesare pentru a diminua apariția comportamentelor violente ș.a. A recomandat, de asemenea, o serie de metode și tehnici care ar putea fi utilizate de către profesorul diriginte: discuțiile în grupuri mici, dezbaterile, exercițiile, studiile de caz, jocurile de rol ș.a. Aceste activități pot fi realizate atât în spațiul formal (în timpul orei de dirigenție) cât și în spațiu nonformal (excursii, vizite, concursuri etc.).

Cap. 5. Care sunt documentele legislative care reglementează activitatea de prevenire și reducere a violenței?

Legislația privind prevenirea violenței și creșterea siguranței în școli apare ca urmare a statisticilor din mass-media și cercetări oficiale care raportează o creștere spectaculoasă a fenomenului violenței școlare în ultimele trei decenii în mai multe țări ale lumii, astfel încât escaladarea violenței în școală a devenit cea mai vizibilă evoluție din câmpul educației formale. Mai cu seamă în prezent, cultura adolescenților pare a fi centrată pe violență, fenomen la care au contribuit familia, școala, industria divertismentului și mass-media. Dacă în fazele de început ale educației școlare predomină violența profesorului asupra elevilor, democratizarea educației a antrenat o deplasare a violenței către elevi, canalizând-o dinspre elevi spre profesori. Pe de altă parte, violența în școală este una din cele mai vizibile forme de violență împotriva copiilor, iar sensibilizarea publicului și intoleranța lui față de aceasta a crescut în ultimii 10 ani, multe guverne europene luând decizia de a introduce violența pe agenda lor politică. Pe ansamblu, datele existente demonstrează că violențele școlare au o tendință constantă de creștere, atingând rata cea mai înaltă la nivelul învățământului gimnazial și liceal; din punct de vedere al distribuției pe sexe, violențele sunt cele mai des întâlnite la băieți, atingând frecvența maximă în jurul vârstei de 15 ani. De exemplu, Youth voices, o anchetă UNICEF din anul 2001 asupra opiniilor, temerilor, speranțelor și viselor copiilor – eșantionul de populație din țara noastră fiind de 400 de copii și adolescenți între 8 și 17 ani, dintre care 97 cuprinși în sistemul de educație publică – a pus în evidență ca 39% dintre subiecți au declarat că se confruntă cu violență și comportament agresiv/violent în școală.

Urmare a inițiativei Consiliului Europei, tineri din întreaga Europă au redactat Carta Europeană pentru o școală Democratică fără Violență, având la bază valorile și principiile fundamentale împărtășite de toți europenii, în special pe cele stabilite în Convenția europeană a drepturilor omului și libertăților sale fundamentale. Printre prevederile sale, cele mai importante și general valabile, aplicate conceptului de școală democratică, se referă la dreptul tuturor elevilor la o școală sigură și fără violență, la libertate de exprimare fără a fi discriminați sau reprimăți, obligația comunității școlare ca elevii să fie conștienți de drepturile și îndatoririle lor, funcționarea în fiecare școală a organismului de decizie democratic ales, compus din reprezentanți ai elevilor, profesorilor, părinților și ai altor membri ai comunității școlare, acolo unde este cazul, toți aceștia având drept de vot, rezolvarea conflictelor în mod neviolent și constructiv, în parteneriat cu toți membrii comunității școlare, în condițiile în care toate școlile au personal și elevi pregătiți să prevină și să rezolve orice conflict în mod prompt, prin consiliere și mediere. În fine, pornind de la premisa că școala este parte a comunității locale, Carta prevede cooperarea și schimburile de informații cu partenerii locali, în scopul prevenirii și rezolvării problemelor.

În România, studiul efectuat de către Reprezentanța UNICEF România, Ministerul Educației și Cercetării, Institutul de Științe ale Educației și Institutul de Criminalistică referitor la violența în școala românească au evidențiat un anume specific datorat, în principal, următorilor factori:

- tensiunile sociale asociate perioadei de tranziție au cunoscut o difuzie la nivelul școlii;
- procesele de schimbare sunt întotdeauna însoțite de tensiuni;
- democratizarea școlii a impus nevoia unor reevaluări de rol, de statut, de norme și valori ale actorilor;

- efecte ale mass-media asupra dezvoltării copiilor.

Instituțiile școlare au rol important în prevenirea fenomenelor de violență. Atribuțiile și responsabilitățile acestora sunt instituite explicit în legislația națională referitoare la drepturile copilului și la modalitățile de control, prevenire și intervenție specifice în cazurile în care minorii sunt victime sau autori ale diverselor acte de violență. Principalele tipuri de activități de prevenție a fenomenelor de violență organizate la nivelul unei unități de învățământ sunt:

- acțiuni de conștientizare de către elevi a efectelor negative ale violenței organizate în majoritatea instituțiilor;
- organizarea unor întâlniri și discuții cu autorități din poliție;
- organizarea unor activități cu părinții pe tema prevenirii violenței școlare;
- dezvoltarea unor programe de formare a cadrelor didactice privind managementul clasei, dezvoltarea abilităților de comunicare, rezolvarea de conflicte.

Alte măsuri pentru a preveni violența pot fi luate în cadrul programelor de formare, proiectelor sau întâlnirilor, pot fi introducerea în curriculumul la decizia școlii (CDS) a unor teme privind dezvoltarea abilităților de comunicare, rezolvarea de conflicte, promovarea cooperării; participarea/implicarea elevilor în proiecte care vizează reducerea violenței școlare; organizarea de lectorate cu părinții; organizarea de activități culturale cu implicarea copiilor de etnii și vârste diferite, la care participă, alături de elevi, părinți și profesori; schimburi de experiență între școli pe tematica prevenirii violenței; activități extrașcolare în care au fost observate și analizate fenomene de violență școlară; concursuri între clase, organizarea de spectacole, scenete vizând prevenirea violenței.

Sub eticheta „violență” descoperim o diversitate de forme de conduită, care descriu, sub aspectul intensității, o linie continuă: la intensitatea cea mai mică, violența presupune confruntarea vizuală, poreclirea, tachinarea, ironizarea, imitarea în scop denigrator; refuzul de a acorda ajutor, bruscarea, lovirea cu diverse obiecte, palmuirea, împingerea, înjunghierea și împușcarea sunt forme de intensitate crescută ale violenței – ultimele forme fiind mai puțin întâlnite/deloc în țara noastră.

Fenomenul violenței școlare trebuie analizat în contextul apariției lui. A gândi strategii, proiecte de prevenire a violenței școlare înseamnă a lua în considerare toți factorii (sociali, familiali, școlari, de personalitate) ce pot determina comportamentul violent al elevilor. Școala joacă un rol important în prevenirea violenței școlare. În literatura de specialitate se vorbește de trei tipuri de prevenție pe care le poate asigura școala și care se completează reciproc:

- o prevenție primară, care se poate realiza foarte ușor de către fiecare profesor și se referă la dezvoltarea unei atitudini pozitive față de fiecare elev, exprimarea încrederii în capacitatea lui de a reuși;
- o prevenție secundară, ce pleacă de la faptul că școala reprezintă un post de observație privilegiat al dezvoltării intelectuale și afective a elevului, iar profesorul, printr-o observare atentă a acestuia, poate repera efectele unor violențe la care elevul a fost supus în afara mediului școlar;
- o prevenție terțiară, ce are în vedere sprijinul direct adus elevilor care manifestă comportamente violente; acesta urmărește prevenirea recidivei și presupune adoptarea unor măsuri după producerea comportamentului violent.

Pentru ca școala să își asume acest rol de prevenire și de stăpânire a fenomenului violenței, prima investiție trebuie făcută în domeniul formării profesorilor. Este nevoie de formare specifică, în măsură să permită satisfacerea cerințelor elevilor „cu probleme”.

Organizarea unor cursuri de formare a profesorilor pentru a face față lucrului cu clase sau elevi dificili trebuie să pornească de la o serie de obiective:

- observarea atentă a comportamentului elevilor, pentru o mai bună înțelegere a cauzelor actelor de violență;
- ameliorarea comunicării cu elevii ce manifestă comportamente violente și stabilirea unor relații de încredere;
- detensionarea conflictelor cu ajutorul formatorilor de opinie;
- dezvoltarea parteneriatului școală-familie;
- colaborarea cu specialiști în cadrul lucrului în rețea.

Este recomandabil ca aceste cursuri de formare să se centreze îndeosebi pe exerciții practice care pleacă de la experiența concretă a profesorilor, de la studii de caz, puneri în situație prin care profesorii au ocazia de a schimba opinii, de a găsi soluții din perspectiva rolului pe care îl joacă. Multe din comportamentele violente ale elevilor se manifestă ca o transgresare a regulilor școlare. Regulile pot fi impuse de profesor sau negociate cu elevii. Impunerea regulilor de către profesor creează raporturi de forță, relații de dominare/supunere între profesor și elevi, situație ce poate conduce fie la o atitudine de supunere și docilitate, fie la atitudini ostile, provocatoare, agresive din partea elevilor. D. Hargreaves sugerează, de exemplu, că profesorul ar trebui să negocieze lista sa de reguli încă de la primele sale întâlniri cu elevii, antrenându-i și pe ei în elaborarea acestora. Cu elevii care manifestă comportamente violente este necesară o relație individualizată. Ori de câte ori un elev manifestă un comportament de opoziție, de refuz al lucrului în clasă, are o atitudine provocatoare și insolentă, profesorul trebuie să îi propună un dialog, o discuție în afara orelor de curs.

Legislația privind prevenirea violenței în școli se rezumă, în acest moment, la legea 35/2007 și la legea 29/2010; prezentăm mai jos conținutul acestora:

• **LEGEA 35/2007 privind creșterea siguranței în unitățile de învățământ**

Art. 1 . - Siguranța în unitățile de învățământ se realizează sub coordonarea prefectului și este în responsabilitatea autorităților administrației publice locale, a inspectoratelor școlare, a inspectoratelor județene de poliție și a unităților școlare.

Art. 2. - La nivelul fiecărui județ și al municipiului București, în coordonarea prefectului se elaborează și se aprobă de către reprezentanții inspectoratului școlar, ai inspectoratului județean de poliție și ai autorității administrației publice locale, sistemul-cadru de asigurare a protecției unităților școlare, a siguranței elevilor și personalului didactic.

Art. 3. - În fiecare unitate școlară, consiliul profesoral, cu consultarea consiliului reprezentativ al părinților, emite un regulament de ordine interioară, cu precizarea condițiilor de acces în școală al profesorilor, elevilor și al vizitatorilor.

Art. 4. - (1) Consiliile județene, Consiliul general al municipiului București și consiliile locale alocă, în limita bugetelor aprobate, resurse financiare necesare pentru realizarea împrejurilor, securizarea clădirilor unităților de învățământ, iluminat și pentru alte măsuri prin care crește siguranța unităților școlare, la solicitarea consiliului de administrație al unităților școlare.

(2) Cheltuielile privind creșterea siguranței unităților școlare nu pot fi puse pe seama acestora.

Art. 5. - Consiliile profesoriale, cu acordul consiliului reprezentativ al părinților și cu consultarea reprezentanților elevilor, stabilesc pentru elevii unității de învățământ respective cel puțin un semn distinctiv, cum ar fi: ecuson, uniformă, eșarfă sau altele asemenea.

Art. 6. - Prefecții, împreună cu inspectoratul școlar, inspectoratul județean de poliție și cu autoritatea administrației publice locale analizează trimestrial modul în care se asigură protecția unităților de învățământ.

Această lege a fost adoptată de Parlamentul României, în condițiile art. 77 alin. (2), cu respectarea prevederilor art. 75 și ale art. 76 alin. (2) din Constituția României, republicată.

- **LEGEA 29/2010 pentru modificarea și completarea Legii nr. 35/2007 privind creșterea siguranței în unitățile de învățământ**

Articol

unic

Legea nr. 35/2007 privind creșterea siguranței în unitățile de învățământ, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 165 din 8 martie 2007, se modifică și se completează după cum urmează:

1. Articolul 1 se modifică și va avea următorul cuprins:

Art. 1 Siguranța în unitățile de învățământ se realizează sub coordonarea prefectului și este în responsabilitatea autorităților Administrației publice Locale, a Inspectoratelor școlare, a Direcției Generale de Poliție a Municipiului București sau a inspectoratelor județene de poliție, a Direcției Generale de Jandarmi a Municipiului București ori a inspectoratelor județene de jandarmerie și a unităților școlare.

2. Articolul 2 se modifică și va avea următorul cuprins:

Art. 2 La nivelul municipiului București și al fiecărui județ, sub coordonarea prefectului, se elaborează sistemul-cadru de asigurare a protecției unităților școlare, a siguranței elevilor și a personalului didactic de către reprezentanții inspectoratului școlar, ai Direcției Generale de Poliție a Municipiului București sau ai inspectoratului de poliție județean, ai Direcției Generale de Jandarmi a Municipiului București ori ai inspectoratului de jandarmi județean și ai autorității administrației publice locale, care se aprobă de prefect.

3. Articolul 3 se modifică și va avea următorul cuprins:

Art. 3 În fiecare unitate școlară, consiliul profesoral, cu consultarea consiliului reprezentativ al părinților, emite un regulament de ordine interioară, cu precizarea condițiilor de acces în școală al profesorilor, elevilor și al vizitatorilor, regulament care este pus și la dispoziția Direcției Generale de Poliție a Municipiului București sau a inspectoratului de poliție județean și a Direcției Generale de Jandarmi a Municipiului București ori a inspectoratului de jandarmi județean.

4. La articolul 4, alineatul (1) se modifică și va avea următorul cuprins:

Art. 4 (1) Consiliile județene, Consiliul General al Municipiului București și consiliile locale alocă, în limita bugetelor aprobate, resurse financiare necesare pentru realizarea împrejmuirilor, securizarea clădirilor unităților de învățământ, pentru iluminat și pentru alte măsuri prin care crește siguranța unităților școlare, la solicitarea consiliului de administrație al unităților școlare, cu sprijinul de specialitate acordat de poliție, conform prevederilor Legii nr. 333/2003 privind paza obiectivelor, bunurilor, valorilor și protecția persoanelor, cu modificările și completările ulterioare.

5. La articolul 5, după alineatul (1) se introduce un nou alineat, alineatul (2), cu următorul cuprins:

(2) Semnele distinctive prevăzute la alin. (1) vor fi comunicate Direcției Generale de Poliție a Municipiului București sau inspectoratului de poliție județean și Direcției Generale de Jandarmi a Municipiului București ori inspectoratului de jandarmi județean."

6. Articolul 6 se modifică și va avea următorul cuprins:

Art. 6 Prefecției, împreună cu reprezentanți ai inspectoratului școlar, ai Direcției Generale de Poliție a Municipiului București ori ai inspectoratului de poliție județean, ai Direcției Generale de Jandarmi a Municipiului București sau ai inspectoratului de jandarmi județean și ai autorității administrației publice locale, analizează trimestrial modul în care este asigurată protecția unităților de învățământ, elaborând și derulând programe sau proiecte de prevenire a violenței în mediul școlar.

Acțiunea, intervenția curajoasă pentru demnitatea umană și pentru o conviețuire pașnică, tolerantă presupune găsirea unui punct de vedere, a unei hotărâri personale. Acest lucru se poate întâmpla cu ajutorul mijloacelor argumentative ale învățării. Prelucrarea, câștigarea unei poziții poate fi încurajată și de reprezentarea artistică prin care își poate găsi exprimarea. În procesul de prelucrare grafică se face schimb de idei cu elevii și astfel educatorul participă cu sfaturi. Arta se dovedește astfel în tematica violenței o formă potrivită de exprimare pentru că ea face loc nu numai argumentelor, ci și a sentimentelor de apropiere de semeni.

• **OMECT 1409/ 2007 privind Strategia națională privind reducerea fenomenului violenței în unitățile de învățământ preuniversitar**

1. Structuri instituționale la nivel național, județean și al unităților școlare. Rolul și funcțiile instituțiilor din cadrul sistemului educativ, referitoare la reducerea fenomenului violenței:

- Consiliul național pentru prevenirea și combaterea violenței în mediul școlar
- Comisia județeană pentru prevenirea și combaterea violenței în mediul școlar
- Comisia pentru prevenirea și combaterea violenței în mediul școlar de la nivelul unității școlare

Comisia de la nivelul unității școlare este formată din:

- directorul unității de învățământ, un director adjunct, coordonatorul de proiecte și programe educative-șeful comisiei diriginților;
- 4-6 reprezentanți ai cadrelor didactice, aleși de Consiliul profesoral;
- 1-2 reprezentanți ai autorității publice locale;
- 2-4 reprezentanți ai asociației de părinți aleși de Consiliul reprezentativ al părinților;
- 2-4 elevi din clasele a IX –a – a XII-a /a XIII-a aleși de Consiliul elevilor.

Președintele Comisiei pentru prevenirea și combaterea violenței în mediul școlar este directorul unității de învățământ.

La ședințele Comisiei pentru prevenirea și combaterea violenței în mediul școlar participă, fără drept de vot, cu statut de observator/observatori, liderul sindical/liderii sindicali din unitatea de învățământ. Punctul de vedere al liderului sindical se menționează în procesul-verbal al ședinței.

Comisia pentru prevenirea și combaterea violenței în mediul școlar este responsabilă de elaborarea, aplicarea și evaluarea modului de îndeplinire a obiectivelor incluse în cadrul PLANULUI OPERAȚIONAL AL UNITĂȚII ȘCOLARE PRIVIND REDUCEREA FENOMENULUI VIOLENȚEI.

Elaborarea planului se realizează la începutul fiecărui an școlar, cel mai târziu până la data de 30 septembrie, pe baza PRINCIPIILOR, ACȚIUNILOR ȘI RECOMANDĂRILOR GENERALE REFERITOARE LA PREVENIREA ȘI COMBATEREA VIOLENȚEI ÎN MEDIUL ȘCOLAR, incluse în strategia MECT, a PLANULUI ISJ/ISMB PRIVIND REDUCEREA FENOMENULUI VIOLENȚEI ÎN MEDIUL ȘCOLAR și a MODELULUI PLANULUI OPERAȚIONAL MINIMAL AL UNITĂȚILOR ȘCOLARE PRIVIND REDUCEREA FENOMENULUI VIOLENȚEI ÎN MEDIUL ȘCOLAR, parte a strategiei MECT.

Comisia de prevenire și combatere a violenței în mediul școlar are și responsabilitatea de a monitoriza modul în care la nivelul unității școlare se respectă, se promovează și se garantează drepturile copilului stabilite prin Legea nr. 272 din 21/06/2004.

Comisia de prevenire și combatere a violenței în mediul școlar realizează semestrial câte un raport referitor la elaborarea, aplicarea și evaluarea modului de îndeplinire a obiectivelor incluse în cadrul PLANULUI OPERAȚIONAL AL UNITĂȚILOR ȘCOLARE PRIVIND REDUCEREA FENOMENULUI VIOLENȚEI, fiind prezentat consiliului profesoral. Aceste rapoarte sunt incluse, într-o formă sintetică și în cadrul raportului general privind starea și calitatea învățământului din unitatea școlară.

În urma unei solicitări exprese, rapoartele semestriale referitoare la elaborarea, aplicarea și evaluarea modului de îndeplinire a obiectivelor incluse în cadrul PLANULUI OPERAȚIONAL AL UNITĂȚILOR ȘCOLARE PRIVIND REDUCEREA FENOMENULUI VIOLENȚEI, vor fi înaintate Inspectoratului Școlar Județean/al municipiului București și Ministerului Educației Cercetării și Tineretului.

2. Acțiuni / activități la nivelul unității școlare:

- Includerea, pe agenda întâlnirilor formale ale școlii (Consiliul de Administrație, Consiliul Profesoral, Consiliul Elevilor, Comitetul de Părinți, Federația Națională a Părinților), a unor teme legate de violența școlară, care să aibă ca scop conștientizarea dimensiunii fenomenului și analiza formelor, a actorilor și a cauzele situațiilor de violență de la nivelul instituției respective.
- Elaborarea unor strategii coerente de prevenție și intervenție, care să fie fundamentate pe diagnoza situației existente și să fie incluse în planul de dezvoltare instituțională; inițierea unor programe care să răspundă unor situații specifice unității de învățământ respective (identificarea riscurilor în contextul concret al școlii, a actorilor cu potențial violent sau cu risc de a deveni victimă), cu implicarea activă a elevilor ca actori și ca parteneri cheie.
- Transformarea regulamentului intern, specific fiecărei școli, din instrument formal în mijloc real de prevenire, prin:
  - definirea clară și funcțională a criteriilor de disciplină școlară și de conduită în școală a tuturor actorilor școlari (elevi, profesori);
  - adaptarea prevederilor la contextul specific în care funcționează instituția;
  - consultarea tuturor actorilor de la nivelul școlii (elevi, cadre didactice, părinți) în definirea și aplicarea prevederilor acestuia;
  - operaționalizarea conținutului la nivelul activității didactice concrete, prin negocieri directe între profesor și elevi.
- Inițierea la nivelul școlii și/sau al ISJ/ISMB a unor structuri cu rol de mediere (centre de resurse) care să contribuie la identificarea surselor de conflict, a actorilor implicați și a căilor de soluționare; aceste structuri/grupuri de inițiativă ar trebui să fie formate dintr-un nucleu de elevi, cadre didactice și părinți, care să îndeplinească rolul demediator și care să influențeze rezolvarea pașnică a conflictelor între actorii școlii (elevi-elevi, elevi-profesori, profesori-elevi, părinți-profesori, părinți-elevi); astfel de structuri pot fi coordonate de personal specializat (consilieri școlari, asistenți sociali, psihologi) și pot iniția și derula programe anti-violență împreună cu parteneri de la nivelul comunității (ONG-uri, poliția de proximitate, autorități locale).
- Intervenții la nivel curricular:
  - Dezbaterea, în timpul orelor de consiliere și orientare, a situațiilor de violență petrecute în școală sau în vecinătatea acesteia și încurajarea exprimării opiniei elevilor privind aceste situații și posibile căi de soluționare.

- Redimensionarea elementului educativ în abordarea intra-curriculară prin accentuarea dimensiunii sociale și psihologice a managementului clasei.
- Valorificarea temelor relevante pentru problematica violenței, care se regăsesc în curriculumul diferitelor discipline școlare (drepturile și îndatoririle individului, libertate și normă/regulă de comportament, decizie și consecințele deciziilor, abilități sociale etc.), prin utilizarea unor strategii activ-participative (studiu de caz, joc de rol, analiză critică a mesajelor audio-vizuale cu conținut violent, problematizare etc.), care să conducă la conștientizarea și dezvoltarea unei atitudini critice a elevilor față de problematica violenței școlare.
- Derularea unor programe și activități extrașcolare pe tema combaterii violenței școlare (de exemplu: săptămâna anti-violență; jocuri, concursuri și expoziții tematice; întâlniri cu specialiști care să prezinte în mod interactiv teme legate de violența școlară, la care să participe elevi, cadre didactice și părinți).
- Organizarea de programe de informare a elevilor privind modalitățile adecvate de gestionare a unor situații concrete de violență, centrate pe dezvoltarea unor competențe de auto-control, negociere a conflictelor, comunicare, mijloace de auto-apărare.
- Inițierea unor programe de educație intra- și inter-generațională și de educație parentală prin care să se urmărească îmbunătățirea relațiilor dintre actorii de la nivelul școlii (copii-părinți-cadre didactice-conducerea școlii).
- Sensibilizarea profesorilor față de problematica violenței (forme de violență, cauze generatoare, mecanisme de prevenire, strategii de ameliorare, cadru legislativ și instituțional) prin acțiuni de informare sistematice și coerente în scopul identificării situațiilor potențial generatoare de conflict, încadrarea lor corectă și selectarea modului potrivit de intervenție.
- Derularea unui program național privind cultivarea comportamentelor nonviolente în școală pentru toate cadrele didactice care îndrumă clase sau colective de elevi.
- Desfășurarea unor activități de formare specifice care să urmărească pregătirea diferitelor categorii de personal în implementarea la nivelul școlii a strategiei naționale privind reducerea fenomenelor violente în unitățile de învățământ.
- Organizarea unor acțiuni de sprijinire a părinților în crearea unui mediu suportiv și nonviolent pentru copii și de implicare a lor în activitățile cu acest specific inițiate sau derulate de școală.
- Creșterea transparenței evaluării rezultatelor elevilor (criterii, metode), în scopul diminuării tensiunilor care conduc la apariția unor situații de violență (între elevi și profesori sau între elevi); monitorizarea la nivel instituțional a cadrelor didactice care utilizează notarea ca mijloc de sancționare a comportamentelor sau atitudinilor elevilor, în scopul corectării acestor situații.
- Asumarea de către consilieri a unui rol proactiv în comunitatea școlară, prin diseminarea ofertei de sprijin psihologic și prin implicarea acestora, în afara cabinetului școlar, în identificarea și rezolvarea problemelor elevilor, a profesorilor și a părinților, care pot conduce la situații de violență școlară.
- Ameliorarea managementului comunicării între toți actorii de la nivelul școlii, prin identificarea principalelor bariere comunicaționale și prin diversificarea strategiilor și a canalelor de comunicare (activarea structurilor formale de la nivelul școlii – consilii, comitete, asociații grupuri de acțiune; organizarea de activități informale elevi-cadre didactice-părinți; înființarea unei stații radio, web-site sau publicații ale școlii; crearea unor proceduri de semnalare a situațiilor problematice – cutie poștală a elevilor/părinților).
- Asigurarea unui mediu școlar adecvat pentru derularea activităților didactice în condiții optime, prin:

- evitarea supraaglomerării colectivelor de elevi, atât la nivelul școlii, cât și la nivelul claselor;
  - decongestionarea programului școlar al elevilor;
  - asigurarea de personal didactic calificat și suficient numeric;
  - încadrarea unor specialiști în domeniul comunicării (mediatori, consilieri, psihologi, asistenți sociali);
  - asigurarea unui serviciu de pază permanent; încadrarea de personal de supraveghere și securitate suficient.
- Dezvoltarea unor strategii focalizate pe prevenirea și controlul fenomenelor de violență care apar în zona din jurul școlii, care să solicite implicarea activă a partenerilor locali (de exemplu, solicitarea autorităților locale în vederea exercitării atribuțiilor de control al destinațiilor spațiului proximal școlii și eliminarea situațiilor în care acesta este utilizat pentru: baruri, jocuri video, comerț ambulant necontrolat etc.).

Cap. 6. Cine ne sprijină? Rețeaua instituțiilor guvernamentale și nonguvernamentale de la nivelul județului Iași

CENTRUL JUDEȚEAN DE RESURSE ȘI ASISTENȚĂ EDUCAȚIONALĂ
IAȘI, Str. Lascăr Catargi, Nr. 28
Tel/ fax 0232 267696
E-mail cjappiasi@yahoo.com

CENTRUL JUDEȚEAN DE ASISTENȚĂ PSIHOPEDAGOGICĂ
IAȘI, Str. Lascăr Catargi, Nr. 28
Tel/ fax 0232 267696
E-mail cjappiasi@yahoo.com

CABINETE DE ASISTENȚĂ PSIHOPEDAGOGICĂ:

1. COLEGIUL NAȚIONAL "EMIL RACOVIȚĂ"
IAȘI, Str. Aleea Nicolina, nr. 4
Tel. 0232/234272
2. COLEGIUL "COSTACHE NEGRUZZI"
IAȘI, Str. Culturii, nr. 4
Tel. 0232/210510
3. COLEGIUL "NAȚIONAL"
IAȘI, Str. Arcu, nr. 4
Tel. 0232/214036
4. LICEUL TEORETIC "ALEXANDRU IOAN CUZA"
IAȘI, Str. I.Creangă, nr. 37
Tel. 0232/272904
5. LICEUL TEORETIC "DIMITRIE CANTEMIR"
IAȘI, Str. Decebal, nr. 13
Tel. 0232/233970
6. LICEUL TEORETIC "GARABET IBRĂILEANU"
IAȘI, Str. Oastei, nr. 1
Tel. 0232/264470
7. LICEUL TEORETIC "MIHAI EMINESCU"
IAȘI, Str. M. Kogălniceanu, nr. 10
Tel. 0232/215746
8. LICEUL TEORETIC "VASILE ALECSANDRI"
IAȘI, Str. C. Negri, nr. 50
Tel. 0232/218240
9. LICEUL TEORETIC "MIRON COSTIN"
IAȘI, Str. Mușatini, nr. 2
Tel. 0232/257408

10. LICEUL DE INFORMATICĂ "GRIGORE MOISIL"
IAȘI, Str. Căminelor, nr.9
Tel. 0232/211826
11. COLEGIUL NAȚIONAL DE ARTĂ "OCTAV BANCILĂ"
IAȘI, Str. Cuza Vodă, nr. 29
Tel. 0232/276087
12. LICEUL CU PROGRAM SPORTIV IASI + ȘCOALA "ALECU RUSSO"
IAȘI, Str. Aleea Gr.Ghica Vodă nr. 28
Tel. 0232/210365
13. ȘCOALA NORMALĂ "VASILE LUPU"
IAȘI, Str. M. Sadoveanu, nr. 46
Tel. 0232/219011
14. COLEGIUL TEHNIC "DIMITRIE LEONIDA"
IAȘI, Str. Socola, nr. 188 – 190
Tel. 0232/436558
15. COLEGIUL TEHNIC "GHEORGHE ASACHI"
IAȘI, Str. Sărăriei, nr. 189
Tel. 0232/275980
16. GRUP ȘCOLAR "ANGHEL SALIGNY"
IAȘI, Str. Bucium, nr. 17
Tel. 0232/437858
17. GRUP ȘCOLAR "CONSTANTIN BRÂNCUȘI"
IAȘI, Str. Manta Roșie, nr. 5
Tel. 0232/436558
18. GRUP ȘCOLAR "DUMITRU MANGERON"
IAȘI, Șoseaua Iași-Ciurea, nr. 41
Tel. 0232/435281
19. COLEGIUL TEHNIC "IOAN C. ȘTEFĂNESCU"
IAȘI, Str. Socola, nr. 51 – 53
Tel. 0232/437404
20. GRUP ȘCOLAR "MIHAIL STURDZA"
IAȘI, Str. M. Sturdza, nr.2
Tel. 0232/233435
21. GRUP ȘCOLAR "NICOLINA"
IAȘI, Str. 13 Decembrie, nr.54
Tel. 237710
22. GRUP ȘCOLAR "RADU CERNĂTESCU"
IAȘI, Str. Socola, nr. 41
Tel. 0232/236030
23. GRUP ȘCOLAR "ȘTEFAN PROCOPIU"
IAȘI, Str. Chișinăului, nr. 132
Tel. 0232/222152
24. COLEGIUL TEHNIC DE ELECTRONICĂ ȘI TELECOMUNICAȚII
IAȘI, Str. M.Sturdza, nr. 43
Tel. 0232/237545

25. COLEGIUL ECONOMIC ADMINISTRATIV
IAȘI, Str. Sărăriei, nr. 35
Tel. 0232/267669
26. GRUP ȘCOLAR "VIRGIL MADGEARU"
IAȘI, Str. Max Wexller, nr. 9
Tel. 0232/316238
27. GRUP ȘCOLAR ECONOMIC DE TURISM
IAȘI, Str. Milcov, nr. 11
Tel. 0232/245778
28. GRUP ȘCOLAR TEHNIC DE TRANSPORTURI CĂI FERATE
IAȘI, B-dul Socola, nr. 82
Tel. 0232/241844
29. COLEGIUL AGRICOL ȘI DE IND. ALIMENTARĂ "VASILE ADAMACHI"
IAȘI, Aleea M. Sadoveanu, nr. 41
Tel. 0232/276408
30. ȘCOALA „ALEXANDRU VLAHUȚĂ”
IAȘI, Str. Buridava, nr. 10
Tel. 0232/240 537
31. ȘCOALA „OTILIA CAZIMIR”
IAȘI, Bd. Socola Nr. 13
Tel. 0232/437 954
32. ȘCOALA „ALEXANDRU CEL BUN”
IAȘI, Str. Mușatini, nr. 53
Tel. 0232/277638
33. ȘCOALA „ȘTEFAN BÂRSĂNESCU”
IAȘI, Str. Zugravi, nr.
Tel. 0232/218 060
34. ȘCOALA „ELENA CUZA” + ȘCOALA „ION CREANGĂ”
IAȘI, Stradela Canta, nr. 10   IAȘI, Str. Culturii, nr. 178
Tel. 0232/234 587   Tel. 0232/244 330
35. ȘCOALA „G.MÂRZESCU” + ȘCOALA „ION GHICA”
IAȘI, Str. Socola, nr. 84   IAȘI, Str. Primaverii Nr. 8
Tel. 0232/277189   Tel. 0232/231946
36. ȘCOALA „ION NECULCE” + ȘCOALA „GEORGE COȘBUC”
IAȘI, Str. Romană Nr. 30   IAȘI, Str. Prof. I. Simionescu, nr. 16
Tel. 0232/210198   Tel. 0232/237795
37. ȘCOALA ”BOGDAN P. HAȘDEU”
IAȘI, Str. Ion Creanga, Nr. 27
Tel. 0232/279351
38. ȘCOALA „TITU MAIORESCU”
IAȘI, Aleea Decebal, Nr. 10
Tel. 0232/239447
39. ȘCOALA „ION SIMIONESCU”
IAȘI, Calea Galata Nr. 42
Tel. 0232/227496

40. ȘCOALA „VASILE CONTA”
IAȘI, Str. Gheorghe Doja, Nr. 2
Tel. 0232/262202
41. ȘCOALA „PETRU PONI”
IAȘI, Str. Păcurari Nr. 112
Tel. 0232/218438
42. ȘCOALA „GEORGE CĂLINESCU”
IAȘI, Str. Amurgului, Nr. 21
Tel. 0232/244353
43. ȘCOALA „NICOLAE IORGA”
IAȘI, Str. Hlincea Nr. 7
Tel. 0232/266667
44. ȘCOALA „DIMITRIE STURDZA”
IAȘI, Str. Cetățuii, Nr. 3
Tel. 0232//229855
45. COLEGIUL NAȚIONAL "MIHAIL SADOVEANU"
PAȘCANI, Str. Sportului, nr. 12
Tel. 0232/762637
46. LICEUL TEORETIC "MIRON COSTIN"
PAȘCANI, Str. Izvoarelor, nr. 11
Tel. 0232/760100
47. COLEGIUL TEHNIC DE CĂI FERATE „UNIREA”
PAȘCANI, Str. Ceferiștilor, nr. 3
Tel. 0232/760020
48. GRUP ȘCOLAR "MIHAI BUSUIOC"
PAȘCANI, Str. 30 Decembrie, nr. 80
Tel. 0232/766909
49. LICEUL ECONOMIC „NICOLAE IORGA”
PAȘCANI, Str. Eugen Stamati, Nr. 12
Tel. 0232/762637
50. ȘCOALA „IORDACHE CANTACUZINO”
PAȘCANI, Str. Ștefan cel Mare, Nr. 19
Tel. 0232/719090
51. ȘCOALA LUNCA PAȘCANI,
LUNCA, Tel. 0232/768002
52. LICEUL TEORETIC "ION NECULCE"
TÂRGU FRUMOS, Str. Cuza Vodă, nr. 72
Tel. 0232/711323
53. ȘCOALA „ION CREANGĂ”
TG. FRUMOS, Str. Cuza Vodă, Nr. 5
Tel. 0232/711995
54. LICEUL TEORETIC "ȘTEFAN CEL MARE"
HÂRLAU, Str. M.Eminescu, nr. 5
Tel. 0232/720911

55. ȘCOALA „PETRU RAREȘ”
HÂRLAU
Tel. 0232/720980
56. GRUP ȘCOLAR AGRICOL "HARALAMB VASILIU" + ȘCOALA „AL. IOAN CUZA”
PODU ILOAIEI
Tel. 0232/740155
Tel. 0232/740689
57. GRUP ȘCOLAR " PETRE P. CARP"
ȚIBĂNEȘTI
Tel. 0232/326402
58. GRUP ȘCOLAR AGRICOL "MIHAIL KOGĂLNICEANU"
MIROSLAVA
Tel. 0232/268467
59. LICEUL TEORETIC „BOGDAN VODĂ”
HĂLĂUCEȘTI
Tel. 0232/717513
60. LICEUL TEORETIC "LASCĂR ROSETTI"
RĂDUCĂNENI
Tel. 0232/292441
61. GRUP ȘCOLAR “VICTOR MIHĂILESCU CRAIU”
BELCEȘTI
Tel. 0232/724028
62. GRUP ȘCOLAR VLADENI
VLĂDENI
Tel. 0232/299668
63. ȘCOALA CU CLASELE I-VIII VALEA SEACĂ
VALEA SEACĂ
Tel. 0232/714833
64. ȘCOALA „D. D. PĂTRĂȘCANU” TOMEȘTI
TOMEȘTI
Tel. 0232/290654
65. ȘCOALA CIUREA + ȘCOALA LUNCA CETĂȚUII
LUNCA CETĂȚUII
Tel. 0232/294050
66. ȘCOALA GRAJDURI
GRAJDURI
Tel: 0232/228322

INSPECTORATUL DE POLIȚIE JUDEȚEAN
IAȘI, Str. Mihai Costachescu Nr. 2
Telefon 0232/302000 - Fax 0232 302 175
Web- site <http://is.politiaromana.ro>
E-mail ipjiasi@is.politiaroman.ro

CENTRUL REGIONAL DE PREVENIRE, EVALUARE ȘI CONSILIERE ANTIDROG
IAȘI, Str. Mihai Costachescu, Nr. 1, Corp B, Parter
Tel/ fax 0232/217999
Web- site www.ana.gov.ro/www.antidrogiasi.ro.
E- mail cpeca.iasi@ana.gov.ro /cpecaiasi@gmail.com

AGENTIA NAȚIONALĂ ÎMPOTRIVA TRAFICULUI DE PERSOANE
CENTRUL REGIONAL IAȘI
IAȘI, Str. Zugravi, Nr. 64
Tel/ fax: 0232/218 872

DIRECȚIA GENERALĂ DE ASISTENȚĂ SOCIALĂ ȘI PROTECȚIA COPILULUI
IAȘI, Str. Strada Vasile Lupu, nr. 57A
Tel: 0232/477731, 0232/474800
Fax: 0232/ 279654
Telefon de urgent 983
E-mail dasiasi@iasi.rdsmail.ro

ASOCIAȚIA SALVAȚI COPIII
IAȘI, Str. Buridava, Nr. 10
Tel/fax: 0232/219986
www.salvaticopiii.ro
E-mail iasisalvaticopiii@yahoo.com

ASOCIAȚIA ALTERNATIVE SOCIALE
IAȘI, Sediul Cuza- Voda
Iasi, Str. Cuza Voda Nr. 8A Sc. B demisol
Tel: +40 332 405 476
Fax: +40 332 405 477
E-mail: office@alternativesociale.ro
Web: www.alternativesociale.ro

Sediul Nicolina
Iași, Șoseaua Nicolina, Nr. 24, Bl. 949, parter
Tel: +40 332 407 178
Fax: +40 332 407 179
E-mail: prevenire@alternativesociale.ro
Web: www.alternativesociale.ro